

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет «Одеська юридична академія»

Кафедра морського та митного права

МІЖНАРОДНЕ МИТНЕ ПРАВО

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

для підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
галузі знань 29 «Міжнародні відносини»,
спеціальності 293 «Міжнародне право»

Одеса
Фенікс
2024

УДК 341.1/8:351.713(073)
М 58

*Рекомендовано навчально-методичною радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 5 від 21 лютого 2024 р.)*

Укладачі:

Кормич Борис Анатолійович – завідувач кафедри морського та митного права Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України
(<https://orcid.org/0000-0001-5948-5944>)

Аверочкіна Тетяна Володимирівна – завідувачка лабораторією кафедри морського та митного права Національного університету «Одеська юридична академія», докторка юридичних наук, професорка
(<https://orcid.org/0000-0003-0652-7658>)

Рецензенти:

Біла-Тіунова Любов Романівна – завідувачка кафедри адміністративного і фінансового права Національного університету «Одеська юридична академія», докторка юридичних наук, професорка;

Гаран Ольга Володимирівна – професорка кафедри адміністративного та господарського права Одеського національного університету імені І.І. Мечникова, докторка юридичних наук, професорка.

М 58 **Міжнародне митне право** : навч.-метод. посіб. для здобувачів вищої освіти галузі знань 29 «Міжнародні відносини», за спец. 293 «Міжнародне право» [Електронне видання] / уклад.: Б. А. Кормич, Т. В. Аверочкіна ; Нац. ун-т «Одес. юрид. академія». – Одеса : Фенікс, 2024. – 144 с. – Режим доступу: <https://>
ISBN 978-617-8395-75-9

Навчально-методичний посібник містить короткий виклад лекційного матеріалу, плани та завдання до практичних занять та самостійної роботи, тести, питання для підсумкового контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти.

Призначений для здобувачів вищої освіти галузі знань 29 «Міжнародні відносини» за спеціальністю 293 «Міжнародне право» з метою вивчення дисципліни «Міжнародне митне право».

УДК 341.1/8:351.713(073)

ISBN 978-617-8395-75-9

© Б. А. Кормич,
Т. В. Аверочкіна, 2024

ЗМІСТ

Вступ.	4
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН	7
КОРОТКИЙ ЗМІСТ ЛЕКЦІЙ.	9
Тема 1. Міжнародне митне право: загальна характеристика та джерела	9
Тема 2. Історія виникнення основних інститутів міжнародного митного права	17
Тема 3. Правовий режим територій та суб'єкти правовідносин у міжнародному митному праві. . .	29
Тема 4. Міжнародні стандарти тарифного регулювання зовнішньої торгівлі (частина 1).	38
Тема 5. Міжнародні стандарти тарифного регулювання зовнішньої торгівлі (частина 2).	47
Тема 6. Міжнародні стандарти нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі.	57
Тема 7. Правила сот щодо заходів торговельного захисту.	67
Тема 8. Міжнародні стандарти спрощення, гармонізації та стандартизації митних процедур . . .	79
Тема 9. Митне право Європейського союзу.	92
ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ.	103
МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ (РЕКОМЕНДАЦІЇ) ДЛЯ ВИКЛАДАЧІВ, ЯКІ ПРОВОДЯТЬ ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ.	118
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	120
РЕКОМЕНДОВАНІ ТЕМИ РЕФЕРАТІВ, ДОПОВІДЕЙ, ПРЕЗЕНТАЦІЙ	125
ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАТЬ І ВМІНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ. .	128
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ	132

ВСТУП

Дисципліна «Міжнародне митне право» вивчається здобувачами вищої освіти першого (бакалаврського) рівня у галузі знань 29 «Міжнародні відносини» за спеціальністю 293 «Міжнародне право».

Мета викладання навчальної дисципліни «Міжнародне митне право» є надання уявлення та формування системи знань про сучасні тенденції розвитку правового регулювання міжнародної торгівлі та митної справи, співробітництва держав з митних питань, визначенні основних проблем правозастосовної практики у цій сфері, а також шляхів їх можливого вирішення.

Міжнародне митне право спрямовано на лібералізацію та сприяння міжнародної торгівлі. Відповідні інструменти створюються в рамках Світової організації торгівлі, Всесвітньої митної організації, регіональних економічних комісій ООН, ЄС, митних союзів, регіональних та двосторонніх угод про зони вільної торгівлі. Особливе значення має спрощення, гармонізація та стандартизація митних процедур.

Завдання навчальної дисципліни полягають у набутті здобувачами:

- знань про міжнародні угоди, якими визначено стандарти в сфері митного регулювання, методів правового регулювання міжнародного митного співробітництва з досягненням рівня їх сформованості, що дозволяє орієнтуватися та застосовувати їх до практичних ситуацій;
- вмінь виявляти у численних суспільних відносинах такі, що належать до предмета регулювання міжнародного митного права, визначати суб'єктів, об'єкт та зміст таких правовідносин;
- навичок застосування норм міжнародних угод для розв'язання практичних задач; роз'яснення особливостей вирішення спорів між державами з питань міжнародної торгівлі, судового розгляду справ, що виникають в сфері митної справи; порівняльно правового аналізу міжнародних договорів у митній сфері та їх використання у практичній діяльності.

Викладання курсу «Міжнародне митне право» передбачає читання лекцій, проведення практичних занять, виконання самостійної роботи та складання екзамену.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми після вчення дисципліни «Міжнародне митне право» студенти повинні:

- **передбачати** широкі загальносуспільні наслідки укладання міжнародного договору або вчинення іншої дії дипломатичного або міжнародно-правового характеру, ухвалення внутрішньодержавних нормативно-правових актів тощо;
- **складати** проекти міжнародного договору та пов'язаної документації (закону про ратифікацію, пояснювальних записок тощо) українською та іноземною мовами, складати процесуальні документи для ведення справ у судових органах, тексти законопроектів, порівняльних таблиць, пояснювальних записок, та іншої супровідної документації до законопроектів тощо;
- **юридично забезпечувати** діяльність юридичних та фізичних осіб всіх форм власності відповідно до міжнародного права та права Європейського Союзу, нормативно-правової бази України, в сфері митної справи для зміцнення економічного потенціалу та безпеки України, та з урахуванням вимог універсальних та регіональних міжнародно-правових актів в області міжнародного митного права;
- **розуміти та застосовувати** чинне законодавство, міжнародні нормативні документи і угоди у сфері міжнародного економічного права та надавати оцінку з питань міжнародної економіки.

Вивчення дисципліни «Міжнародне митне право» рекомендовано здобувачам вищої освіти, що мають знання, отримані у результаті вивчення курсів «Міжнародні відносини і світова політика», «Історія міжнародного права», «Міжнародне публічне право», «Право Європейського Союзу», «Адміністративне право».

Обсяг дисципліни – 3 кредити (90 годин), форма підсумкового контролю – екзамен.

Шкала оцінювання			
100-бальною шкалою	Шкала за ECTS	За національною шкалою	
		Екзамен	Залік
90-100	A	Відмінно	Зараховано
82-89	B	Добре	
74-81	C		
64-73	D	Задовільно	
60-63	E		
35-59	F _x	Незадовільно	Не зараховано
1-34	F		

Оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти щодо опанування навчальної дисципліни здійснюється відповідно до Положення про організацію освітнього процесу в НУ «ОЮА».

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Тема	Лекційні заняття (год.)	Практичні заняття (год.)	Самостійна робота (год.)
		д	д	д
1	Міжнародне митне право: загальна характеристика та джерела.	2	2	4
2	Історія формування міжнародного митного права.	2	2	4
3	Правовий режим територій та суб'єкти правовідносин у міжнародному митному праві.	2	2	4
4	Міжнародні стандарти тарифного регулювання зовнішньої торгівлі (частина 1).	2	2	4
5	Міжнародні стандарти тарифного регулювання зовнішньої торгівлі (частина 2).	2	2	4
6	Міжнародні стандарти нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі.	2	2	4
7	Правила СОТ щодо заходів торгівельного захисту.	2	2	4
8	Міжнародні стандарти спрощення, гармонізації та стандартизації митних процедур.	2	4	4
9	Митне право Європейського Союзу.	2	4	8
	Індивідуальне завдання			10
	Всього	18	22	50

Кожна із запропонованих тем має теоретичні відомості, переліки питань для опрацювання під час практичних занять, контрольні запитання для закріплення відповідного тематичного матеріалу.

Правильність виконаних самостійних робіт перевіряє викладач.

КОРОТКИЙ ЗМІСТ ЛЕКЦІЙ

Тема 1. Міжнародне митне право: загальна характеристика та джерела

1. Поняття та зміст міжнародного митного права.
2. Поняття та структура національного митного законодавства.
3. Державна митна політика: поняття та функції.

1. Поняття та зміст міжнародного митного права

Міжнародне митне право – це галузь міжнародного публічного права, яка включає міжнародні зобов'язання, взяті на себе державами, наднаціональними суб'єктами (наприклад Європейським Союзом) та окремими митними територіями (наприклад Тайванем) щодо правового регулювання, адміністрування та контролю мит та прикордонних податків, а також інших засобів регулювання транскордонного переміщення товарів. Норми міжнародного митного права встановлюють зв'язок між внутрішніми обов'язками митних служб і міжнародно-правовими зобов'язаннями, які вони виконують.

Як й інші галузі міжнародного публічного права, міжнародне митне право представляє собою сукупність міжнародних багатосторонніх та двосторонніх договорів, норм і стандартів, впровадження та дотримання яких покладено на митні органи.

Важливість міжнародного митного права продовжує зростати швидкими темпами, не в останню чергу через сучасні геополітичні обставини (зокрема, російсько-українська війна та китайсько-американське торгівельне протистояння).

Стандарти сучасного міжнародного митного права охоплюють практично всі аспекти митного регулювання, включаючи митні тарифи, визначення країни походження товарів, методи визначення митної вартості, міжнародне співробітництво у протидії митним порушенням тощо. Окремим напрямком є спрощення, гармонізація та стандартизація митних процедур та інших формальностей, пов'язаних з імпортом та експортом. Наразі, митні правила та практика є значною мірою уніфікованими у більшості юрисдикцій. Міжнародне митне право також виступає базою митного права ЄС.

Міжнародне митне право має тісні зв'язки з іншими галузями та режимами міжнародного права. Це, зокрема, стосується права міжнародних організацій, права міжнародної торгівлі, міжнародно-правового регулювання окремих видів міжнародного транспорту, правил ведення бізнесу тощо (мал. 1).

Малюнок 1. Зв'язки міжнародного митного права.

Генезис сучасного міжнародного митного права розпочався з міжнародних переговорних процесів кінця 40-х рр. минулого століття. Один з них – це процес створення багатосторонньої торговельної системи, що існує на теперішній час у рамках Світової організації торгівлі (СОТ). Він охоплює тарифні переговори 1945 р., Гаванську конференцію 1947 р., наступні раунди багатосторонніх переговорів у межах Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ) тощо. Підписання ГАТТ у 1947 р. фактично визначило більшість сучасних міжнародно-правових стандартів митного регулювання міжнародної торгівлі, а її положення стали невід'ємною частиною національних митних законодавств. Прийняті за результати переговорів у рамках ГАТТ/СОТ тарифні поступки є основою при формуванні ставок мит-

них тарифів. Іншим майданчиком розвитку міжнародного митного права є Всесвітня митна організація (ВМО), що з моменту заснування у 1952 р. працює над розробкою сучасних принципів та стандартів спрощення та гармонізації митних процедур. Реалії сучасної міжнародної торгівлі спонукали до модернізації митного законодавства на міжнародному рівні, оскільки застарілі митні правила значною мірою створювали додаткові нетарифні торговельні бар'єри.

2. *Поняття та структура національного митного законодавства*

Митне законодавство – це сукупність законів та підзаконних актів, що стосуються ввозу, вивозу, переміщення або зберігання товарів, застосування і забезпечення виконання яких покладено безпосередньо на митну службу, а також будь-яких нормативних розпоряджень, виданих митною службою в межах її компетенції (*Протокол про внесення змін до Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур (Загальний Додаток, Розділ 2)*)

Можна побачити, що крім особливого предмету регулювання, який в даному визначений як «ввіз, вивіз, переміщення або зберігання товарів», ще одним критерієм об'єднання нормативно-правових актів у галузь митного законодавства є віднесення питань їх «застосування та забезпечення виконання» до компетенції «митної служби» відповідних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом, на які покладено здійснення державної митної справи.

Цей критерій дозволяє розмежувати нормативно-правові акти митного законодавства із нормативно-правовими актами інших галузей законодавства, які тим або іншим чином регулюють окремі питання зовнішньої торгівлі. Митне законодавство – це ті нормативно-правові акти, які митниця одночасно і застосовує, і забезпечує їх виконання. У той самий час до іншого законодавства, що регулює зовнішню торгівлю, належить ті нормативно-правові акти, виконання яких забезпечується митницею, але застосування віднесене до компетенції інших органів виконавчої влади. Так, наприклад, при справлянні мита із імпортованих, або експортованих товарів, митниця, що здійснює митне оформлення, одночасно застосовує відповідні правові норми та наділена повноваженнями щодо забезпечення примусового їх виконання. У той самий час, у випадку застосування

кількісних обмежень (квот) щодо ввезення або вивезення товарів, застосування відповідного законодавства (розподіл квот, видача ліцензій) здійснюється компетентними органами виконавчої влади, а митниця оформлення лише наділена повноваженнями щодо перевірки дотримання відповідного законодавства, наявності необхідних дозволів та ліцензій.

Склад митного законодавства визначається нормами ст. 1 МКУ, відповідно до яких, до нього належать: 1) Конституція України; 2) Митний кодекс України та Податковий кодекс України, в частині регулювання відносин, пов'язаних із справлянням митних платежів; 3) інші Закони України, що регулюють питання державної митної справи та інші Закони України з питань оподаткування, в частині регулювання відносин, пов'язаних із справлянням митних платежів; 4) Міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України; 5) нормативно-правові акти видані на основі та на виконання МКУ та інших законодавчих актів.

Міжнародні договори займають виключно важливе місце у системі митного законодавства України. Ст. 1 МКУ визначає у складі митного законодавства виключно міжнародні договори України, згода на обов'язковість надана Верховною Радою України. До категорії таких договорів належать міжнародні договори, що укладаються Президентом України або за його дорученням – від імені України, або Кабінетом Міністрів України або за його дорученням – від імені Уряду України. Стосовно даної категорії міжнародних договорів МКУ (ч. 3 ст. 1) встановлює примат міжнародного права, зазначаючи що якщо міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені МКУ та іншими законами України, застосовуються правила міжнародного договору.

Крім того, в деяких нормах МКУ прямо передбачається безпосереднє регулювання тих або інших правовідносин міжнародними договорами, зокрема, у питаннях: встановлення пунктів пропуску через державний кордон України; подання документів для митного оформлення; нарахування і сплати мита; звільнення від сплати мита; визначення країни походження товару; ведення Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності; визначення форм та обсягів митного контролю; проведення спільного митно-

го контролю у пунктах пропуску; міжнародного співробітництва з питань державної митної справи тощо. Якщо говорити про галузеву належність норм митного законодавства, то вони складаються з норм національного адміністративного та фінансового права, а також, норм міжнародного права та права ЄС (мал. 2).

Малюнок 2. Зв'язки національного митного законодавства.

3. Державна митна політика: поняття та функції

Для характеристики складової державної економічної політики, якою визначається зміст діяльності держави щодо регулювання митних відносин всередині країни та співробітництва з митних питань з іншими державами українське митне законодавство використовує термін *державна митна політика*. Слід зазначити, що цей термін не є гармонізованим та використовується, крім України, у досить незначній кількості країн, зокрема у Польщі, країнах СНД тощо. Аналогами терміну «митна політика» досить часто виступають такі поняття, як: «зовнішньоторговельна політика», «митна стратегія», «тарифна політика» тощо.

«Державна митна політика – це система принципів та напрямів діяльності держави у сфері захисту митних інтересів та забезпечення митної безпеки України, регулювання зовнішньої торгівлі, за-

хисту внутрішнього ринку, розвитку економіки України та її інтеграції до світової економіки» (ст. 5 МКУ).

Як бачимо, ця нормативна дефініція охоплює зміст (*принципи*) та *функції (напрями)* митної політики. При зазначенні про *систему принципів діяльності держави в митній сфері*, мова йде, перш за все, про певне бачення цілей та завдань розвитку зовнішньоекономічних відносин, шляхів і способів їх досягнення, яке формується у суспільстві, політичному середовищі та безпосередньо у керівництва держави. Як правило, такі принципи діяльності держави у митній сфері закріплюються у різного роду програмних документах – Законі України «Про основи національної безпеки», Стратегії національної безпеки, яка затверджується Указом Президента України, Програмі діяльності Кабінету Міністрів України тощо.

Функції державної митної політики яляють собою відносно відособлені *напрями державної діяльності в митній сфері* щодо реалізації визначених цілей та завдань митної політики. Функції митної політики здійснюються на основі загальних методів державного управління та у властивих такому управлінню формах (правових та організаційних). Основною правовою формою реалізації функцій митної політики є законодавство з питань державної митної справи, організаційною – організація діяльності митної служби.

У системі функцій державної митної політики можна виділити фіскальну, захисну, регулятивну, функцію розвитку (стимулювання), функцію інтеграції.

Фіскальна функція митної політики полягає у наповненні державного бюджету за рахунок оподаткування товарів, що переміщуються через митний кордон. Державна діяльність у цьому напрямі спрямована на підвищення надходжень від митних платежів (мита, податку на додану вартість та акцизного податку), забезпечення ефективності їх справляння та адміністрування. Хоча дана функція безпосередньо не згадується у ст. 5 МКУ, вона справедливо вважається найдавнішою, адже історія справляння платежів з іноземних товарів сягає ще стародавніх Єгипту (3 тис. до н.е.) та Вавилону (2 тис. до н.е.). У XVII ст. з початком утвердження мита в якості загальнодержавного прикордонного податку, фіскальна функція стає основною у митній політиці європейських країн. Починаючи з другої половини XX ст. завдяки лібералізації митної політики, фіскальна

функція поступово втрачає свої позиції, поступаючись своїм значенням захисній та регулятивній.

Захисна функція державної митної політики спрямована на захист митних інтересів, митної безпеки та внутрішнього ринку від загроз, що виникають через обсяги, умови або характеристики товарів, що переміщуються через митний кордон. Поняття «митні інтереси» або «національні інтереси в митній сфері» є доволі широким, тому мова йде про значний спектр завдань – від забезпечення позицій держави у міжнародних відносинах до відповідей на недружні дії шляхом застосування спеціальних заходів, санкцій та ембарго у зовнішній торгівлі. *Захист митної безпеки* полягає у встановленні заборон та обмежень на ввезення тих товарів, які можуть завдати шкоди національній безпеці країни. Нарешті, *захист внутрішнього ринку* полягає у встановленні заходів з обмеження доступу іноземних товарів з метою зменшення конкурентного тиску на національних виробників аналогічних товарів та протидії недобросовісній конкуренції у вигляді демпінгу та субсидованого імпорту.

Регулятивна функція державної митної політики передбачає вплив на зовнішню торгівлю країни з метою формування оптимальної, з точки зору цілей та завдань митної політики, структури імпорту та експорту. Такий регулятивний вплив здійснюється як за рахунок оподаткування митом імпорту та експорту товарів (тарифне регулювання), так і за рахунок встановлених адміністративних заборон та обмежень на переміщення товарів через митний кордон (нетарифне регулювання). Завдяки зміні умов переміщення тих або інших видів товарів через митний кордон, здійснюється або опосередковане (через зміну ціни та, відповідно, конкурентоздатності) або безпосереднє регулювання обсягів їх імпорту або експорту. Регулятивний напрямок державної діяльності в митній сфері починає формуватися приблизно з середини XVII ст. у Великобританії, Франції, а згодом й в інших європейських країнах. З середини XX ст. регулятивна функція вважається головною у митній політиці розвинутих країн, при цьому правила СОТ віддають перевагу саме тарифному регулюванню, як такому, що відповідає принципам ринкової економіки.

Функція стимулювання (розвитку) державної митної політики полягає у застосуванні заходів щодо підтримки виробництва та

експорту товарів. Ця функція є тісно пов'язаною із регулятивною, оскільки також базується на зміні умов переміщення товарів через митний кордон. Функція стимулювання реалізується через систему митних пільг та преференцій (звільнень від оподаткування митними платежами), які надаються товарам, що ввозяться у рамках іноземних інвестицій, розвитку інноваційної діяльності, з метою виробництва оборонної продукції та у інших випадках, передбачених законодавством. Крім того, підтримка експорту здійснюється через спрощення митних процедур для експортерів та застосування митних режимів, що передбачають звільнення від оподаткування митними платежами та дозволяють зменшити видатки на виробництво та продаж товарів (вільна митна зона, митний склад, тимчасове ввезення та вивезення, переробка на митній території, переробка за межами митної території).

Функція інтеграції державної митної політики полягає у забезпеченні відповідності національного митного законодавства міжнародним стандартам та участі у міжнародному митному співробітництві. Важливість даної функції обумовлена процесами зв'язування країн міжнародними зобов'язаннями у питаннях зовнішньоторговельного режиму та митних формальностей. Одним із напрямів її реалізації є адаптація національного митного законодавства до правил та принципів ВМО, СОТ та ЄС на підставі відповідних міжнародних угод. Крім того, шляхом надання поступок у питаннях тарифного та нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі забезпечується участь країни у багатосторонній торговельній системі СОТ, митних союзах, зонах вільної торгівлі, двосторонніх угодах з вільної торгівлі, тощо. Це створює можливості для інтеграції національної економіки на глобальному та регіональному рівнях, забезпечує на взаємній основі сприятливі умови для доступу товарів національного виробництва на ринки інших країн.

Тема 2. Історія виникнення основних інститутів міжнародного митного права

1. Виникнення та періодизація розвитку практики справляння мит.
2. Митне політика протекціонізму.
3. Митна політика вільної торгівлі.
4. Етапи формування режиму найбільшого сприяння у зовнішній торгівлі.

1. Виникнення та періодизація розвитку практики справляння мит

Ведучи розмову про походження митного права та митної справи необхідно відзначити їх фіскальну природу. Тобто, їх виникнення та розвиток нерозривно пов'язані із практикою справляння платежів з товарів, які перевозилися сухопутними або морськими шляхами, підконтрольними тим або іншим володарям, містам або державам.

Можна виділити три основні підходи до визначення часу виникнення практики оподаткування товарів митами.

Так, згідно з однією думкою, подібні збори виникли ще до появи держави як такої, і мали у своїй основі дари, що підносилися вождям племен за заступництво у торгівлі, захист майна тощо. Інші – відносять появу мит до часів стародавніх Єгипту, Фінікії та Вавилону III-II тис. до н.е. та платні, що стягувалася володарями цих країн з купців та торговельних караванів в обмін на захист від нападів грабіжників. Нарешті, існує підхід, згідно з яким мита виникли у період античності, коли з'явилася велика кількість податків та зборів, що стягувалися у містах, портах та на торговельних шляхах, перші письмові свідчення про які належать до VI ст. до н.е.

Але, у будь-якому випадку, збори, які стягувалися з товарів під час перетину певної межі або території є одними з найдавніших. При чому, дуже довгий час вони мали характер індивідуального платежу за певні індивідуальні вигоди або послуги. Зміст цих послуг різнявся від виконання поліцейських функцій до утримання доріг, мостів або гаваней. І, як правило, подібні послуги були лише формальним приводом для встановлення зборів, оскільки на практиці вони не надавалися. Тож, використовуючи сучасну термінологію,

найдавніші мита ми можемо назвати транзитними, тобто такими, що стягувалися у зв'язку з привезенням товару певною територією. Даний тип мит протримався дуже довго у податкових системах різних держав і був скасований лише наприкінці XIX ст.

Наступними в історичному порядку виникають експортні мита, які на початку свого існування базувалися на бажанні примусити іноземців сплачувати за товар більше, ніж місцеві мешканці, або встановлювалися із необхідності залишити більше товарів для місцевих споживачів. Використання експортних мит суттєво зменшилося у середині XIX ст., а на теперішній час є виключно обмеженим.

Нарешті, одними з останніх з'явилися імпортні мита, які на теперішній час складають основу оподаткування товарів, що переміщуються через митний кордон. Імпортні мита виникли як виключно фіскальний інструмент для забезпечення державних доходів, а згодом почали виконувати і регулятивні функції.

Необхідність впорядкування та забезпечення справляння таких платежів обумовила прийняття окремих законів та організацію діяльності осіб, наділених відповідними повноваженнями. Перші відомості про окреме законодавство щодо справляння податків з товарів припадають на період античності (VIII ст. до н.е. – V ст. н.е).

Еволюція мит повною мірою відображає еволюцію політичних та економічних систем держав, і наступний період їх розвитку припадає на добу середньовіччя (від V ст. і до початку XVI ст.), коли право на збирання провізних (транзитних) мит закріплюється за феодалами-землевласниками.

Разом з тим, необхідно розуміти, що у період до середини XVII ст. ми можемо говорити лише про платежі – прообрази мит. Лише розвиток системи публічних фінансів та політичні зміни нового часу (XVI – початок XX ст.) обумовили формування митних систем, в яких мита утвердилися в якості загальнодержавних податків. Поряд із створенням централізованих митних систем, у європейських країнах відбувається і формування перших концепцій митної або торговельної політики, в рамках яких визначаються певні цілі та завдання державного впливу на зовнішню торгівлю.

2. Митна політика протекціонізму

У загальному вигляді *політика протекціонізму* полягає у захисті національної промисловості від іноземної конкуренції за допомо-

гою ввізних мит, кількісних обмежень та інших нетарифних заходів щодо іноземних товарів. Головною її відмінністю від попередньої політики меркантилізму став акцент на сприяння розвитку економіки завдяки зростанню національної промисловості. Найбільше поширення даного типу митної політики припадає (з певними включеннями) на період з початку XIX ст. і до середини XX ст.

Можна виділити декілька основних мотивів застосування протекціонізму у митній політиці: 1) розвиток нових галузей промисловості, 2) підтримка національних товаровиробників під час рецесії, 3) подолання негативного платіжного балансу.

Так, одним із завдань митної політики протекціонізму вважається *підтримка розвитку нових галузей промисловості*, які за звичайних умов не витримали б конкуренції з більш розвинутими іноземними виробниками аналогічних товарів. Даний напрямок митної політики було започатковано Англією і його витоки знаходяться також у різного роду торговельних заборонах та обмеженнях доби меркантилізму щодо виробництва одягу з вовни та судноплавства. Починаючи з 1760 р., Англія активно застосовувала високі мита для підтримки металургії та текстильної промисловості. Зокрема, станом на 1820 р. англійська митна політика характеризувалася найвищими ставками ввізних мит в Європі (на рівні 50%), протекційними заходами щодо сільського господарства та морських перевезень товарів¹. Особливого поширення концепція «підтримки молодих галузей» отримала у середині XIX ст. завдяки роботам німецького економіста Фрідріха Ліста (*Friedrich List*). Зокрема, дана концепція застосовувалася у тарифній політиці німецького митного союзу *Zollverein* у 1850 – 1860 рр². Слід зазначити, що на сьогоднішній день, згідно з правилами СОТ, основним засобом підтримки нових галузей промисловості вважається не підвищення загального рівня ставок ввізних мит, а застосування антидемпінгових та спеціальних мит.

Досить часто обмеження іноземного імпорту розглядається як один із інструментів *підтримання національних товаровиробників під час рецесії*. Наприклад, у США ідеї протекціонізму уперше почали

¹ Bairoch P. *Economic and World History: Myths and Paradoxes*. Chicago: The University of Chicago Press, 1993. P. 19.

² Ashley P. *Modern Tariff Hystoty. Germany – United States – France*. Third Edition. London: Murrey, 1920. P. 16.

просуватися у 1816 – 1818 рр. на тлі інфляції та падіння обсягів аграрного експорту до Європи після завершення періоду наполеонівських війн. Тож представники низки штатів з найбільшими обсягами сільськогосподарського виробництва ставили вимоги щодо необхідності забезпечення високих цін та переваг для національних виробників принаймні на внутрішньому ринку. У результаті у період з 1824 по 1828 рр. Конгресом США було прийнято низку тарифних актів, які передбачали суттєве збільшення ставок ввізних мит щодо цілого ряду товарів¹. Найбільш відомим прикладом застосування протекційних заходів є період Великої Депресії 1928 – 1933 рр. Наприклад, станом на 1931 р. середньозважена ставка митного тарифу щодо промислових товарів досягала у США 48%, в Італії – 46%, у Франції – 30% тощо². Але даний вид протекціонізму був фактично заборонений після підписання Генеральної угоди з тарифів і торгівлі 1947 р., норми якої (зокрема ст. II та індивідуальні протоколи країн-учасниць) передбачали зв'язування ставок ввізних мит, тобто заборону їх збільшення в односторонньому порядку вище встановлених угодою рівнів.

Нарешті ще одним напрямком застосування політики протекціонізму є *подолання негативного зовнішньоторговельного балансу* країни. У даному випадку головним завданням підвищення ставок ввізних мит або застосування кількісних обмежень є загальне зменшення імпорту з метою збереження золотовалютних резервів. Подібні завдання вважалися невід'ємним елементом протекційної митної політики на протязі всієї її історії. Після підписання ГАТТ-47 негативний платіжний баланс визнано однією із законних підстав для тимчасового скасування митних пільг та преференцій. Зокрема ст. XII ГАТТ передбачає можливість застосування обмежень кількості або вартості товару, які дозволяється імпортувати «з метою підтримання свого зовнішнього фінансового стану та рівноваги платіжного балансу». Зокрема, це включає дії необхідні для того щоб: відвернути неминучу загрозу серйозного скорочення грошових резервів чи зупинити таке скорочення, або у випадку, якщо країна має вкрай малі грошові резерви, досягти розумного темпу збільшення її резервів.

¹ Taussig F. W. The Tariff History of the United States. Auburn: Ludwig von Mises Institute, 2010. P. 66–68.

² Bairoch P. Economic and World History: Myths and Paradoxes. Chicago: The University of Chicago Press, 1993. P. 40.

3. Митна політика вільної торгівлі

У класичному розумінні під політикою вільної торгівлі розуміють імпорт та експорт товарів без застосування мит або кількісних обмежень. Але у такій формі політика вільної торгівлі реалізується лише у рамках спеціальних зовнішньоторговельних режимів (митний союз, зона вільної торгівлі, режим найбільшого сприяння, генеральна система преференцій).

У більшості випадків політика вільної торгівлі означає відмову держави від протекційних митних тарифів (мита щодо більшості товарів мають нульову ставку або обмежені виключно фіскальними потребами) та загальне скасування кількісних обмежень (режими квотування та ліцензування імпорту або експорту встановлюються лише щодо окремих видів товарів і лише у випадку нанесення або загрози нанесення шкоди національній економіці).

Концепція політики вільної торгівлі отримала своє теоретичне обґрунтування у роботах визначних економістів кінця XVIII ст. Девіда Х'юма (критика позитивного торговельного балансу та накопичення золота) та Адама Сміта (міжнародний поділ праці та свобода конкуренції). Остаточне її формування пов'язують з виданою у 1817 р. роботою Девіда Рікардо «Принципи політичної економіки» (теорія порівняльних переваг)¹.

До основних положень, на яких будувалася концепція політики вільної торгівлі можна віднести:

1) визнання того, що протекційні заходи щодо захисту національної промисловості надають переваги лише незначній частині населення, але є не вигідними для всіх інших;

2) переконання у тому, що дешевий імпорт може сприяти економічному зростанню, оскільки він не лише надає переваги споживачам, але й знижає витрати на виробництво з використанням імпортованих товарів;

3) теорія порівняльних переваг, згідно з якою кожна країна може отримати вигоди від зростання обсягів міжнародної торгівлі, експортуючи товари у виробництві яких вона найбільш ефективна, незалежно від того, чи є така ефективність абсолютною порівняно з іншими країнами.

¹ Trebilcock M. J., Howse R. The Regulation of International Trade. 3-rd Edition. New York, Routledge, 2005. P. 3.

На практиці лібералізація митної політики була розпочата в Англії з суттєвого зменшення ставок мит (1842 р.) та перегляду цілого ряду адміністративних обмежень щодо торгівлі та мореплавства (1846 р.). Однією з причин цього були швидкі темпи розвитку англійської промисловості, яка на той час була найбільш розвиненою в Європі, що дозволяло англійським товарам ефективно конкурувати на ринках інших країн. При цьому, слід відзначити широку громадську кампанію на підтримку ідей вільної торгівлі. Зокрема, починаючи з 1828 р. до британського парламенту починають вноситися пропозиції щодо зняття заборон на експорт обладнання для промисловості, у 1838 р. створюється Ліга проти хлібних законів (*Anti-Corn Law League*), яка домагається лібералізації правил імпорту зерна тощо¹.

Поширення політики вільної торгівлі на інші європейські країни розпочинається у 1860 р. після підписання Англійсько-французької торговельної угоди, ще відомої як *Угода Кобдена – Шевальє* (*Cobden – Chevalier Treaty*), за прізвищами представників на переговорах 1846 р. щодо лібералізації торгівлі між двома країнами. У період з 1861 по 1866 р. угоди щодо вільної торгівлі та запровадження режиму найбільшого сприяння були укладені між більшістю європейських країн.

Європейська політика вільної торгівлі, що стала активно здійснюватися у середині XIX ст. мала декілька основних аспектів:

1) скасування експортних мит з метою сприяння експорту товарів національного виробництва. Зокрема, експортні мита біли скасовані в Англії (1842), Франції (1857), Пруссії та інших країнах митного союзу *Zollverein* (1865).

2) Відміна низки адміністративних обмежень імпорту та експорту на користь ринкових механізмів регулювання економіки. Наприклад, в Англії у 1846 р. відбулося скасування Хлібного закону (*Corn Law*) 1815 р., що забороняв імпорт пшениці, якщо ціни на внутрішньому ринку були нижче 80 шилінгів.

3) Істотне зниження, а в деяких випадках й відміна, значної частини імпортних мит, що здійснювалося, як в односторонньому порядку (Англія), так і на підставі міжнародних угод (Франція, Німеччина тощо). Так, станом на 1860 р. в Англії були скасовані імпортні мита

¹ Bairoch P. *Economic and World History: Myths and Paradoxes*. Chicago: The University of Chicago Press, 1993. P. 21–22.

на 400 видів товарів. Митний тариф був орієнтований на фіскальні цілі, залишивши оподаткування близько 20 товарів, підвищення цін на які особливо не впливали на попит. Зокрема, у 1880 р. 95% митних надходжень в Англії забезпечувалися за рахунок чотирьох видів товарів (тютюн, чай, міцні алкогольні напої та вино).

Слід відзначити, що починаючи з середини ХІХ ст. і до середини ХХ ст. періоди лібералізації та протекціонізму змінювали один одного у митній політиці більшості країн. Остаточний курс на політику вільної торгівлі сформувався після підписання Генеральної угоди з тарифів і торгівлі 1947 р., відповідно до якої була забезпечена прогресивна лібералізація тарифних та нетарифних бар'єрів на багатосторонній основі.

<i>Країна/Рік</i>	1820	1875	1913	1925	1931	1950	1980	1990
Бельгія	6-8	9-10	9	15	14	11	8,3	5,9
Франція	*	12-15	20	21	30	18	8,3	5,9
Німеччина	8-12	4-6	13	20	21	26	8,3	5,9
Швеція	*	3-5	20	16	21	9	6,2	4,4
Англія	45-55	0	0	5	н.д.	23	8,3	5,9
США	35-45	40-50	44	37	48	14	7,0	4,8

* Застосування адміністративних заборон щодо імпорту.

Табл. 1. Середні ставки ввізних мит на промислові товари у деяких розвинутих країнах у 1820 – 1990 рр. (у відсотках до митної вартості)¹

4. Етапи формування режиму найбільшого сприяння у регулюванні зовнішньої торгівлі

Необхідність запровадження такої юридичної конструкції, як «режим найбільшого сприяння» (*Most favored nation treatment*) виникла з поширенням митних пільг та преференцій, які з давніх часів надавалися окремим особам, містам, територіям та державам. З часом кількість таких пільг збільшувалася, що призводило до заплутаності митного законодавства та суперечок щодо обсягу митних

¹ Подається за: Bairoch P. *Economic and World History: Myths and Paradoxes*. Chicago: The University of Chicago Press, 1993. P. 40.

пільг, які надавалися тому або іншому суб'єкту. Для вирішення цієї проблеми і було винайдено режим найбільшого сприяння, як певний правовий режим, що включає всі існуючі пільги. Таким чином, було усунуто необхідність кожного разу прописувати конкретний перелік митних пільг та усунуло суперечки щодо їх надання. Виникнення самої назви РНС належить до кінця XVII ст., але фактично деякі його елементи з'явилися значно раніше. Крім того, з часом змінювалися і форми в яких таких режим надавався.

Односторонній режим найбільшого сприяння вважається найбільш давньою його формою. Серед її характерних ознак є односторонній, невзаємний характер, коли пільги та переваги надаються без отримання будь-якої компенсації від інших держав. З огляду на односторонність поступок, такий вид зовнішньоторговельного режиму може встановлюватися як внутрішнім законом держави, так і включатися до міжнародних угод.

Вважається, що прообраз режиму найбільшого сприяння виник ще у XI ст., коли 1055 р., імператор Священної Римської Імперії Генріх III своїм указом надав італійському місту Мантуя «*всі митні привілеї, що надаються будь-якому іншому місту*»¹.

Слід зазначити, що односторонній режим найбільшого сприяння не зник з розвитком митних відносин. Вважається, що односторонній режим найбільшого сприяння був включений до Паризьких мирних угод 1947 р., які, зокрема, передбачали зобов'язання Італії, Румунії, Угорщини, Болгарії та Фінляндії упродовж 18 місяців надавати відповідний режим країнам-членам ООН. Хоча країни, що отримували цей режим фактично і гарантували взаємні пільги.

«1. До укладення торгових договорів або угод між окремими Об'єднаними Націями та Італією, італійський уряд, упродовж вісімнадцяти місяців з дня набрання чинності цим Договором, надає нижчезазначений режим кожній з Об'єднаних Націй, які, фактично, взаємно надаватимуть аналогічний режим у подібних питаннях Італії:

(а) у всьому, що стосується мит та зборів з імпорту або експорту, внутрішнього оподаткування імпортованих товарів, а також всіх правил щодо них, Об'єднаним Націям буде надано безумовний

¹ Trebilcock M. J., Howse R. The Regulation of International Trade. 3-rd Ed. New York, Routledge, 2005. P. 54.

режим найбільшого сприяння» (Мирна угода з Італією. Париж, 10 лютого 1947 р. (ст. 82)¹.

Крім того, на сьогодні різновидом односторонніх митних пільг є *Генеральна система преференцій (Generalized System of Preferences)*, яка передбачає надання тарифних пільг для товарів походженням з найменш розвинутих країн та країн, що розвиваються. Ця система була започаткована у 1968 р. на Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД) відповідно до резолюції «Преференційне або вільне ввезення експорту готових виробів і напівфабрикатів з країн, що розвиваються у розвинені країни» від 26 березня 1968 р.

«...цілями генеральної невзаємної, недискримінаційної системи преференцій на користь країн, що розвиваються, включаючи спеціальні заходи на користь найменш розвинених серед країн що розвиваються, повинні бути:

(а) збільшити їх доходи від експорту;

(б) сприяти їх індустріалізації;

(с) прискорити темпи економічного зростання» (Резолюція ЮНКТАД 21 (II) Преференційне або вільне ввезення експорту готових виробів і напівфабрикатів з країн, що розвиваються у розвинені країни. 26 березня 1968 р. (п.1)².

Взаємний режим найбільшого сприяння. Даний вид режиму найбільшого сприяння передбачає надання митних пільг та преференцій на взаємній основі, оскільки правило базується на положеннях двосторонніх міжнародних угод. Взаємний режим найбільшого сприяння поширюється з початку XVIII ст. При чому саме у цей час починає використовуватися й відповідна назва юридичної конструкції – *«режим найбільшого сприяння» (most favoured nation)*. Як правило, угоди, які містили положення щодо режиму найбільшого сприяння стосувалися торгівлі та мореплавства, адже саме морські перевезення, враховуючи наявність у багатьох країнах внутрішніх мит, були найбільш привабливими з точки зору митного оподатку-

¹ Treaty Of Peace With Italy, 1947. *Australian Treaty Series*. 1948. No 2.

² Resolution 21 (II). Preferential or free entry of exports of manufactures and semi-manufactures of developing countries to the developed countries. 26 March 1968. *Proceedings of the United Nations Conference on Trade And Development Second Session*. New Delhi, 1 February – 29 March 1968 .Vol. I. Report and Annexes – New York: United Nations, 1968. P. 38.

вання. Ще однією особливістю режиму найбільшого сприяння того часу було те, що його отримували фізичні особи-громадяни, або судна під прапором певної країни. У той самий час походження товарів (факт їх виробництва чи отримання у конкретній країні) мало другорядне значення.

«Домовлено, що суб'єкти двох Високих Договірних Сторін мають дозвіл на в'їзд, торгівлю, і перебування зі своїми кораблями, човнами та транспортом, завантаженими або порожніми, у всіх портах, місцях та містах, де такий дозвіл надається суб'єктам будь-якої іншої нації; і моряки, пасажери та судна, як британські, так російські (хоч би серед їх екіпажів будуть особи іншої суверенної держави) повинні отримувати режим найбільшого сприяння» (Угода Про торгівлю та мореплавство між Великою Британією та Росією. Санкт-Петербург, 1766 р. ст. 3).

Основною режиму найбільшого сприяння того періоду був принцип взаємності, який, зокрема, передбачав надання іншій стороні таких самих митних пільг, які отримувалися від неї.

«...з метою збереження справедливої рівності між російськими та британськими торговцями щодо експорту товарів, додатково передбачено, що суб'єкти Росії повинні платити такі самі вивізні мита, які оплачуються англійськими купцями на експорт таких самих товарів з портів Росії (Угода Про торгівлю та мореплавство між Великою Британією та Росією. Санкт-Петербург, 1766 р. ст. 4)¹

Умовний режим найбільшого сприяння. Найчастіше цей режим використовувався у міжнародних торговельних договорах США, а найбільша його популярність припадає на період з кінця XVIII ст. по 1860 рр. Згідно з тогочасним американським поглядом на проблему гарантування однакових пільг та привілеїв як для держав, що надали аналогічні зустрічні поступки, так і для тих, що на надають жодної компенсації у відповідь, порушувало принцип рівності умов доступу на ринки. Тож поширення нових митних пільг, які були встановлені уже після підписання торговельної угоди з певною дер-

¹ A Collection of all Treaties of Peace, Alliance and Commerce between Great-Britain and other Powers from the Revolution in 1688, to the Present Time. Vol. II. From 1727 to 1771. London: Printed for J. Almon, Oppfite Burlington-houfe, in Piccadilly, MCLXXII. P. 318–327.

жавною, обумовлювалося наданням відповідної зустрічної компенсації. Звідси і назва даної форми РНС – «умовний», оскільки нові пільги надаються не автоматично (безумовно), а за певною умовою. Однією з перших угод, що містила положення щодо умовного режиму найбільшого сприяння стала Угода про дружбу та торгівлю між США та Францією 1778 р.

«Король Франції та Сполучені Штати погоджуються взаємно не надавати будь-якої особливої пільги іншим Націям щодо торгівлі і мореплавства, яка не негайно не стане поширеною на іншу Сторону, яка буде користуватися такою самою пільгою вільно, якщо поступка була надана вільно, або після надання аналогічної компенсації, якщо поступка була умовною» (Угода про дружбу та торгівлю між США та Францією Париж, 6

лютого 1778 р. (ст. 2)¹.

Безумовний режим найбільшого сприяння передбачає автоматичне поширення нових митних пільг та преференцій на усі країни, яким його надано. Безумовний РНС набув поширення після підписання Англійсько-французької торговельної угоди 1860 р. і став стандартною умовою для двосторонніх міжнародних договорів. Угода 1860 р. увібрала у себе основні ідеї політики вільної торгівлі, такі як рівність у доступу на ринки, свобода транзиту, сприяння розвитку торгівлі тощо. Основним механізмом реалізації зазначених принципів визнається безумовний режим найбільшого сприяння, який стає центральним елементом міждержавного співробітництва у митній сфері аж до середини ХХ ст.

«Високі Договірні Сторони погоджуються з тим, що у всьому що стосується торгівлі та мореплавства, будь-який привілей, перевага або імунітет, якого Договірна Сторона надала або може надати у майбутньому уряду, суднам, суб'єктам або громадянам будь-якої іншої держави, буде поширено невідкладно та безумовно на уряд, судна, суб'єктів або громадян іншої Договірної Сторони, вони мають намір щоб торгівля та мореплавство кожної держави з іншою були побудовані у всіх відношеннях на основі найбільшого сприяння»

¹ Treaty Of Amity And Commerce Between The United States And France (Paris, February 6, 1778). *Treaties and Other International Acts of the United States of America*. Edited by Hunter Miller. Vol. 2. Documents 1-40: 1776-1818. Washington: Government Printing Office, 1931.

(Угода про торгівлю та мореплавство між Великою Британією та Японією. Лондон. 16 липня 1894 р (ст. XV)¹.

Безпосередній механізм реалізації безумовного РНС мав певні відмінності у різні часи. Так, у першій половині ХХ ст. широко використовувалася диференціація обсягів поступок, що включалися у РНС для окремих країн. Ця диференціація здійснювалася як за кількістю та видами товарних позицій, на які розповсюджувалися поступки, так і за фактичним обсягом поступок.

Загальний режим найбільшого сприяння. Даний вид РНС запроваджено у 1947 р. відповідно до ст. I ГАТТ, і фактично ним було замінено РНС, що встановлювалися між державами на двосторонній основі. Згідно з даним режимом, будь-яка пільга або преференція щодо імпорту або експорту, що надається будь-якій країні, автоматично поширюється на усі Договірні Сторони ГАТТ. Запровадження загального РНС було засобом протидії дискримінації між країнами за обсягами митних пільг, що застосовуються до їх зовнішньої торгівлі.

¹ Treaty of Commerce and Navigation between Great Britain and Japan, 1894. *Treaty Series*. 1894. No. 23.

Тема 3. Правовий режим територій та суб'єкти правовідносин у міжнародному митному праві

1. Міжнародно-правові принципи здійснення митної справи.
2. Митна територія та митний кордон.
3. Митні союзи та зони вільної торгівлі.

1. Міжнародно-правові принципи здійснення митної справи

Згідно зі ст. 8 МКУ, здійснення митної справи відбувається відповідно до низки встановлених законодавством принципів. Ці принципи можна вважати також й принципами митного права у цілому, оскільки вони знаходять своє відображення у нормах митного законодавства. Принципи здійснення митної справи можна розподілити на загальні (характерні для правового регулювання відносин у сфері державного управління у цілому) та спеціальні (властиві правовому регулюванню державного управління у митній сфері). Але навіть загальні принципи здійснення митної справи отримують своє окреме відображення у нормах митного законодавства та мають певні особливості реалізації безпосередньо у цій сфері.

Принцип заохочення добросовісності полягає у створенні механізмів стимулювання правомірної поведінки суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Одним з цих механізмів є розвиток співробітництва між митницями та відповідними підприємствами. Так, ст. 6.8. Загального додатку до Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур містить стандартне правило, згідно з яким «митна служба прагне до співробітництва з учасниками зовнішньої торгівлі та укладення меморандумів про взаєморозуміння з метою вдосконалення митного контролю». Підтримання консультативних відносин та укладання меморандумів про взаємопорозуміння між митною службою та суб'єктами господарювання передбачено ст. 562 МКУ. Такі меморандуми, як правило, укладаються з асоціаціями імпортерів або експортерів певних видів товарів та містять взаємні зобов'язання щодо інформування про факти порушення митного законодавства та залучення відповідних асоціацій до розробки нормативно-правових актів, обговорення питань, що становлять спільний інтерес.

Ще одним механізмом заохочення доброчесності є передбачена ст. 3.32 Загального додатку до Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур та Главою 2 МКУ можливість надання суб'єктам господарювання, що відповідають встановленим критеріям (дотримання вимог митного законодавства та використання задовільної системи ведення комерційної документації) статусу уповноваженого економічного оператора. Цей статус надає його отримувачу ряд спеціальних спрощень щодо надійності, безпеки та митних процедур.

Принцип гласності та прозорості у здійсненні митної справи має два основних аспекти. Перший аспект стосується прозорості встановлення та застосування митних правил. Так, згідно зі ст. В Угоди щодо механізму огляду торговельної політики 1994 р., члени СОТ зобов'язуються заохочувати «внутрішню транспарентність прийняття рішень урядом щодо питань торговельної політики». Це, зокрема, включає прозорість прийняття рішень щодо встановлення заходів тарифного та нетарифного регулювання та механізмів їх застосування. У Преамбулі Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур, вказується на необхідність дотримання принципів, що застосування митних правил та процедур є передбачуваним, послідовним та прозорим, а заінтересованим сторонам повинна надаватися уся необхідна інформація стосовно законів, нормативно-правових та адміністративних актів з митного регулювання, митних правил та процедур. Безпосередньо порядок здійснення інформування та консультування зацікавлених осіб з питань державної митної справи встановлено нормами Глави 3 МКУ.

Принцип виключної юрисдикції України на її митній території безпосередньо пов'язаний із поняттями державного суверенітету, верховенства державної влади на території держави. На міжнародному рівні даний принцип, зокрема, визначений у нормах ст. 4 Хартії економічних прав та обов'язків держав, яка передбачає, що кожна держава має право приймати участь у міжнародній торгівлі та інших формах економічного співробітництва і при цьому має право «вільно обирати форми організації своїх зовнішньоекономічних відносин» (*Charter of Economic Rights and Duties of States*. 1974 December 12 /A RES. 3281 (XXIX)). А ч. 1 ст. 9 МКУ поняття митної території прямо пов'язує із сферою поширення виключної юрисдик-

ції України, що передбачає регулювання митних правовідносин на цій території виключно українським законодавством та виключні повноваження органів державної влади щодо здійснення державного управління у сфері державної митної справи.

Принцип єдиного порядку переміщення товарів, транспортних засобів через митний кордон. Одноманітність застосування норм митного законодавства є прямою вимогою, що випливає із зобов'язань України в рамках СОТ. Так, п. (а) ч. 3 ст. X ГАТТ містить норму, згідно з якою «кожна сторона повинна у єдиний, неупереджений та розумний спосіб застосовувати всі свої закони, положення, рішення чи розпорядження характеру», які стосуються класифікації або оцінки товарів для митних цілей, ставок мита, податків або інших платежів тощо. У рішенні Органу щодо врегулювання суперечок СОТ у справі «Аргентина – заходи, що впливають на експорт шкір великої рогатої худоби та імпорт обробленої шкіри» (*Argentina – Measures Affecting the Export of Bovine Hides and the Import of Finished Leather (WT/DS155/R)*) зазначалося, що вимоги стосовно єдиного способу застосування не обмежують рівне ставлення до всіх членів СОТ, як це передбачено нормами ст. I ГАТТ щодо загального режиму найбільшого сприяння. «Це вимога одноманітного застосування митного законодавства та процедур між індивідуальними постачальниками, та навіть щодо однієї і тієї ж самої особи у різний час та у різних місцях» (п. 11.83).

Принцип спрощення законної торгівлі. Запровадження даного принципу є результатом міжнародного співробітництва у сфері митної справи. Зокрема, в Преамбулі Міжнародної конвенції про гармонізацію та спрощення митних процедур (в редакції на 26 червня 1999 р.) вказується на бажання «зробити вагомий внесок у розвиток такої торгівлі та обміну шляхом спрощення і гармонізації митних правил і процедур» з відзначенням при цьому, «що значні переваги від спрощення умов міжнародної торгівлі, можуть бути досягнуті без шкоди для відповідних стандартів митного контролю». Таким чином, більшість заходів щодо гармонізації та спрощення митних процедур мають на меті забезпечення належного балансу між сприянням законній торгівлі та забезпеченням дотримання митного законодавства. З цією метою у 2005 р. Всесвітня митна організація запровадила *Рамкові стандарти щодо безпеки та спрощення світової*

торгівлі (*WCO SAFE Framework of Standards*), які періодично оновлюються. Схожі норми містяться і у національному законодавстві, зокрема ст. 544 МКУ серед завдань митних органів називає «створення сприятливих умов для полегшення торгівлі».

2. Митна територія та митний кордон

Дія норм митного законодавства у просторі та територія здійснення митної справи визначається через категорію митної території держави. Крім того, встановлення власної митної території є невід'ємною умовою участі держави у міжнародному співробітництві з митних питань та реалізації власної митної політики. Можна виділити дві основні функції, які виконує поняття «митна територія» у митному законодавстві.

1. Митна територія визначає дію національного митного законодавства у просторі, розмежовує юрисдикцію з митних питань різних держав, або митних союзів.

«Митна територія» – територія, на якій застосовується митне законодавство Договірної Сторони» (Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур від 26 червня 1999 року (Розділ 2).

У даному аспекті поняття митної території ґрунтується на загальній юрисдикції держави на своїй території, праві та можливості органів державної влади видавати нормативно-правові акти та забезпечувати їх виконання за допомогою державного примусу. Митна територія держави, як територія на яку поширюється її митна юрисдикція, є єдиною і неподільною. Митне законодавство діє на всій митній території, за виключенням тих нормативно-правових актів, для яких передбачені певні особливості територіального застосування. Беручи на себе міжнародно-правові зобов'язання, держава забезпечує їх дотримання на своїй митній території.

2. Поняття «митна територія» використовується для просторового обмеження вільного руху товарів у міжнародній торгівлі між різними державами або митними союзами держав.

«Під митною територією слід розуміти будь-яку територію, щодо якої застосовуються окремі тарифи чи інші заходи регулювання торгівлі для значної частини торгівлі такої території з іншими територіями» (ч. 2 ст. XXIV ГАТТ).

У даному аспекті митною територією держави обмежується вільне переміщення товарів і транспортних засобів комерційного призначення. Митна територія виступає засобом розмежування між внутрішньою та зовнішньою торгівлею, між національним ринком та міжнародним ринком, ринками інших країн.

Українські товари вільно переміщуються митною територією України, а для вивезення за межі такої території вони повинні бути належним чином оформлені. Так само іноземні товари можуть бути ввезені на митну територію України лише з дозволу митної служби, а їх обіг на митній території можливий лише після їх розмитнення відповідно до обраного митного режиму.

Тарифні та нетарифні засоби регулювання торгівлі виступають засобом відмежування митної території держави від митних територій інших держав. З цієї причини їх нерідко називають тарифними та нетарифними бар'єрами. Відповідно для переміщення між митними територіями товари повинні подолати ці бар'єри, що здійснюється шляхом сплати відповідних мит та податків та виконання умов нетарифних заходів регулювання.

За своїм складом митна територія як правило співпадає з державною територією, але в ряді випадків можуть мати випадки як розширення, так і звуження митної території, порівняно з державною.

«Територія України, зайнята сушею, територіальне море, внутрішні води і повітряний простір, а також території вільних митних зон, штучні острови, установки і споруди, створені у виключній (морській) економічній зоні України, на які поширюється виключна юрисдикція України, становлять митну територію України» (ч. 1 ст. 9 МКУ).

Як ми бачимо, згідно з цією нормою, до митної території включається, як державна територія (суша, територіальне море, внутрішні води і повітряний простір), так і об'єкти розташовані за межами митної території (штучні острови, установки і споруди у виключній (морській) економічній зоні).

Разом з тим, слід зазначити, що територіальне море та повітряний простір включаються до митної території з певною специфікою. Так, морські судна користуючись правом мирного проходу через територіальне море та товари, що на них перевозяться, не розглядаються як такі, що ввезені на митну територію України.

Аналогічний підхід застосовується і до повітряних суден, що реалізують право транзитного безпосадочного перельоту через повітряний простір держави.

Натомість, включення до митної території штучних островів, установок і споруд у виключній (морській) економічній зоні означає, що причалювання або посадка на них транспортних засобів, ввезення або вивезення товарів розглядається як ввезення або вивезення з митної території України. Правовий режим виключної (морської) економічної зони України визначається законодавством України, відповідно до Конвенції ООН з морського права 1982 р. За загальним правилом, ширина такої зони може складати до 200 миль відлічених від вихідних ліній, у кожному конкретному випадку здійснюється делімітація виключної (морської) економічної зони шляхом укладання угод з суміжними державами.

Ще одним випадком невідповідності митної території державній території є утворення *митного анклав* (включення до митної території частини території іншої держави) або *митного ексклаву* (включення частини державної території до митної території іншої держави). Це здійснюється на підставі договорів із суміжними державами, як правило, для забезпечення зручного транспортного сполучення. Зокрема, відповідно до *Додаткового протоколу до Договору між Україною і Республікою Молдова про державний кордон 1999 р.*, Республіка Молдова передала у власність Україні ділянку автомобільної дороги Одеса – Рені в районі населеного пункту Паланка, а також земельну ділянку, по якій вона проходить. На переданій ділянці діє юрисдикція України (ст. 6.1.) та не здійснюється прикордонний, митний та інші види контролю, які здійснюються при перетинанні державного кордону (ст. 4.2.)¹.

Відповідно до законодавства території вільних митних зон є частиною митної території. Але для забезпечення функціонування таких зон законодавством встановлюється юридична фікція, згідно з якою для цілей застосування митних режимів і справляння митних платежів території вільних митних зон вважаються такими, що знаходяться поза межами митної території України (ч. 2. ст. 9 МКУ).

¹ Додатковий протокол до Договору між Україною і Республікою Молдова про державний кордон 18 серпня 1999 р. Ратифіковано Законом України від 06 травня 2000 р. № 1633-III. *Офіційний вісник України*. 2000. № 16. Ст. 663.

Виникнення митних правовідносин пов'язане із перетинанням товарами і транспортними засобами певної умовної лінії – митного кордону.

«Межі митної території України є митним кордоном України. Митний кордон України збігається з державним кордоном України, крім меж штучних островів, установок і споруд, створених у виключній (морській) економічній зоні України, на які поширюється виключна юрисдикція України. Межі території зазначених островів, установок і споруд становлять митний кордон України» (ст. 10 МКУ).

На відміну від державного кордону, митний кордон є умовною лінією. Він не підлягає демаркації та делімітації. У тих випадках, коли митний кордон збігається з державним кордоном, за основу береться визначена лінія державного кордону. У всіх інших випадках позначення митного кордону здійснюється у відповідних нормативно-правових актах, що встановлюють межі зон митного контролю у пунктах пропуску через державний кордон, на територіях вільних митних зон тощо.

Необхідно зазначити, що у випадках переміщення товарів засобами морського, річкового та повітряного транспорту, фактичне перетинання митного кордону відбувається не на межах митної території, а у встановлених для цього місцях на митній території України – морських, річкових або повітряних портах. Крім того, перетинанням митного кордону засобами морського або річкового транспорту буде вважатися причалювання до берегу, установок або споруд, що належать до митної території України, а в деяких випадках і причалювання до інших суден. Також перетинанням митного кордону буде вважатися посадка повітряних транспортних засобів на митній території України.

3. Митні союзи та зони вільної торгівлі

Суттєвий вплив на правовий режим митного кордону та правила переміщення товарів справляє утворення митних союзів та зон вільної торгівлі, які є формами митної інтеграції держав.

Найбільш глибокою формою митної інтеграції є утворення митного союзу. Практика утворення митних союзів сягає 1833 р., коли був утворений Німецький митний союз *Zollverein*. На сьогодні в світі діє 13 митних союзів, найбільш відомим з яких є Митний союз ЄС.

«Під митним союзом слід розуміти заміну двох чи більше митних територій на одну митну територію таким чином, що

(i) мита та інші обмежувальні засоби регулювання торгівлі... скасовуються відносно основної частини торгівлі між складовими територіями союзу чи принаймні відносно основної частини торгівлі товарами, які походять із таких територій, а також,

(ii) ...в основному такі ж мита та інші засоби регулювання торгівлі застосовуються кожним з членів союзу до торгівлі територій, не включених до цього союзу;» (п. 8 (а) ст. XXIV ГАТТ).

Найважливішою особливістю митного союзу є об'єднання митних територій з утворенням єдиної митної території, зовнішнього митного кордону та запровадженням єдиних тарифних та нетарифних засобів регулювання ввезення та вивезення товарів на територію митного союзу. При чому, як правило, вільний рух на митній території союзу забезпечується не лише для товарів союзу, а й для іноземних товарів відповідно до обраного митного режиму. Іноземні товари можуть бути ввезені на територію митного союзу через територію будь-якої держави-члена союзу та після розмитнення вільно переміщуються по всій території митного союзу.

Створення митного союзу також тягне передавання компетенції щодо видання нормативно-правових актів та прийняття рішень про укладання міжнародних договорів з митних питань до наднаціонального органу, що утворюється державами учасниками.

«Митний чи економічний союз – союз, заснований державами, що до нього входять, який має право приймати обов'язкові для застосування цими державами власні нормативно-правові акти з питань, що регулюються цією Конвенцією, а також має повноваження щодо прийняття рішення про підписання, ратифікацію чи приєднання до цієї Конвенції відповідно до своїх внутрішніх процедур» (ст. 1 Глава 1. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур в редакції від 26 червня 1999).

З огляду на такі обставини, після вступу до митного союзу держава втрачає можливість входження до інших митних інтеграційних утворень, підписання договорів щодо вільної торгівлі, самостійного встановлення ставок мит та більшої частини засобів нетарифного регулювання. Подібні заходи здійснюються лише спільно всіма

учасниками митного союзу для запобігання виникнення взаємовиключних юридичних зобов'язань.

Простішою формою митної інтеграції є утворення зони вільної торгівлі (*free-trade area*), яке здійснюється на підставі підписання державами угоди про вільну торгівлю. Такі зони вільної торгівлі можуть бути як двосторонніми, так і багатосторонніми.

«(b) Під зоною вільної торгівлі слід розуміти групу з двох чи більше митних територій, на яких мита та інші обмежувальні засоби регулювання торгівлі... скасовуються відносно основної частини торгівлі між складовими територіями стосовно товарів, які походять із таких територій» (п. 8(b) ст. XXIV ГАТТ).

На відміну від митних союзів, кожна з країн-членів зони вільної торгівлі зберігає власну відокремлену митну територію, митний тариф та заходи нетарифного регулювання. Всі преференції щодо вільного руху товарів стосуються виключно товарів походженням з країн-членів зони вільної торгівлі. Правила зони вільної торгівлі не стосуються товарів з третіх країн, які повинні проходити процедуру розмитнення при ввезенні на митну територію кожної з країн учасниць.

Оскільки утворення зон вільної торгівлі не створює зобов'язань країни щодо митного регулювання ввезення та вивезення товарів до третіх країн, одна країна може укладати необмежену кількість договорів щодо створення зон вільної торгівлі.

Тема 4. Міжнародні стандарти тарифного регулювання зовнішньої торгівлі (частина 1)

1. Митні платежі.
2. Ввізне мито, митний тариф.
3. Українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності.

1. Митні платежі

Справляння мит з товарів, що імпортуються або експортуються, є найдавнішим складником митної справи, історія якого сягає трьох тисячоліть. За загальним правилом, сплата встановлених законодавством митних платежів є умовою надання дозволу на переміщення товарів через митний кордон.

«Митні платежі це податки, що відповідно до законодавства справляються під час переміщення або у зв'язку з переміщенням товарів через митний кордон України та контроль за справлянням яких покладено на митні органи» (ст. 14.1.113. Податкового кодексу України).

До складу митних платежів входять:

- мито;
- акцизний податок із ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції);
- податок на додану вартість із ввезених на митну територію України товарів (продукції).

Всі три види податків, що складають митні платежі є непрямими податками, або як їх ще називають – «податками на споживання». Дані податки включаються до ціни товару і їх сплачує кінцевий споживач товару – платник податку. У тому випадку, якщо особа переміщує товари через митний кордон з метою подальшої реалізації, вона виступає податковим агентом, який перераховує відповідні податки до державного бюджету.

Мито – це загальнодержавний податок, який нараховується та сплачується з товарів, що переміщуються через митний кордон України.

До об'єктів оподаткування митом (ст. 277 МКУ) відносяться:

- товари, митна вартість яких перевищує еквівалент 150 євро, що ввозяться на митну територію України, або вивозяться за межі митної території України підприємствами;
- товари, що ввозяться або пересилаються на митну територію України в обсягах, які підлягають оподаткуванню згідно правил переміщення товарів через митний кордон громадянами (Розділ XII МКУ, Розділи V та VI Податкового кодексу);
- товари та транспортні засоби, що реалізуються відповідно до ст. 243 МКУ (товари конфісковані за рішенням суду, товари за якими на звернувся власник або уповноважена особа або виявлені у зонах митного контролю і власник яких не відомий після закінчення строків тимчасового зберігання встановлених МКУ).

У відповідності до ст. 280 МКУ, ставки мита можуть бути адвалорними, специфічними або комбінованими.

Адвалорна ставка мита встановлюється у відсотках від бази оподаткування. Базою оподаткування в даному випадку виступає митна вартість товарів.

Специфічна ставка мита встановлюється у грошовому розмірі за одиницю бази оподаткування (наразі в Україні використовуються специфічні ставки мита визначені в євро). База оподаткування специфічних мит – кількість таких товарів у встановлених законом одиницях виміру. Основною одиницею виміру та обліку (ОВО) кількості товарів, що використовується при встановленні специфічних ставок мита є одиниця маси (кілограм). У разі потреби встановлюються додаткові ОВО, до яких, зокрема, відносяться: квадратний метр, кубічний метр, літр, літр чистого (100%) спирту, метр, пара (2 штуки), штука, кіловат-година, тощо

Комбінована ставка мита передбачає встановлення законодавством щодо одного товару як адвалорної, так і специфічної ставок мита. Обрання виду ставки мита здійснюється при розрахунку суми мита, що підлягає сплаті у кожному конкретному випадку.

Податок на додану вартість – непрямий податок, який нараховується та сплачується відповідно до норм Податкового кодексу.

У відповідності до ст. 185 Податкового кодексу, об'єктами оподаткування ПДВ є: ввезення товарів на митну територію України та вивезення товарів з митної території України, до яких, також, при-

рівнюється поміщення товарів у будь-який митний режим встановлений МКУ.

Ввезення товарів на митну територію України оподатковується за основною ставкою ПДВ – 20%, крім ввезення лікарських засобів, медичних виробів та медичного обладнання, згідно переліку встановленому законодавством, які оподатковують за зниженою ставкою ПДВ – 7%.

За загальним правилом, базою оподаткування для товарів, що ввозяться на митну територію України, є договірна (контрактна) вартість, але не нижче митної вартості цих товарів, визначеної відповідно до МКУ, з урахуванням мита та акцизного податку, що підлягають сплаті і включаються до ціни товарів.

Вивезення товарів за межі митної території України у митних режимах експорту, реекспорту, безмитна торгівля, вільна митна зона оподатковується за нульовою ставкою ПДВ.

Акцизний податок – непрямий податок на споживання окремих видів товарів (продукції), визначених Податковим кодексом як підакцизні, що включається до ціни таких товарів (продукції).

Об'єктом оподаткування акцизним податком є *ввезення підакцизних*

товарів (продукції) на митну територію України (ст. 213 Податкового кодексу), за виключенням операцій, які не підлягають оподаткуванню (ввезення раніше експортованих підакцизних товарів, у яких виявлено недоліки, що перешкоджають реалізації цих товарів на митній території країни імпортера, для їх повернення експортеру) та операцій, які звільняються від оподаткування (ввезення для офіційного використання дипломатичними та консульськими представництвами, поміщення у митні режими згідно яких не справляється ПДВ, ввезення сировини для виготовлення підакцизних товарів, ввезення фізичними особами згідно норм встановлених МКУ тощо).

Наразі, згідно зі ст. 215 Податкового кодексу, до підакцизних товарів належать:

- спирт етиловий та інші спиртові дистиляти, алкогольні напої, пиво,
- тютюнові вироби, тютюн та промислові замітники тютюну рідини, що використовуються в електронних сигаретах,

- пальне,
- автомобілі легкові, кузови до них, причепа та напівпричепа, мотоцикли, транспортні засоби, призначені для перевезення 10 осіб і більше, транспортні засоби для перевезення вантажів,
- електрична енергія

Щодо зазначених вище товарів законодавством встановлені спеціальні ставки акцизного податку (у грошовому розмірі за одиницю). Базою оподаткування для цих товарів є їх величина, визначена в одиницях виміру ваги, об'єму, кількості товару, об'єму циліндрів двигуна автомобіля або в інших натуральних показниках.

Кожен з податків, що входять до складу митних платежів виконує відмінні функції в рамках тарифного регулювання.

Встановлення мит має два основних ефекти для зовнішньоекономічної діяльності країни:

- забезпечення надходжень до державного бюджету, додаткових до внутрішньодержавних податків;
- зменшення конкурентоздатності імпортованих товарів, які можуть бути більш дешевими, ніж аналогічні товари національного виробництва в силу особливостей ціноутворення, оподаткування та видатків виробництва у країні походження.

Слід відзначити, що з часом значення мит як джерела бюджетних доходів поступово зменшується. Більше того, існує чітко виражена взаємозалежність за ступенем економічного розвитку країни і часткою надходжень до державного бюджету від справляння мит. Для розвинутих країн ця частка складає від 13% до 8% всіх бюджетних надходжень, що пояснюється значними обсягами валового внутрішнього продукту та ефективністю внутрішнього оподаткування. Для країн з перехідною економікою та країн, що розвиваються, надходження від оподаткування імпорту та експорту можуть сягати 30% доходів державного бюджету. Причиною цьому є те, що мита та інші непрямі податки вважаються відносно простими з точки зору стягнення та адміністрування, особливо в умовах недостатньо ефективної податкової системи та значних обсягів тіньової економіки.

Натомість, вплив мит на конкуренцію між аналогічними іноземними та національними товарами залишається суттєвим, оскільки саме мита виступають головним бар'єром, що ускладнює надходження іноземних товарів на внутрішній ринок. Але такий вплив

має опосередкований характер, адже реалізується через механізм ціноутворення завдяки збільшенню вартості товару на суму сплаченого мита. Відповідно, прийняття рішень щодо обсягів імпорту або експорту відповідного товару залишається за суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, виходячи із економічної доцільності таких операції та їх власних потреб.

Мита можуть застосовуватися як при ввезенні, так і при вивезенні товарів. При цьому вивізні мита мають зворотній ефект на конкуренцію, призводячи до здороження національних товарів на зовнішніх ринках. Тому вивізні мита застосовуються щодо обмеженого переліку груп товарів національного виробництва, як правило сировини. Тим самим стимулюється розвиток їх переробки на національній митній території.

Два інші податки, що входять до структури митних платежів – акцизний податок та податок на додану вартість (ПДВ) – справляються лише при ввезенні товарів на митну територію. Прямого впливу на конкуренцію вони не мають, оскільки є внутрішніми податками, та рівною мірою сплачуються і з імпортованих товарів, і з товарів, що виробляються на митній території. Застосування різних ставок, або методів справляння внутрішніх податків щодо аналогічних імпортованих та національних товарів заборонено згідно з принципом «національного режиму», встановленого ст. III ГАТТ.

Тож, головною функцією податку на додану вартість та акцизного податку, що справляються при імпорті товарів є забезпечення надходжень до державного бюджету. При цьому, враховуючи, що поточна середньозважена ставка ввізних мит Митного тарифу України складає 5,09%, фіскальний ефект від ПДВ та акцизного податку є значно більшим, ніж від справляння ввізних мит.

2. Ввізне мито, митний тариф

В Україні дозволяється застосовувати лише ті види мит, які передбачені нормами МКУ. Основою класифікації видів мит виступають правові підстави їх застосування, до яких належать напрямок та умови переміщення товарів через митний кордон.

Ввізне мито встановлюється на товари, що ввозяться на митну територію України. Ставки ввізного мита визначаються Законом України «Про митний тариф України». У цьому аспекті під митним

тарифом розуміється вся сукупність ввізних мит, що встановлені в країні.

Митний тариф представляє собою перелік ставок загальнодержавного податку – ввізного мита на товари, що ввозяться на митну територію України і

систематизовані згідно УКТЗЕД.

Основою митного тарифу будь-якої країни є система класифікації товарів, на основі якої складається і здійснюється систематизація переліку ставок ввізних мит. Систематизація Митного тарифу України здійснюється на основі Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності – УКТЗЕД.

Митний тариф представлений у формі таблиці, що складається з чотирьох основних елементів (колонок) (мал. 3):

- 1) код товару (згідно УКТЗЕД);
- 2) назва товару (згідно опису товару УКТЗЕД);
- 3) ставка ввізного мита (зазначена у відсотках або євро);
- 4) додаткові одиниці виміру (зазначаються у випадку встановлення специфічних або комбінованих ставок мита).

Код	Назва	Ставки мита, %			Додаткові ОВО
		преференційна	пільгова	повна	
0101	Коні, віслюки, мули та лошаки, живі:				
	- коні:				
0101 21 00 00	- - чистопородні племінні тварини		0	0	шт
0101 29	- - інші:				
0101 29 10 00	- - - для забою		5	5	шт

Малюнок 3. Структура митного тарифу України

Ставки ввізного мита Митного тарифу України є диференційованими, тобто для кожного товару передбачено три види ставок вві-

зного мита: *повна, пільгова та преференційна*. Диференціація здійснюється у залежності від країни походження товару.

Пільгові ставки ввізних мит застосовуються до товарів, що походять з України або з держав-членів Світової організації торгівлі, або з держав, з якими Україна уклала двосторонні або регіональні угоди щодо режиму найбільшого сприяння.

Преференційні ставки ввізних мит застосовуються відповідно до міжнародних договорів, якими встановлюються будь-які спеціальні преференційні митні режими. Преференційні ставки є диференційованими щодо товарів, що походять з держав, які спільно з Україною входять до митних союзів або утворюють з нею зони вільної торгівлі. Наприклад, преференційні ставки мита діють в рамках Глибокої та всеосяжної зони вільної торгівлі (ГВВТ), утвореної відповідно до Угоди про асоціацію України та ЄС.

Повні ставки ввізних мит застосовуються до товарів походженням з інших держав, на які не розповсюджуються пільгові або преференційні ставки.

Код згідно УКТЗЕД	Текстовий опис	Базова ставка ввізного мита	Перехідний період, років
0812	Плоди та горіхи, консервовані для тимчасового зберігання (наприклад діючими сірчаними або в розсолі, у сірчаній воді або в іншому розчині, що забезпечує їх тимчасову консервацію, але у такому вигляді не придатні для безпосереднього використання в їжу.		
0812 10 00 00	- вишні та черешні	20	20% зниження впродовж 5 років
0812 90	- інші:		
0812 90 10 00	- - абрикоси	20	20% зниження впродовж 5 років
0812 90 20 00	- - апельсини	20	5
0812 90 30 00	- - папая	20	5
0812 90 40 00	- - плоди рослин виду <i>Vaccinium myrtillus</i>	20	5
0812 90 70 00	- - гуава, манго, мангостан, тамаринд, ананас, личі, джекфрут, або плід хлібного дерева, сахароза, пасифлора, або страстоцвіт, карамбола, біта та тропічні горіхи	20	5
0812 90 98 00	- - інші	20	5
0813	Плоди сушені, крім тих, що включені до товарних позицій 0801 — 0806, суміші горіхів або сушених плодів цієї групи:		
0813 10 00 00	- абрикоси	0	0

Малюнок 4. Приклад преференційних ставок ввізного мита встановлені угодою про асоціацію України та ЄС

Пільгові та повні ставки ввізних мит містяться виключно в Законі України «Про митний тариф». На практиці, не дивлячись на формальну диференціацію, у більшості випадків пільгові та повні ставки ввізних мит є однаковими. Це, зокрема, обумовлюється тим,

що членами СОТ є 162 країни, на які припадає близько 98% міжнародної торгівлі. Тож переважна більшість товарів, що імпортуються в Україну оподатковується саме за пільговими ставками мита.

3. Українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності

Сучасна система класифікації товарів була запроваджена відповідно до Конвенції про гармонізовану систему опису та кодування товарів (Конвенція про гармонізовану систему), розроблену Всесвітньої митною організацією та підписаною у Брюсселі 14 червня 1983 року (змінена 24 червня 1986 року). Наразі кількість учасників Конвенції складає 158 сторін (157 країн та Європейський Союз як колективний учасник). Поточна редакція Гармонізованої системи діє з 1 січня 2022 року.

Відповідно до ст. 3 Конвенції про гармонізовану систему митно-тарифна та статистичні номенклатури всіх країн членів повинні відповідати ГС, зокрема:

- використовувати всі товарні позиції, субпозиції, цифрові коди ГС без доповнень або змін;
- застосовувати правила інтерпретації ГС, всі примітки, не змінювати зміст розділів, груп, товарних позицій або субпозицій ГС;
- дотримуватися порядку кодування, прийнятого в ГС.

Українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТ ЗЕД) складається на основі Гармонізованої системи опису та кодування товарів та затверджується законом про Митний тариф України.

Гармонізована система (6 знаків) складається з 21 розділу, 96 груп, 1.200 товарних позицій, 5.000 товарних під позицій. В УКТЗЕД для більш докладнішої класифікації використовуються знаки з 7 по 10, з урахуванням Комбінованої номенклатури Європейського Союзу (мал. 5).

Структура десятизнакового цифрового кодового позначення товарів в УКТ ЗЕД включає код групи (перші два знаки), товарної позиції (перші чотири знаки), товарної підпозиції (перші шість знаків), товарної категорії (перші вісім знаків), товарної підкатегорії (десять знаків).

Цифровий код										Назва	
ГС	1	2								Група	
	1	2	3	4						Позиція	
	1	2	3	4	5	6				Підпозиція	
CN	1	2	4	4	5	6	7	8		Категорія	
UA	1	2	5	4	5	6	7	8	9	10	Підкатегорія

Малюнок 5. Співвідношення структури Гармонізованої системи, Комбінованої номенклатури ЄС та УКТЗЕД.

Ведення УКТ ЗЕД здійснюється Міністерством фінансів України, що передбачає:

- 1) відстеження та облік змін і доповнень до Гармонізованої системи опису та кодування товарів, пояснень та інших рішень щодо її тлумачення, що приймаються Всесвітньою митною організацією;
- 2) підготовку пропозицій щодо внесення змін до УКТ ЗЕД;
- 3) деталізацію УКТ ЗЕД на національному рівні та введення додаткових одиниць виміру;
- 4) прийняття рішень щодо класифікації та кодування товарів в УКТ ЗЕД у складних випадках.

Тема 5. Міжнародні стандарти тарифного регулювання зовнішньої торгівлі (частина 2)

1. Загальний режим найбільшого сприяння та розклади поступок ГАТТ.
2. Митна вартість, основний метод визначення митної вартості.
3. Генеральна система преференцій.

1. Загальний режим найбільшого сприяння та розклади поступок ГАТТ

Відправним пунктом переговорного процесу прийнято вважати 18 лютого 1946 р., коли Економічна та Соціальна Рада ООН прийняла рішення про створення Підготовчого Комітету з метою підготовки проекту Хартії Міжнародної торговельної організації (Хартія МТО) для подальшого розгляду на Конференції ООН з торгівлі та зайнятості.

На першій сесії Підготовчого Комітету, яка відбулася у Лондоні з 15 жовтня по 20 листопада 1946 р. було прийнято три важливі, з огляду на подальший переговорний процес, рішення¹:

- створено Проектний Комітет (*Drafting Committee*), який працював у Нью-Йорку з 20 січня по 25 лютого 1947 р. та фактично створив проект Хартії МТО;
- на основі пропозицій уряду США 1945 р. було рекомендовано членам Підготовчого Комітету провести тарифні переговори, як частину Другої сесії Підготовчого Комітету;
- ініційовано створення Комітету з тарифної угоди (*Tariff Agreement Committee*) з метою забезпечення інституціональної основи для тарифних переговорів.

Друга сесія Підготовчого Комітету розпочалася у Женеві 10 квітня 1947 р., та одночасно 23 з 53 країн-членів Підготовчого Комітету приймали участь у роботі Комітету з тарифної угоди. З огляду на таку організацію переговорів, вони велися у рамках норм проекту Хартії МТО, зокрема ст. 17, яка вказувала, що кожна країна–майбут-

¹ European Office of United Nation. Information centre. Press Release No. 469. Geneva. 27 October 1947. P. 7.

ній член МТО «повинен на вимогу іншої країни, або країн-членів... вступити та провести із такою країною, або країнами-членами переговори спрямовані на суттєве зниження загального рівня тарифів та інших зборів на імпорт та експорт, а також на ліквідацію преференцій на взаємній та взаємовигідній основі»¹.

Як ми бачимо, формулювання цілковито базувалося на ідеях, викладених у пропозиціях США 1945 р., оскільки зниження тарифів повинно було бути «суттєвим» та за сучасною термінологією «горизонтальним», тобто стосуватися не окремих товарних позицій, а рівня оподаткування митами у цілому.

Таким чином, були визначені ключові принципи тарифних переговорів: 1) багатосторонність, 2) взаємність та 3) взаємна вигода, а також, основні предмети переговорів: 1) зниження тарифів, 2) зв'язування тарифів та 3) ліквідація преференцій.

Принцип багатосторонності був реалізований у низці норм ГАТТ і стосувався як процесу переговорів, так і застосування їх результатів, які виражалися в індивідуальних Розкладах поступок, які включали усі поступки, зроблені країною під час двосторонніх зустрічей з іншими учасниками тарифних переговорів. Реалізація принципу багатосторонності у процесі тарифних переговорів значно пізніше була сформульована у доповіді Апеляційного органу СОТ і полягала у тому, що «насправді, той факт, що Розклади поступок кожного учасника є невід'ємною частиною ГАТТ, свідчить про те, що у той час, як кожен Розклад представляє тарифні поступки, зроблені одним учасником, вони у сукупності представляють загальну угоду між усіма учасниками»². Багатосторонність вважалася важливою з точки зору надання можливості якомога більшій кількості країн отримати тарифні поступки щодо окремих товарів, на які б вони не могли розраховувати у рамках двосторонніх угод, оскільки не були основними постачальниками таких товарів.

Принцип багатосторонності в аспекті застосування результатів переговорів знайшов своє відображення у ст. II ГАТТ «Розклади

¹ Hoda, A. *Tariff Negotiations and Renegotiations: Procedures and Practices*. Cambridge: University Press, 2002. P. 7.

² European Communities – Customs Classification of Certain Computer Equipment – AB-1998-2 – Report of the Appellate Body. WT/DS62/AB/R; WT/DS67/AB/R; WT/DS68/AB/R; – 05/06/1998. P. 41.

поступок», нормами якої було, зокрема, встановлено, що «кожна сторона повинна надавати торгівлі інших сторін режим не менш сприятливий, ніж той, що передбачається відповідною Частиною відповідного Розкладу, доданого до цієї Угоди»¹. Тобто незалежно від того, хто з учасників тарифних переговорів досяг домовленості про надання поступки, ця поступка вважається наданою усім учасникам, які отримують право нею користуватися.

Що стосується *принципів взаємності і взаємної вигоди*, у контексті тарифних переговорів, то хоч вони і не розтлумачені у нормах ГАТТ, їх зміст впливає із самого ходу відповідних переговорів та способів, у які країни-учасники підходили до узгодження. Зокрема, принцип взаємності полягав у тому, що «від жодної країни не очікується надання поступок в односторонньому порядку, без дії інших країн, або надання іншим поступок, які не були б урівноважені поступками у відповідь»².

Пов'язаний з ним принцип взаємної вигоди, реалізовувався, у першу чергу, через процедуру узгодження тарифних поступок. Зокрема процедура зниження тарифів у 1947 р., так само як і на наступних чотирьох раундах переговорів у період 1949 по 1962 рр., починалася з обміну переліками пропозицій та запитів. Пропозиції щодо тарифних поступок на певний товар робилися торговельному партнеру, який був основним або важливим постачальником такого товару до країни. Перелік запитів охоплював товари, щодо яких країна шукала зниження тарифів зі сторони тих торговельних партнерів, для яких країна була основним постачальником такого товару. Двосторонні переговори, які слідували за обміном переліками пропозицій та запитів, були спрямовані на використання можливостей країн щодо максимального зниження тарифів, з урахуванням рамок встановлених відповідними національними урядами та обмежень, що накладалися вимогою, щоб кожна країна вважала остаточний розклад поступок достатньо збалансованим³. Таким чином, взає-

¹ Генеральна угода з тарифів і торгівлі, 1947. *Офіційний вісник України*. 2010. № 84. Ст. 2989.

² European Office of United Nation. Information centre. Press Release No. 469. Geneva. 27 October 1947. P. 4.

³ Baldwin R. E. U. S. Trade Policy Since 1934: An Uneven Path Toward Greater Trade Liberalization. National Bureau Of Economic Research Working Paper Series: Working Paper 15397. October 2009. P. 4–5. <http://www.nber.org/papers/w15397>

мовигідність проявлялася у можливості кожної країни обстоювати поступки щодо товарів, імпорт або експорт яких був для неї важливим, та оцінювати загальні результати переговорів з точки зору національних інтересів.

Слід зазначити, що перші десять років існування ГАТТ у цій угоді була відсутня норма, яка б регулювала проведення тарифних переговорів. На кожній з тарифних конференцій 1949, 1951 та 1956 рр. визначалися окремі процедури проведення переговорів. Але вже на початку 50-х рр. стало очевидним, що Хартія МТО не буде ратифікована, тому виникла необхідність заміни ст. 17 цієї Хартії. Відповідна норма була розроблена під час переговорів 1954 – 55 рр. та набрала чинності 7 жовтня 1957 р. у вигляді ст. XVIII bis ГАТТ та увібрала у себе деякі принципи тарифних переговорів, що не мали нормативного закріплення.

Зокрема, було значно розширено предмет тарифних переговорів, який охоплював «зниження мит, зв'язування мит на поточному рівні чи на прийнятті зобов'язань щодо того, що окремі мита чи середні мита на певні категорії товарів не повинні перевищувати встановленого рівня», що було значно ширше поняття «зниження тарифів», яке використовувалося раніше. Крім того, було надано офіційний статус поступки у вигляді зв'язування тарифів, зазначивши, що «зв'язування проти підвищення невисоких мит чи безмитного режиму, у принципі, повинне визнаватися як поступка, рівноцінна за своїм значенням зниженню високих мит» (ч. 2 (а) ст. XVIII bis).

Крім того, було визначено основні критерії оцінки взаємної вигоди тарифних переговорів, які повинні були забезпечити врахування:

- потреб окремих сторін та окремих галузей промисловості;
- потреб менш розвинених сторін у більш гнучкому використанні тарифного захисту для сприяння їх економічному розвитку та особливих потреб цих країн у збереженні тарифів з метою отримання надходжень;
- усіх інших відповідних обставин, включаючи фіскальні, розвиткові, стратегічні та інші потреби зацікавлених сторін.

Перші розклади поступок, що підписувалися за результатами тарифних переговорів 1947 р., склалися із двох частин: Частина I – щодо поступок режиму найбільшого сприяння (ставок мит щодо товарів, походженням з інших сторін угоди); Частина II – щодо пре-

ференційних поступок (ставок мит щодо товарів, які користуються преференціями). На відміну від них, сучасні розклади поступок складаються з чотирьох частин, додатково маючи: Частина III – поступки щодо нетарифних заходів та Частина IV – щодо внутрішньої підтримки та експортних субсидій на сільгосппродукцію (мал. 6).

Ст. II Розклади поступок

- Частина I. Поступки найбільшого сприяння** (граничні ставки для членів СОТ);
 - ✓ Розділ 1А – тарифи на сільгосппродукцію;
 - ✓ Розділ 1В – тарифні квоти на сільгосппродукцію;
 - ✓ Розділ 2 – інші тарифи.
- Частина II. Преференціальні поступки** (тарифи що стосуються ст. I ГАТТ);
- Частина III. Поступки по нетарифних заходах;**
- Частина IV. Зобов'язання по внутрішній підтримці та експортним субсидіям товарів сільського господарства.**

Малюнок 6. Розклади поступок відповідно до ст. II ГАТТ

2. Митна вартість, основний метод визначення митної вартості

Митна вартість є однією з головних характеристик товару, яка використовується при виконанні митних формальностей щодо переміщення товарів через митний кордон. Порядок визначення митної вартості істотно впливає на застосування тарифних та нетарифних засобів регулювання зовнішньої торгівлі. Починаючи з середини ХХ ст. поняття та методика визначення митної вартості є предметом міжнародних угод, метою яких є встановлення загальнообов'язкових стандартів в цій сфері.

«Митною вартістю товарів, є вартість товарів, що використовується для митних цілей, яка базується на ціні, що фактично сплачена або підлягає сплаті за ці товари» (ч. 1 ст. 49 МКУ).

Цілі використання митної вартості охоплюють такі питання, як: нарахування митних платежів та розрахунки податкових зобов'язань, застосування заходів державного регулювання ЗЕД, класифікація товарів, ведення митної статистики.

Нарахування митних платежів. Переважна більшість ставок ввізних мит є адвалорними, базою оподаткування для яких є митна вартість товарів. Тож визначення митної вартості є ключовим елементом розрахунку суми мита, яку належить сплатити при імпорті або експорті. Так само митна вартість необхідна для розрахунку податку на додану вартість, що справляється з імпортованих товарів.

Застосування заходів державного регулювання ЗЕД. Митна вартість товарів може використовуватися для застосування деяких видів нетарифних обмежень, зокрема у випадку встановлення квот у вартісному вимірі, застосування тарифних квот, процедур реєстрації зовнішньоекономічних контрактів які передбачають визначення відповідності цін кон'юнктурі на світових ринках.

Класифікація товарів. Митна вартість товарів використовується в якості додаткового критерію митної класифікації деяких видів товарів згідно УКТЗЕД, коли в залежності від митної вартості за одиницю виміру, такі товари класифікуються за різними товарними підпозиціями або категоріями та підкатегоріями.

Ведення митної статистики. У митній статистиці відомості про митну вартість товарів, зазначені у оформлених митних деклараціях, використовуються для формування кількісних та якісних показників, що відображають зовнішню торгівлю держави.

Розрахунок додаткових податкових зобов'язань. У разі виявлення при проведенні документальних перевірок господарської діяльності підприємств фактів заниження податкових зобов'язань митна вартість використовується для нарахування додаткових податкових зобов'язань що встановлюються податковим рішенням-повідомленням.

Міжнародно-правові основи визначення митної вартості. Щодо порядку та методів визначення митної вартості Україна є зв'язаною зобов'язаннями згідно з угодами СОТ. Правила визначення митної вартості встановлено ст. VII ГАТТ та Угодою про застосування ст. VII ГАТТ. Базовим принципом є використання для визначення митної вартості ціни угоди щодо товарів, які обкладаються митом. Таке положення було узгоджено ще у тексті ГАТТ – 47, отримавши назву «дійсної вартості». Головним його завданням було попередження використання методу визначення митної вартості як додаткового засобу збільшення суми митних платежів.

«Оцінка імпортованого товару для митних цілей повинна базуватися на дійсній вартості імпортованого товару, на який розраховується мито, або аналогічного товару і не повинна базуватися на вартості товару національного походження чи на довільній або фіктивній вартості» (п. 2 ст. VII ГАТТ).

У контексті ст. VII ГАТТ, під дійсністю митної вартості розумілося її формування при звичайному ході торгівлі в умовах повної конкуренції. Важливими умовами було названо стабільність та достатній ступінь оприлюднення базису та методів визначення вартості товарів, які надають можливість комерсантам з достатньою впевненістю оцінити вартість товарів для митних цілей.

За результатами Токійського раунду переговорів ГАТТ у 1973 – 1979 рр. було сформульовано сучасне визначення, нині встановлене нормами Угоди щодо застосування ст. VII ГАТТ 1994 р., яке базується на ціні угоди щодо товарів, які обкладаються митом – *“transactional value”*.

Методи визначення митної вартості товарів. Порядок визначення митної вартості товарів, що імпортуються, визначаються нормами Глави 9 МКУ, яка передбачає шість (основний та п'ять другорядних) методів визначення митної вартості. Дозволяється використовувати лише встановлені законодавством методи визначення митної вартості та виключно у тій послідовності, як вони зазначаються у ст. 57 МКУ:

1) *основний* – за ціною договору (контракту) щодо товарів, які імпортуються (вартість операції);

2) *другорядні*: а) за ціною договору щодо ідентичних товарів; б) за ціною договору щодо подібних (аналогічних) товарів; в) на основі віднімання вартості; г) на основі додавання вартості (обчислена вартість); г) резервний.

При цьому кожний наступний метод застосовується лише у разі, якщо митна вартість товарів не може бути визначена шляхом застосування попереднього методу. У випадку прийняття митницею оформлення рішення про неможливість застосування основного методу митної вартості, застосуванню другорядних методів обов'язково передують процедура консультацій між митним органом та декларантом.

Основний метод визначення митної вартості базується на ціні договору (контракту) щодо товарів, які імпортуються.

«Митною вартістю товарів, які ввозяться на митну територію України відповідно до митного режиму імпорту, є ціна, що була фактично сплачена або підлягає сплаті за товари, якщо вони продаються на експорт в Україну.

Ціна, що була фактично сплачена або підлягає сплаті, – це загальна сума всіх платежів, які були здійснені або повинні бути здійснені покупцем оцінюваних товарів продавцю або на користь продавця через третіх осіб для виконання зобов'язань продавця» (ст. 58 МКУ).

При визначенні митної вартості додаються такі витрати (складові митної вартості), якщо вони не включалися до ціни що була фактично сплачена або підлягає сплаті:

- а) комісійні та брокерська винагорода;
- в) вартість упаковки або вартість пакувальних матеріалів та робіт, пов'язаних із пакуванням;
- 2) вартість товарів та послуг, якщо вони поставляються покупцем безоплатно або за зниженими цінами для використання у зв'язку з виробництвом та продажем на експорт в Україну оцінюваних товарів.
- 3) роялті та інші ліцензійні платежі, що стосуються оцінюваних товарів.
- 4) відповідна частина виручки від будь-якого подальшого перепродажу товарів, яка прямо чи опосередковано йде на користь продавця;
- 5) витрати на транспортування оцінюваних товарів до аеропорту, порту або іншого місця ввезення на митну територію України;
- б) витрати на навантаження, вивантаження та обробку оцінюваних товарів, пов'язані з їх транспортуванням до аеропорту, порту або іншого місця ввезення на митну територію України;
- 7) витрати на страхування цих товарів.

3. Генеральна система преференцій

Генеральна система преференцій почала формуватися у середині 1960-х рр. на таких майданчиках, як Кеннеді-раунд переговорів у рамках ГАТТ (1964 – 1967) та Конференція ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКДАД) завдяки позиції країн, що розвиваються. Одним перших кроків стало включення у 1964 р. до ГАТТ-47 нової Частини IV «Торгівля та розвиток», якою визнавалися особливих потреби

країн, що розвиваються. Зокрема, було визнано потребу у швидкому та постійному збільшенні експортних надходжень менш розвинених сторін. З цією метою розвинуті країни не застосовували принцип взаємності щодо зобов'язань, взятих на себе під час торговельних переговорів, щодо зниження чи скасування тарифів та інших бар'єрів для торгівлі менш розвинених сторін. Зокрема, відповідно до ст. XXXVII ГАТТ розвинуті країни брали на себе зобов'язання:

- надавати високий пріоритет зниженню та скасуванню бар'єрів для товарів, які підпадають під особливі експортні інтереси менш розвинених сторін;
- утримуватися від введення чи збільшення обсягу мит та нетарифних імпорتنних бар'єрів на подібні товари;
- при будь-яких змінах у фіскальній політиці надавати високий пріоритет зниженню та скасуванню фіскальних заходів, які могли б значно уповільнити чи які значно уповільнюють зростання споживання первинних товарів у сировинній чи переробленій формах, що цілком чи в основному виробляються на територіях менш розвинених сторін, і які застосовуються саме до цих товарів.

Під час другої сесії ЮНКТАД було прийнято Резолюцію 21(II) «Про пільговий або вільний доступ експорту товарів та напівфабрикатів країн, що розвиваються, до розвинутих країн (Генеральна система преференцій), якою надавалась «згода на створення... взаємоприйнятної системи генералізованих, не взаємних, не дискримінаційних преференцій, сприяючих країнам, що розвиваються».

Завершення ж процесу оформлення Генеральної системи преференцій (GSP) відбулося завдяки двом рішенням ГАТТ. У 1971 р. рішенням договірних сторін ГАТТ L/3545 преференції надані в рамках GSP були виведені з під вимог ст. I ГАТТ на 10 років (тобто вимога розповсюджувати будь-яку поступку на товари походженням або призначенням для всіх країн-членів ГАТТ з цього моменту не застосовувалася щодо поступок, наданих країнам, що розвиваються в рамках GSP). У 1979 р. рішенням договірних сторін ГАТТ «Differential and More Favourable Treatment» L/4903 було надано дозвіл застосовувати GSP на постійній основі. На сьогоднішній день GSP у різних формах застосовується 12 країнами Світу та Європейським Союзом (мал. 7).

Генеральна система преференцій

Generalized System of Preferences (GSP)

Країна донор	Вид преференцій		
Австралія, Беларусь, Канада Ісландія, Японія, Казахстан, Нова Зеландія, Росія, Швейцарія, Турція	GSP		
Європейський Союз	GSP	GSP+	EBA
Норвегія	GSP		GSP+
Сполучені Штати Америки	GSP		AGOA

Малюнок 7. Країни-донори Генеральної системи преференцій.

Наприклад, Європейський Союз, відповідно до Регламенту (ЄС) 732/2008, застосовує три види GSP, які відрізняються умовами надання та обсягами преференцій (як за зниженням або звільненням товарів від ввізного мита, так і за переліком товарів, що підпадають під преференції).

Стандартна GSP – для країн з низьким та середнім прибутком, які не мають угод про вільну торгівлю с ЄС (15 країн);

Sustainable Development and Good Governance (GSP+) – для вразливих країн (7 позицій – 75 % експорту в ЄС, не більш 2% всього GSP імпорту ЄС) в обмін на ратифікацію 27 конвенцій з прав людини, екології та ефективного управління (8 країн);

Everything but Arms (EBA) – для найменш розвинутих країн за класифікацією ООН (48 країн) (мал. 8).

Генеральна система преференцій ЄС

Council Regulation (EC) No. 732/2008

Перелік товарів	GSP	GSP Plus	EBA (Everything But the Arms)
	6,350 товарів	6,400 товарів	Всі товари 1 – 97 груп HS
Sensitive	- 3,5 points % - 30% specific - 20% текстиль	Duty free (if % + specific = specific only)	Duty free
Non-sensitive	Duty-free	Duty-free	Duty free

Малюнок 8. Пільги, що надаються в рамках Генеральної системи преференцій ЄС.

Тема 6. Міжнародні стандарти нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі

1. Поняття та класифікація нетарифних обмежень.
2. Правила СОТ щодо застосування нетарифних заходів регулювання.
3. Застосування кількісних обмежень.

1. Поняття та класифікація нетарифних обмежень

Усі засоби впливу на імпорт та експорт, які не пов'язані із застосуванням мита до товарів належать до категорії нетарифних заходів регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Така класифікація базується на нормах ст. XI ГАТТ, яка встановлює правило щодо загальної ліквідації кількісних обмежень, відносячи до них заборони та обмеження, інші ніж мита, податки та інші збори. Зокрема, ст. IX ГАТТ встановлює, що:

«Ніякі заборони чи обмеження, крім мит, податків, чи інших зборів, чи то у формі квот, імпорتنих або експортних ліцензій чи інших заходів, не повинні встановлюватися або застосовуватися ... [щодо імпорту, експорту або продажу для експорту]».

Тож визначення «нетарифні» є прикладом негативної класифікації, яка базується на відмінності таких заходів від «тарифних», тобто побудованих на митному тарифі заходів податкового характеру.

Досить часто у міжнародному праві використовується термін «кількісні обмеження», який охоплює ліцензування імпорту та експорту, квоти, заборони та ембарго, які встановлюються згідно з внутрішнім законодавством або міжнародними договорами. Але поняття «кількісні обмеження» є вужчим за «заходи нетарифного регулювання», адже останні включають законодавчі приписи не лише щодо кількості товару, що може бути переміщений через митний кордон, а й щодо певних якостей і характеристик таких товарів.

У цілому, перелік нетарифних обмежень є відкритим, тобто до нього можуть включатися будь-які заходи, що підпадають під критерії заборони, встановленої ст. IX ГАТТ. Крім того, це питання розкривалося у протоколах про вступ до СОТ деяких країн. Зокрема, у таких протоколах зазначалося, що:

«...уряд не буде встановлювати або застосовувати інші нетарифні заходи, такі як ліцензування, квоти, заборони, дозволи, вимоги щодо попередньої авторизації, вимоги щодо ліцензування та інші обмеження, що мають рівноцінний ефект, які не можуть бути легітимізовані положеннями Угоди СОТ».

Нетарифні засоби регулювання можуть встановлюватися у формі заборон або обмежень на переміщення товарів через митний кордон держави. Встановлення заборони передбачає відмову у пропуску товарів через митний кордон за будь-яких обставин. Встановлення обмежень щодо переміщення товарів через митний кордон означає, що дозвіл на таке переміщення надається лише за умови виконання відповідними особами встановлених законодавством вимог та наявності необхідних дозвільних документів органів державної влади, інших ніж ті, що реалізують державну митну справу.

Питання дозволів та заборон, зокрема, тлумачилося у рішеннях Органу з вирішення спорів СОТ, який надав наступні визначення:

«Заборона... «законодавча заборона торгівлі або імпорту щодо певного товару» (Appellate Body Report, China – Raw Materials (2011), para. 319);

«Обмеження... «умова встановлена щодо імпорту, яка має обмежувальний ефект» (Panel Report, India – Autos (2002), para. 7.269- 7.270).

Законодавство передбачає певний перелік цілей застосування нетарифних засобів регулювання до яких належать: 1) захист внутрішнього ринку; 2) захист громадського порядку та безпеки, суспільної моралі; 3) охорона здоров'я та життя людей і тварин, навколишнього природного середовища; 4) захист прав споживачів товарів, що ввозяться в Україну; 4) охорона національної культурної та історичної спадщини.

Можна побачити, що кожна з цих цілей має чітко виражену або економічну, або соціальну орієнтацію. Економічний характер має завдання захисту внутрішнього ринку, яке передбачає встановлення заборон або обмежень з метою зменшення конкуренції з боку іноземних товарів через обмеження кількості таких товарів, що потрапляють на внутрішній ринок. Інші названі завдання мають, у першу чергу, соціальний характер і передбачають застосування заборон або обмежень щодо ввезення або вивезення товарів на підставі не кількісних, а якісних характеристики товарів (фізичних якостей, ви-

конуваних функцій, змісту інформаційної продукції, історичної або художньої цінності тощо).

Серед усіх нетарифних засобів найбільший вплив на зовнішньоекономічну діяльність справляють заборони та обмеження економічного характеру, до яких належать уже згадані кількісні обмеження. Слід зазначити, що регулятивний ефект таких заходів має абсолютний характер, оскільки відповідні обмеження не можуть бути подолані за рахунок додаткових витрат імпортера або експортера. У той самий час регулятивний ефект тарифних засобів регулювання має відносний характер, виражаючись лише у збільшенні вартості товару, до якої додається сума мита, та, відповідно, зменшенні конкурентоздатності такого товару. Саме у регулятивному ефекті і полягає головна відмінність між двома видами заходів регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Нетарифні засоби регулювання цілковито унеможливають ввезення або вивезення небажаного товару або небажаної кількості товару. Тарифні засоби регулювання лише збільшують економічні витрати на придбання імпортованих або експортованих товарів. У той самий час вибір між національним або іноземним товаром залишається за споживачем.

На практиці застосування як тарифних, так і нетарифних кількісних обмежень має своїм наслідком збільшення вартості імпортованих товарів, відмінності лише у механізмі такого збільшення. У випадку тарифних заходів збільшення відбувається за рахунок включення до вартості товару суми мита. У випадку нетарифних – за рахунок зменшення пропозиції іноземного товару на ринку країни споживання, що призводить до утворення балансу між пропозицією та попитом на більш високому ціновому рівні.

У світовій практиці існує значна кількість нетарифних заходів регулювання, виражених у тих або інших правилах адміністративного характеру (за деякими даними більше 600 різновидів) (мал. 9).

Але за способом реалізації регулятивного ефекту будь-які нетарифні заходи можна розподілити на три основні групи:

- 1) заходи, спрямовані на обмеження кількості товару, яку дозволено імпортувати або експортувати;

- 2) заходи, спрямовані на обмеження кола імпортерів або експортерів, яким дозволено переміщення певних видів товарів через митний кордон;

3) заходи, що встановлюють спеціальні вимоги до товарів, які імпортуються або експортуються.

TRAINS UNCTAD

The global database on Non-Tariff Measures
<https://trains.unctad.org>

NTM Code	DESCRIPTION	AFRICA	ASIA	EUROPE	LAC	MIDDLE EAST	NORTH AMERICA	OCEANIA
A	Sanitary and phytosanitary measures	1709	8847	440	12157	1241	3478	2225
B	Technical barriers to trade	1798	11705	798	4700	778	3736	2331
C	Pre-shipment inspection and other formalities	121	558	199	215	155	501	34
D	Contingent trade protective measures	3	6	2	309			
E	Non-automatic import licensing, quotas, prohibitions	471	1778	188	3082	445	349	165
F	Price control measures including additional taxes and charges	182	734	34	231	125	71	85
G,H,I,J,K L,M,N,O	Others	54	167	8	53	33	3	5
P	Export related measures	925	4052	153	1397	427	354	528

Малюнок 9. Класифікація нетарифних обмежень ЮНКТАД

2. Правила СОТ щодо застосування нетарифних заходів регулювання

Не дивлячись на загальну заборону застосування нетарифних обмежень, норми угод СОТ передбачають значну кількість випадків, у яких дозволяється встановлення тих або інших заходів, що підпадають під визначення «нетарифні». У цілому такі випадки можна розділити на декілька категорій:

- Виключення, що містяться безпосередньо у ст. XI:2 ГАТТ;
- Загальні виключення ст. XX ГАТТ;
- Виключення з міркувань безпеки ст. XXI ГАТТ;
- Інші виключення (встановлені окремими нормами ГАТТ або окремими угодами СОТ);
- Звільнення від зобов'язань.

Сама ст. IX ГАТТ передбачає декілька випадків, на які не розповсюджується її вимога щодо загальної заборони застосування кількісних обмежень. Зокрема, встановлення нетарифних обмежень щодо експорту допускається у випадку дефіциту харчових продуктів або інших товарів, що мають вагоме значення для експортуючої сторони. Так само вважаються правомірними вимоги щодо імпорту та експорту товарів, які пов'язані із застосування стандартів або правил класифікації, визначення сорту чи реалізації товарів. Нарешті,

країни можуть запроваджувати обмеження імпорту продукції сільськогосподарства або рибальства у випадках, коли із міркувань підтримання цін на внутрішньому ринку встановлено обмеження внутрішнього виробництва аналогічних товарів.

Загальні виключення ст. XX ГАТТ містять перелік випадків, на які не розповсюджуються зобов'язання країн-учасниць згідно з даною угодою та, відповідно, норми ГАТТ не повинні тлумачитися таким чином, щоб перешкоджати введенню або застосуванню будь-якою стороною заходів, спрямованих на вирішення відповідних проблем. Перелік «дозволенних» включає заходи спрямовані на:

- a) захист суспільної моралі;
- b) захист життя чи здоров'я людей, тварин та рослин;
- c) імпорту чи експорту золота або срібла;
- d) дотримання законів, які не суперечать СОТ;
- e) стосуються продуктів праці ув'язнених;
- f) захист національних скарбів художнього, історичного чи археологічного значення;
- g) збереження природних ресурсів, які вичерпуються;
- h) виконання зобов'язань за міжурядовою товарною угодою, проти якої не заперечують члени СОТ;
- i) обмеження експорту вітчизняних матеріалів для переробної промисловості, коли внутрішня ціна утримується урядом на рівні, нижчому за світову;
- j) суттєвих для придбання чи розподілу товарів, кількість яких є недостатньою скрізь чи у певній місцевості.

У рамках врегулювання суперечки у справі *US – Shrimp* (2001) було розроблено та застосовано двоступеневий тест, який визначає, чи відноситься той або інший обмежувальний захід до категорії «дозволенних» у сенсі ст. XX ГАТТ. По-перше, для того, щоб бути легітимним, конкретний обмежувальний захід має підпадати під щонайменше один з винятків встановлених пунктами (a) – (j) ст. XX ГАТТ. По-друге, відповідний обмежувальний захід має задовольняти вимогам вступного пункту (підпадати під «*chapeau*» – шапку) Ст. XX, а саме – не застосовується у спосіб, який являє:

- засіб свавільної чи невиправданої дискримінації між країнами, в яких переважають однакові умови,
- або приховане обмеження міжнародної торгівлі.

Аналогічну природу мають виключення з міркувань безпеки, встановлені ст. XXI ГАТТ, які так само виводять з під зобов'язань країн-учасниць дії, необхідні для захисту суттєвих інтересів своєї безпеки, що стосуються розщеплюваних матеріалів, а також торгівлі зброєю, боєприпасами та іншими товарами з метою забезпечення військових утворень. Так само, країни-члени СОТ не обмежені у застосуванні торгівельних обмежень, що вживаються під час війни чи інших надзвичайних обставин у міжнародних відносинах, а також необхідних для виконання своїх зобов'язань за Статутом ООН з метою збереження міжнародного миру та безпеки.

До категорії «інші виключення» можна віднести широкий спектр нетарифних обмежень які застосовуються відповідно окремих норм ГАТТ або окремих угод з торгівлі товарами СОТ:

- обмеження для подолання негативного платіжного балансу (ст. XII ГАТТ);
- заходи спрямовані на розвиток певної індустрії (ст. XVIII ГАТТ);
- заходи для попередження раптового зростання імпорту (ст. XIX ГАТТ);
- санітарні та фітосанітарні заходи (Угода застосування санітарних та фітосанітарних заходів);
- технічні бар'єри в торгівлі (Угода про технічні бар'єри в торгівлі).

Нарешті, Угода про заснування СОТ містить процедуру «звільнення від зобов'язань» відповідно до якої будь-яка країна-член СОТ може отримати дозвіл на тимчасовий відступ від своїх зобов'язань за торгівельними угодами, та, відповідно, на встановлення додаткових обмежувальних заходів. Таке рішення приймається на основі прохання країни-члена про звільнення від зобов'язань або продовження терміну дії існуючого звільнення від зобов'язань. Відповідне прохання повинно містити три основних аспекти:

а) характеристику заходів, які пропонує вжити член СОТ,

б) характеристику конкретних стратегічних цілей, які переслідує член СОТ;

в) опис причин, що заважають членові досягти його стратегічних цілей через заходи, які відповідають його зобов'язанням за ГАТТ 1994.

Крім того, ст. XIII ГАТТ містить перелік вимог спрямованих на забезпечення недискримінаційного застосування кількісних обмежень, які полягають у тому, щоб будь-які заборони імпорту або експорту не застосовувалися до конкретної країни, якщо аналогічні обмеження не встановлені щодо всіх третіх країн. До переліку вимог ст. XIII ГАТТ, зокрема належать:

- загальні квоти повинні бути фіксованими;
- про обсяг квот повинно надаватися повідомлення;
- обмеження можуть вводитися шляхом видачі ліцензій чи дозволів на імпорт без встановлення квоти;
- ліцензії чи дозволи на імпорт з певної країни чи джерела використовуються лише при застосуванні розподілених квот;
- квоти мають розподілятися між всіма сторонами, які мають значну заінтересованість у постачанні відповідного товару.

3. Застосування кількісних обмежень

Кількісні обмеження щодо товарів, які імпортуються або експортуються, реалізується за допомогою ліцензування та квотування зовнішньоекономічних операцій. Такі заходи встановлюються відповідно до Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» у випадках, передбачених національним законодавством, або чинними міжнародними договорами України.

Режим квотування запроваджується шляхом встановлення імпорتنих або експортних квот, які представляють собою обсяг певної категорії товарів, який дозволено експортувати з території України або імпортувати на територію України протягом встановленого строку.

Обсяг квоти може визначається:

- у натуральних одиницях (обмеження кількості товарів яка може бути ввезена або вивезена);
- у вартісних одиницях (обмеження загальної митної вартості товарів, яка може бути ввезена або вивезена);
- в деяких випадках може встановлюватися нульовий обсяг квоти, що фактично означає заборону на імпорт або експорт відповідного товару протягом дії режиму квотування із подібним обсягом.

Міжнародні зобов'язання України щодо недискримінаційного застосування кількісних обмежень (ст. XIII ГАТТ) дозволяють, за за-

гальним правилом, застосування лише глобальних квот, які встановлюються по товару або товарах без зазначення конкретних країн або груп країн, куди товар експортується або з яких він імпортується.

Розподіл квот між конкретними експортерами або імпортерами здійснюється шляхом ліцензування зовнішньоекономічних операцій. При цьому таке ліцензування слід відрізнити від ліцензування здійснення операцій з певними видами товарів, обіг яких обмежено відповідно до закону. Підтвердженням отримання суб'єктом ЗЕД відповідної квоти є *відкрита (індивідуальна) ліцензія*, яка представляє собою дозвіл на експорт або імпорт товару протягом певного періоду часу (але не менше одного місяця) з визначенням його загального обсягу.

Ліцензування зовнішньоекономічних операцій, як правило, застосовуються у випадках:

- запровадження кількісних обмежень прямо передбачено міжнародною угодою України;
- запровадження режиму ліцензування передбачене Законом України, що регулює певний вид господарської діяльності.

Режим квотування або ліцензування запроваджується Кабінетом Міністрів України на підставі, та у випадках, передбачених ст. 16 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність».

Відповідні ліцензії видаються центральним органом виконавчої влади з питань економічної політики (Міністерство економіки), або через Єдиний державний портал адміністративних послуг. Конкретний перелік товарів, щодо яких встановлено режим квотування і ліцензування, а також загальні обсяги відповідних квот щорічно встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Ліцензування експорту товарів здійснюється у формі автоматичного або неавтоматичного ліцензування. У разі запровадження режиму автоматичного ліцензування строк видачі ліцензії не повинен перевищувати 10 робочих днів від дати одержання заявки та інших необхідних документів, що відповідають установленим вимогам. У разі запровадження режиму неавтоматичного ліцензування строк розгляду заявок не повинен перевищувати 30 днів від дати їх одержання, якщо заявки розглядаються в порядку їх надходження, та більше 60 днів від дати закінчення оголошеного строку приймання заявок, якщо всі вони розглядаються одночасно

На виконання вимог *Монреальського протоколу про речовини, що руйнують озоновий шар*, згідно з встановленими розрахунковими рівнями споживання озоноруйнівних речовин режим ліцензування запроваджено щодо імпорту та експорту, таких товарів, як:

- товари (озоноруйнівні речовини), згідно встановленого переліку;
- товари, що можуть містити озоноруйнівні речовини (крім товарів, що перевозяться у контейнерах з особистим майном). При цьому, за відсутності озоноруйнівних речовин у товарах цієї групи, митне оформлення здійснюється без ліцензії.

Крім того, ст. 16 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» надає право Кабінету Міністрів України, у передбачених нормах даної статті випадках, запроваджувати ліцензування й інших видів зовнішньоекономічних операцій. Так, наприклад, у 2015 р. було запроваджено ліцензування експорту *антрацитового вугілля*.

Окремим різновидом режиму квотування зовнішньоекономічної діяльності можна вважати встановлення *тарифних квот*. Тарифна квота є своєрідним поєднанням тарифного та нетарифного засобів регулювання, оскільки представляє собою граничний обсяг товару, який можна ввезти до країни із застосуванням преференційної ставки мита. Після досягнення такого граничного обсягу до товару, що ввозиться понад тарифну квоту, застосовуються, у залежності від походження, пільгові або повні ставки ввізного мита. Тарифні квоти, як правило, встановлюються відповідно до міжнародних угод про вільну торгівлю і є засобом уникнення надмірного зростання імпорту певного товару через зменшення тарифних бар'єрів. Так, в Україні тарифні квоти вперше встановлено згідно з положеннями Угоди про вільну торгівлю між Україною та Республікою Македонія від 18 січня 2001 р. (Протокол В, Додаток II). Також, тарифні квоти передбачені й Угодою про асоціацію України та ЄС (Додаток I-A, Доповнення В), якою встановлені граничні обсяги імпорту з ЄС та експорту українських товарів до ЄС (переважно сільськогосподарської продукції) за передбаченими Угодою преференційними ставками мита.

Крім того, режим ліцензування та квотування може бути встановлено у рамках *спеціальних заходів щодо імпорту* на підставі проведення спеціального розслідування відповідно до Закону України

«Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну». Зокрема, ст. 16 даного Закону передбачає можливість встановлення *спеціальних квот*. Такі квоти встановлюються:

- 1) щодо товару який є об'єктом спеціального розслідування;
- 2) щодо товару який є об'єктом застосування спеціальних заходів. Відповідні квоти встановлюються із визначенням граничних обсягів імпорту товару, порядку їх розподілу та строку дії.

Особливістю спеціальних квот є можливість здійснення їх попереднього розподілу між країнами експорту або за погодженням з цими країнами, або відповідно до їх частки в імпорті в Україну. Квотування імпорту в Україну товарів, які є об'єктом спеціальних заходів, здійснюється шляхом видачі *спеціальних ліцензій*.

Митними органами здійснюється документальний контроль за дотриманням встановлених обмежень щодо переміщення товарів у порядку, передбаченому ст. 197 МКУ. Відповідно до її норм пропуск або випуск на підставі підтвердження дотримання встановлених обмежень. Таким підтвердженням можуть слугувати:

- дозвільні документи державних органів, що здійснюють дозвільні або контрольні функції;
- відомості про включення (виключення) товару до (з) відповідного реєстру.

Відповідні документи можуть надаватися у формі електронних документи від державних органів з використанням системи «єдиного вікна», або у формі паперових примірників, наданих декларантом.

Тема 7. Правила сот щодо заходів торговельного захисту

1. Демпінговий імпорт як об'єкт антидемпінгових заходів.
2. Субсидований та зростаючий імпорт як об'єкти заходів торговельного захисту.
3. Процедура застосування антидемпінгових заходів.

1. Демпінговий імпорт як об'єкт антидемпінгових заходів

Практика застосування додаткового, поряд із звичайними ввізними митами, захисту національного ринку та національних товаровиробників почала формуватися наприкінці XIX – початку XX ст.ст. Наприклад, перший антисубсидійний закон було прийнято в Сполучених Штатах ще у 1897 році. Уперше антидемпінгове мито було застосовано Канадою у 1904 р. щодо імпорту сталі зі Сполучених Штатів. Після цього антидемпінгові закони було прийнято у Новій Зеландії (1905), Австралії (1906), США (1916). Подібна географія створення правової бази щодо антидемпінгових та компенсаційних заходів не є дивною, адже на той період економіка цих країн відчувала жорстку конкуренцію зі сторони європейських держав, які були на той час більш промислово розвинутими. Але значне поширення антидемпінгової та компенсаційної практики у державному регулюванні зовнішньоекономічної діяльності відбулося уже після закінчення I Світової війни. Це було обумовлено цілим рядом факторів, серед яких: загострення економічної конкуренції на міжнародних ринках, глибока економічна криза 20-х – 30-х рр. XX ст., яка вразила більшість економічно розвинутих держав, початок формування державної політики щодо більш суворого регулювання економічних процесів тощо. Про швидке зростання, так би мовити, «популярності», наприклад, антидемпінгових заходів, свідчить той факт, що одне з перших ґрунтовних досліджень у сфері демпінгу – монографія радника уряду Німеччини Р. Дальберга під назвою «Валюта – Демпінг» було видано ще 1921 р.¹ Уже у цій роботі було перелічено декілька десятків антидемпінгових нормативно-правових актів, виданих у різних країнах Європи, Америки та Азії.

¹ Dalberg R. Valuta – Dumping. Berlin, 1921.

На теперішній час прийнято визначати три основні групи факторів, через які імпорт може негативно впливати на ситуацію в економіці окремої країни та які вважаються достатньою підставою для застосування державою, що страждає від подібного імпорту певних заходів у відповідь. До таких груп факторів належать:

- 1) демпінговий імпорт,
- 2) субсидований імпорт,
- 3) імпорт, небезпечний через швидке зростання обсягів або деякі інші умови.

Найбільш відомим і найчастіше згадуваним у науковій літературі, безумовно, є демпінговий імпорт. Більше того, досить часто у національному законодавстві окремих країн під терміном «анти-демпінгові заходи» розуміються усі заходи, спрямовані на захист вітчизняного виробника від надмірної конкуренції з боку імпортованих товарів.

Взагалі, демпінг у міжнародній торгівлі представляє собою сукупність способів та засобів, спрямованих на зниження цін на товари, що експортуються для того, щоб вони успішно конкурували з іншими аналогічними товарами на одному чи багатьох іноземних ринках.

Перше визначення демпінгу у рамках багатосторонньої міжнародної угоди було запроваджено у ст. VI ГАТТ в 1947 р. Згідно з ч. 1 цієї статті, сторони угоди визнали, що «демпінг, через який товари однієї країни потрапляють на ринок іншої країни за вартістю меншою, ніж нормальна вартість товарів, повинен осуджуватися, якщо він спричиняє матеріальну шкоду чи створює загрозу матеріальній шкоді промисловості, створеній на території сторони, чи значно затримує створення вітчизняної промисловості». Також були визначені критерії вартості імпортованого товару, меншої ніж «нормальна вартість». Це відбувається у тих випадках, якщо ціна товару, який експортується з однієї країни до іншої:

а) нижча за порівняну ціну при звичайному ході торгівлі на алогічний товар, призначений для споживання в експортуючій країні;

б) за відсутності такої внутрішньої ціни, нижча за найвищу порівняну ціну на аналогічний товар, призначений для експорту до будь-якої третьої країни при звичайному ході торгівлі або нижчу за вартість виробництва товару в країні походження, до якої додані помірні додаткові витрати на продаж та прибуток.

Таким чином, норми ГАТТ закріпили визначення демпінгу як продаж товару на ринку іншої країни за ціною нижчою, ніж вартість товару на внутрішньому ринку країни експорту або нижчою ніж видатки на виробництво товару.

Слід зазначити, що основною метою при запровадженні норм щодо антидемпінгових та компенсаційних мит у рамках ГАТТ було не встановлення практики застосування подібних мит, адже вона була значно поширеною з початку ХХ ст., а, навпаки, намагання обмеження довільного або дискримінаційного застосування відповідної практики державами-учасницями угоди.

Під час шостого раунду багатосторонніх переговорів ГАТТ у 1964 – 1967 рр. (Кеннеді-раунд) країнами-учасницями ГАТТ було вироблено і підписано у 1967 р. Угоду про застосування статті VI ГАТТ, яка мала робочу назву «Антидемпінговий кодекс». Згодом, у 1979 р., за результатами сьомого раунду переговорів ГАТТ Угоду про застосування статті VI ГАТТ було значною мірою перероблено. Але справжнє визнання антидемпінгові правила ГАТТ отримали уже після підписання в 1994 році комплексу багатосторонніх торговельних угод СОТ. Адже до того часу Антидемпінговий кодекс ГАТТ не був загальнообов'язковим для країн-учасниць. Наприклад, угоду 1979 року підписало лише 26 країн. Натомість Угода про застосування статті VI ГАТТ-94 є невід'ємною частиною Угоди про заснування СОТ, і, таким чином, є обов'язковою для всіх країн-членів СОТ.

Взагалі демпінг є більш економічною категорією. На сьогоднішній день в економічній науці виділяють три «класичні» види демпінгу¹. Перший, найбільш агресивний – хижацький демпінг. Такою назвою визначають реалізацію товарів на закордонних ринках за цінами, нижчими за видатки на виробництво. Основною метою такого демпінгу є витіснення з ринку національних виробників та отримання монополістичного становища на цьому ринку.

Іншим видом демпінгу є спорадичний демпінг, який передбачає реалізацію значної кількості товару за цінами, нижчими від внутрішніх цін країни-експортера, або за цінами, нижчими за видатки виробництва упродовж дуже короткого відрізка часу. Такий демпінг має результатом, насамперед, дезорганізацію ринку країни-імпорте-

¹ Див. напр.: Бураковський І. Теорія міжнародної торгівлі. К.: Основа, 1996. 241 с.

ру, але не завдає суттєвої шкоди національним виробникам аналогічних товарів через свою короткотривалість.

Нарешті, третій вид демпінгу – постійний демпінг. Основною ознакою цього виду демпінгу є постійна реалізація товарів за цінами, нижчими від внутрішніх цін країни-експортера, або за цінами, нижчими за видатки виробництва на протязі значного періоду часу. Такий вид демпінгу може спричинити істотну шкоду або призупинити розвиток національних галузей виробництва аналогічних товарів.

Одразу необхідно підкреслити, що мова йде саме про «класичні» форми демпінгу, які у чистому вигляді, скоріше за все, існують лише в економічній теорії. Адже на сьогоднішній день концепція демпінгу має супротивників не менше, ніж прихильників. І це стосується, насамперед, спроб визначити, наскільки демпінг взагалі може спричинити реальну шкоду національній економіці, та чого більше в антидемпінговій практиці: дійсно боротьби з «нечесною» конкуренцією або намагання держав мати у своєму арсеналі додатковий інструмент впливу на міжнародну торгівлю.

Комітет з антидемпінгової практики СОТ (*Committee on Anti-dumping practices – ADP*) безпосередньо забезпечує застосування та функціонування Угоди про застосування ст. VI ГАТТ. Комітет з антидемпінгової практики СОТ було створено згідно зі ст. 16.1. Угоди про застосування ст. VI ГАТТ. Правовою основою діяльності даного комітету, крім названої угоди є Правила процедури засідань Комітету, які затверджуються Радою з Торгівлі Товарами СОТ.

Комітет з антидемпінгової практики складається з представників усіх Членів СОТ, які можуть мати заступників та радників. Для своєї роботи Комітет обирає голову та заступника з числа представників держав-членів. У рамках виконання своїх функцій, Комітет з антидемпінгової практики, зокрема:

- надає Членам СОТ можливість консультацій з будь-яких питань, які стосуються дії Угоди про застосування ст. VI ГАТТ або просування її інтересів (ст. 16.1);
- щороку переглядає виконання і дію Угоди про застосування ст. VI ГАТТ, беручи до уваги її цілі (ст. 18.6);
- щорічно інформує Раду з Торгівлі товарами про події, які відбулися упродовж періоду, що охоплюється таким оглядом (с. 18.6);
- якщо доцільно, може створювати допоміжні органи (ст. 16.2).

Разом з тим, Угодою покладаються і певні обов'язки на Членів СОТ відносно роботи Комітету. Так, Члени СОТ:

- без затримки повідомляють Комітету, про всі прийняті попередні і остаточні антидемпінгові рішення;
- надають кожні півроку доповіді про будь-які антидемпінгові рішення, прийняті за попередні шість місяців;
- повідомляють про компетентні органи, які уповноважені ініціювати та проводити антидемпінгові розслідування;
- повідомляють про національні процедури ініціювання та проведення антидемпінгових розслідувань.

2. Субсидований та зростаючий імпорт як об'єкти заходів торговельного захисту

Інший вид нечесної конкуренції на зовнішніх ринках може здійснюватися лише за наявності безпосередньої державної підтримки. Мова йде про державне субсидування експортних товарів. У випадку демпінгу виробник самостійно знаходить шляхи та способи зниження ціни на товар, що експортується, і, відповідно, самостійно знаходить способи відшкодування пов'язаних з цим витрат. У той самий час існує практика, за якої держава, у рамках своєї економічної політики, за рахунок коштів державного бюджету компенсує виробнику експортних товарів частину видатків, пов'язаних з виробництвом. Таким чином, це так само як і у випадку демпінгу відкриває можливості для продажу товарів на іноземних ринках за значно нижчими цінами, навіть нижчими за собівартість продукції. При цьому виробник товарів не несе збитків від такого продажу, адже вони покриваються за рахунок держави.

Однією з перших країн, яка запровадила компенсаційні мита, стали Сполучені Штати. Ще у 1897 р. в США було прийнято Закон про компенсаційні мита (*Countervailing Duty Act*). Але практика субсидування експорту стала найбільш поширеною уже після I Світової війни, і відповідно з того часу у законодавстві цілого ряду країн почали запроваджуватися норми, які встановлювали механізми протидії подібній практиці, насамперед через застосування компенсаційних мит. Так, у тих самих Сполучених Штатах компенсаційні мита були передбачені в законі про митний тариф (*Tariff Act*) 1930 р., який діє до теперішнього часу. Пізніше система захисту від субсидовано-

го імпорту в США була доповнена низкою законів, що регулюють зовнішню торгівлю, наприклад *Trade Expansion Act 1961*, *Trade Act 1974*¹.

На рівні багатосторонньої міжнародної угоди питання субсидій, знову ж таки, було порушене при підписанні ГАТТ 47. Слід зазначити, що сама угода не містить чіткого визначення субсидії, залишаючи широкі можливості для тлумачення даного терміну. Питанням субсидування в рамках ГАТТ присвячені ст. VI «Антидемпінгове та компенсаційне мито» та ст. XVI «Субсидії». Але у нормах цих статей увага акцентується не на розкритті терміну «субсидія», а на визначенні негативних для інших держав ефектах, який державна підтримка може справити на експорт та імпорт і, відповідно, на випадках, коли подібна практика повинна засуджуватись.

Так, ч. 1 XVI ГАТТ розглядає субсидію, як «будь яку форму підтримання доходу чи ціни, яка прямо чи опосередковано призводить до зростання експорту будь-якого товару з території держави чи до зменшення імпорту будь-якого товару на її територію». А згідно з нормами ч. 4 цієї ж статті, сторони угоди погоджуються припинити «пряме чи опосередковане надання будь-яких форм субсидій на експорт будь-якого товару, окрім первинних товарів, якщо такі субсидії призводять до продажу товарів на експорт за ціною, нижчою за порівняну ціну, яка виставляється покупцям на аналогічний товар на внутрішньому ринку».

Таким чином, згідно з нормами ГАТТ, під загальним терміном «субсидія» розглядається будь-яка форма державної підтримки національних виробників, яка впливає на їх прибутки або механізми ціноутворення та може мати результатом:

- 1) експорт товарів за цінами, нижчими за порівняну ціну на внутрішньому ринку,
- 2) зростання експорту товарів з території держави,
- 3) зменшення імпорту товарів на територію держави.

Більш деталізоване визначення субсидії було закріплене в Угоді про субсидії та компенсаційні заходи, підписаній за результатами Уругвайського раунду переговорів СОТ. У рамках цієї угоди було розроблено цілу систему, за якою не лише визначається віднесення

¹ Див. напр.: IRVIN's Business Law. Boston, 1994. P. 1138.

тих або інших дій уряду до субсидування, але й здійснюється класифікація субсидій на такі, що підлягають компенсації за допомогою антисубсидиційних заходів, та такі, що є прийнятними.

Згідно зі ст. 1 Угоди про субсидії та компенсаційні заходи, субсидією є фінансове сприяння, що надається на території держави урядом або будь-яким державним органом, коли:

1) уряд практикує пряме переведення грошових коштів (наприклад, дотацій, позик або вливань капіталу), потенційну пряму передачу грошових коштів або зобов'язань (наприклад, гарантій за позиками);

2) уряд відмовляється від доходів, що йому належать, або не стягує їх (наприклад, такі фіскальні стимулюючі заходи, як податкові кредити);

3) уряд надає товари та послуги, крім загальної інфраструктури, або закупає товари чи послуги;

4) уряд здійснює платежі до механізму фінансування, або доручає, або наказує приватній установі виконувати одну чи більше функцій, означених вище, які б за звичайних умов виконувалися урядом, причому практика їх застосування такою установою фактично не відрізняється від практики, яку здебільшого вів би уряд.

Також угода містить відсылку на норму, згідно з якою в якості субсидії розглядається «будь-яка форма підтримки прибутку чи цін у будь якій формі у розумінні ст. XVI ГАТТ 1994 та вигода, що надається таким чином».

Крім того, Угода про субсидії та компенсаційні заходи (ст. II) застосовує такий критерій як «адресність субсидії». Лише адресні субсидії, тобто спрямовані на підтримку конкретних виробників, підпадають під дію заборон та компенсаційних заходів, передбачених даною угодою. При цьому, звільнення від мит або податків, якими обкладається аналогічний товар, коли він призначений для внутрішнього споживання, або зменшення таких мит чи податків у обсягах, що не перевищують нарахованої суми, субсидією не вважаються.

Згідно з Угодою про субсидії та компенсаційні заходи усі субсидії класифіковано на три групи:

1) заборонені субсидії (частина II Угоди);

2) субсидії, що дають підставу для вжиття заходів (частина III Угоди);

На момент підписання Угоди про субсидії та компенсаційні заходи передбачала ще один вид субсидій «субсидії, що не дають підстави для вжиття заходів», або т.зв. «дозволені субсидії» (ст. ст. 8 та 9). Але згідно зі ст. 31 даної Угоди було встановлено термін дії цих положень у п'ять років, після якого вказані норми підлягали перегляду. Оскільки такого перегляду не відбулося, ці статті втратили чинність.

Термін «заборонені субсидії» означає, що країни-учасниці СОТ, відповідно до взятих на себе зобов'язань, не можуть ані надавати нових, ані зберігати існуючих субсидій такого роду. До таких заборонених субсидій (ст. 3 Угоди про субсидії та компенсаційні заходи) належать два типи субсидій:

- 1) субсидії, які в якості єдиної умови або однієї з умов визначаються показниками експорту;
- 2) субсидії, що передбачають в якості єдиної умови або однієї з умов переважне використання вітчизняних товарів.

Характерною ознакою заборонених субсидій у рамках угод СОТ є наявність міжнародно-правового механізму захисту від таких дій. Цей механізм встановлено ст. 4 Угоди про субсидії і компенсаційні заходи, і він передбачає консультації між зацікавленими країнами або розгляд справи про такі субсидії в Органі з врегулювання спорів СОТ. Крім того, країні залишається право запровадження компенсаційних заходів у відповідь.

Субсидії, що дають підставу для вжиття заходів, представляють собою вид субсидування експорту, який формально дозволений для урядів країн-учасниць СОТ, і уряд будь-якої країни-учасниці СОТ не може бути обмежений у наданні таких субсидій. Але у разі, якщо дані субсидії наносять істотної шкоди країні-імпортеру, проти них можливо застосування компенсаційних заходів на національному рівні.

Нарешті, ще одним видом конкуренції з боку іноземних суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, який є підставою застосування обмежувальних заходів є т.зв. «надмірна конкуренція», яка у найбільш загальному вигляді представляє собою ввезення товарів на умовах, які можуть завдати істотної шкоди національній економіці. Правовою основою таких обмежувальних заходів є ст. XIX ГАТТ «Надзвичайні дії щодо імпорту окремих товарів». Вважається, що

на включенні відповідних норм до цієї угоди, наполягав уряд США, який на той час уже широко використовував практику застосування захисних, або (в українській термінології) спеціальних мит. Згідно з законодавством цієї країни, у міжнародно-правових угодах щодо вільної торгівлі було обов'язковим запровадження норми щодо *escape clause*, т.зв. «захисного застереження». Зокрема, нині діючий закон про зовнішню торгівлю США (*Trade Act 1974*) містить вимогу щодо включення до будь-яких угод щодо вільної торгівлі застереження про можливість введення захисних заходів у випадку негативних економічних обставин¹.

Згідно зі ст. XIX ГАТТ, підставою для застосування захисних заходів є випадок, «якщо у результаті непередбачених обставин... імпорт будь-якого товару на територію збільшується у такий кількості та здійснюється на таких умовах, що це спричиняє чи загрожує спричинити серйозну шкоду вітчизняними виробникам на цій території аналогічних або безпосередньо конкуруючих товарів».

3. Процедура застосування антидемпінгових заходів

Угода про застосування статті VI ГАТТ 1994 р. передбачає, що застосування антидемпінгових заходів можливо лише за результатами відповідного розслідування, яке проводиться уповноваженими органами країни імпорту. В Україні відповідно до Закону «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту» такими органами є Міністерство (Міністерство економіки) та Міжвідомча комісія з міжнародної торгівлі.

Сторонами антидемпінгового розслідування є:

- 1) іноземний виробник,
- 2) експортер,
- 3) імпортер,
- 4) об'єднання (асоціація),
- 5) компетентні органи країни експорту,
- 6) національний товаровиробник, які були в установленому порядку повідомлені про порушення антидемпінгового розслідування.

При цьому термін «національний товаровиробник» тлумачиться як такий, що стосується вітчизняних виробників подібних товарів

¹ Див. напр.: IRVIN's Business Law. Boston, 1994. P. 1138.

у цілому або тих з них, сукупний випуск товарів яких становить основну частку (більше 50% відсотків) загального національного виробництва цих товарів.

Заінтересованими сторонами можуть бути:

1) іноземний виробник, експортер або імпортер товару, що є об'єктом

розслідування, або об'єднання (асоціація), більшість членів якого становлять іноземні виробники, експортери або імпортери товару, що є об'єктом антидемпінгового розслідування;

2) компетентні органи країни експорту товару, що є об'єктом розслідування;

3) національний товаровиробник, виробник або оптовий продавець подібного товару в країні імпорту;

4) об'єднання (асоціація), більшість членів якого виробляє або продає оптом подібний товар в країні імпорту;

5) професійна спілка, що об'єднує працівників підприємств, які виробляють або продають оптом подібний товар в країні імпорту;

6) органи виконавчої влади в країні імпорту в межах їх компетенції.

Завданням антидемпінгового розслідування є визначення наявності або відсутності трьох факторів, що є підставою для застосування антидемпінгових заходів:

демпінг – ввезення за ціною нижчою від нормальної вартості,

матеріальна шкода/загроза нанесення матеріальної шкоди національному товаровиробнику,

причинно-наслідковий зв'язок між демпінгом та матеріальною шкодою.

Угода про застосування ст. VI ГАТТ визначає три способи визначення нормальної ціни товару шляхом зіставлення із:

1) порівнянню ціною, яка встановлюється у звичайному ході торгівлі на подібний товар, призначений для споживання в країні-експортері;

2) порівнянню ціною подібного товару, коли він експортується до відповідної третьої країни, за умови, що ця ціна є репрезентативною, або

3) з вартістю виробництва в країні походження плюс обґрунтована сума на адміністративні, торгові та загальні витрати й прибутки.

Антидемпінгове розслідування

Порушення процедури

- ✓ Отримання скарги
- ✓ Подана національним товаровиробником
- ✓ Докази демпінгу
- ✓ Докази шкоди
- ✓ Демпінгова маржа не «мінімальна» > 2% експортної ціни
- ✓ Обсяг демпінгу не «незначний» > 3% всього імпорту
- ✓ 30 – 45 днів

Розслідування

- ✓ Повідомлення
- ✓ Антидемпінгові запитальники
- ✓ Залучення заінтересованих сторін
- ✓ Консультації заінтересованих сторін
- ✓ Коментарі заінтересованих сторін
- ✓ Мінімум 6 місяців
- ✓ Типово 1 рік
- ✓ Максимум 18 міс.

*Попередні

антидемпінгові заходи

- ✓ Попереднє визначення демпінгу та шкоди
- ✓ Національні інтереси
- ✓ Попереднє антидемпінгове мито (% або мінімальна ціна – митна вартість CIF)
- ✓ Щодо виробника або країни / групи країн
- ✓ Не раніше 60 днів
- ✓ Не пізніше 9 міс.

*Факультативно

Антидемпінгове розслідування

*Зобов'язання заінтересованих сторін

- ✓ Рішення про попередні антидемпінгові заходи
- ✓ Зобов'язання експортера (Перегляд цін/припинення експорту до регіону країни)
- ✓ Не менше / більше демпінгової маржі
- ✓ 60 днів від рішення про попередні заходи

Остаточні антидемпінгові заходи

- ✓ Остаточне визначення демпінгу та шкоди
- ✓ Національні інтереси
- ✓ Антидемпінгове мито (% або мінімальна ціна – митна вартість CIF)
- ✓ Не > демпінгової маржі
- ✓ Ретроспективно, не раніше 60 днів від порушення розслідування

*Перегляд / припинення

- ✓ Строк дії 5 років
- ✓ Перегляд - 12 міс.
- ✓ Проміжний / У зв'язку із закінченням строку**/ Для нових експортерів
- ✓ Не пізніше ніж за 3 міс. до закінчення**
- ✓ Анулювати /подовжити/змінити

*Факультативно

Малюнок 10. Процедура антидемпінгового розслідування.

Шкода національному товаровиробнику може виражатися у декількох формах. Це може бути істотна шкода, заподіяна національному товаровиробнику (*current injury*), або загроза заподіяння істотної шкоди національному товаровиробнику (*future injury*). Ще одні-

єю формою шкоди може бути істотне перешкодження створенню чи розширенню національним товаровиробником виробництва подібного товару, який є об'єктом розгляду (*future injury to future industry*). Само антидемпінгове розслідування складається з декількох етапів, включаючи: порушення процедури, розслідування, застосування попередніх антидемпінгових заходів, зобов'язання заінтересованих сторін, остаточні антидемпінгові заходи та перегляд (мал. 10).

Тема 8. Міжнародні стандарти спрощення, гармонізації та стандартизації митних процедур

1. Поняття заходів із сприяння торгівлі.
2. Угода СОТ щодо спрощення процедур торгівлі.
3. Поняття та класифікація митних процедур (режимів).

1. Поняття заходів із сприяння торгівлі

Першим багатостороннім міжнародним інструментом, спрямованим на спрощення митних процедур, стала створена в рамках Ліги Націй Міжнародна конвенція щодо спрощення митних формальностей – *International Convention Relating to The Simplification of Customs Formalities* (Женева, 3 листопада 1923 р.), яка мала на меті усунення ускладнень для торговельних відносин, які виникають через «надмірні, непотрібні або довільні» митні та інші подібні формальності. Стаття 1 Конвенції зобов'язувала країни-учасниці переглянути своє національне законодавство щодо таких формальностей, з метою:

- спрощення митних формальностей;
- їх адаптації до потреб зовнішньої торгівлі та
- уникнення перешкод такій торгівлі, крім тих, що є абсолютно необхідними для захисту основних інтересів держави.

На сучасному етапі основними інституціями які створюють норми, спрямовані на спрощення митних процедур, є ВМО, СОТ, а також ряд спеціалізованих агенцій ООН, насамперед ЮНКТАД та Європейська економічна комісія ООН (ЄЕК ООН).

ЄЕК ООН традиційно відігравала важливу роль у стандартизації митних процедур, починаючи з розробки перших угод пов'язаних з транзитом товарів, таких як Конвенція МДП. Вважається, що саме ЄЕК ООН стала піонером у формуванні базових принципів того, що згодом отримало назву «спрощення торгівлі» – *«trade facilitation»*. Зокрема, сама ЄЕК ООН визначає наступні ключові етапи своєї участі у формуванні основ сприяння торгівлі¹:

1961 р. – створення Четвертої Робочої групи ЕЕК ООН щодо сприяння процедурам міжнародної торгівлі (*UNECE Working Party*

¹ Butterly T. Historical Perspective on National Trade Facilitation Bodies. Global Trade Solutions Section. UNECE. https://www.wto.org/english/tratop_e/tradfa_e/documents09_e/unece_april09_e.pdf

on Facilitation of International Trade Procedures – WP4), яка згодом перетворилася на Центр ООН із сприяння торгівлі та електронній комерції (UN/CEFACT);

1974 р. – перша редакція Рекомендації № 4 «Національні органи сприяння торгівлі», яка містила положення щодо спрощення процедур та стандартизації документів, які використовуються для їх виконання;

2000 р. – видання Настанов до Рекомендації № 4 щодо створення ефективного середовища для торгівлі та транспорту у взаємодії з ЮНКТАД, утворення Національних комітетів із сприяння торгівлі та транспорту

2001 р. – друга редакція Рекомендації №4 «Національні органи сприяння торгівлі» (ECE/TRADE/242) із фокусом на систему стандартів електронного обміну даними UN/EDIFACT;

2015 р. – переглянута Рекомендація №4 «Національні органи сприяння торгівлі» (ECE/TRADE/425) з урахуванням положень Угод СОТ щодо спрощення процедур торгівлі та інтеграцією Настанов щодо практичної імплементації.

Саме Рекомендація № 4 ЄЕК ООН містила перше формальне визначення поняття «сприяння торгівлі», яке в Україні як правило перекладається як «спрощення процедур торгівлі».

Відповідно Рекомендації № 4 у діючій редакції 2015 року¹, *сприяння торгівлі визначається як спрощення, гармонізація та стандартизація процедур і відповідних інформаційних потоків, необхідних для переміщення товарів і надання відповідних послуг від продавця до покупця та здійснення платежів* (п. 14).

Сприяння торгівлі охоплює спрощення як міжнародних, так і національних торговельних процесів, досягнення чого має забезпечуватись завдяки таким факторам як:

- прозорість усіх комерційних і регулятивних правил, які впливають на торговельні процедури, щоб дозволити торговій спільноті підготуватися та дотримуватися їх;
- комплексний набір ефективних і результативних бізнес-процесів;

¹ Recommendation No. 4 National Trade Facilitation Bodies (ECE/TRADE/425). <https://unece.org/sites/default/files/2023-09/Rec04-ECE-TRADE-425E.pdf>

- оптимізація рівня державного нагляду таким чином, щоб контроль торгівлі був пропорційним витратам і пов'язаним ризикам (п. 15).

Слід зазначити, що саме пропорційність витрат та ризиків є ключовою метою усіх заходів із сприяння торгівлі та спрощення митних процедур. Зокрема, одним із індикаторів є торгові операційні витрати (*Trade Transaction Costs*), пов'язані із виконанням митних та прикордонних формальностей. Такі витрати прийнято поділяти на прямі та непрямі.

Прямі торгові операційні витрати включають:

- витрати щодо дотримання законодавства, пов'язані із поданням інформації та документів, потрібних для переміщення товарів, або пов'язаних платіжних засобів;
- збори на пов'язані з торгівлею послуги (наприклад, страхування, потовий менеджмент), на які може впливати політика уряду, як то обмеження операцій або конкуренції.

Непрямі торговельні операційні витрати:

- процедурні затримки, включаючи час на митне оформлення та обробку вантажу, тобто витрати, пов'язані з ринковим життям товарів;
- недостатня передбачуваність природи, застосування або тлумачення

правил та формальностей, що пов'язана із такими факторами як непрозорі або довільне тлумачення;

- втрата бізнес-можливостей, пов'язана з тим, що затримки в одній країні можуть мати негативний ефект упродовж усього глобального ланцюга виробництва¹.

Існують різні методики розрахунку витрат, пов'язаних із виконанням митних та інших прикордонних формальностей, за якими вони оцінюються у межах від 1,5 до 15% від вартості трансакції для країн ЄС та у межах від 7 до 10% у масштабах світової торгівлі². Це є співставним з існуючими на сьогодні середньозваженими ставками

¹ Kleitz A. Costs and Benefits of Trade Facilitation. In: Cosgrove-Sacks and Apostolov (Eds.). *Trade Facilitation: The Challenge for Growth and Development*. United Nations Economic Commission for Europe (UNECE). 2003. P. 165–166.

² Milner C., Morrissey O., Zgovu E. Trade Facilitation in Developing Countries. Credit Research Paper. No. 08/05. P. 8. <http://surl.li/pwlyf>

ввізних мит на більшість категорій товарів. Вважається, що реалізація заходів зі сприяння торгівлі здатна знизити відповідні витрати до рівня 2 – 3% вартості товарів¹.

Діяльність зі сприяння торгівлі (особливо стосовно застосування інструментів електронного бізнесу) можна загалом розділити на три категорії:

- *спрощення* – це оптимізація торговельних процедур шляхом усунення зайвих вимог і заходів, таким чином зменшуючи витрати та тягар під час адміністрування торговельної операції;
- *гармонізація* – це узгодження або раціоналізація інформаційних потоків, які супроводжують рух товарів чи послуг на внутрішньому ринку чи під час міжнародного транзиту, особливо на національних кордонах;
- *стандартизація* гарантує, що необхідна інформація описана, зрозуміла та застосована узгоджено. Багато міжнародних організацій із розробки стандартів, консорціумів і спільнот розробили стандарти щодо опису, визначення, використання та передачі інформації, пов'язаної з міжнародною торгівлею (п. 16).

У рамках СОТ перші стандарти щодо спрощення митних процедур були сформульовані ще у ГАТТ-47, зокрема у ст. Х ГАТТ «Публікація та застосування правил торгівлі», ст. VIII ГАТТ «Збори та формальності, пов'язані з імпортом та експортом» та ст. V ГАТТ «Свобода транзиту». Переговори щодо вдосконалення та конкретизації положень даних статей розпочалися під час першої Міністерської Конференції СОТ у 1996 р.², а за результатами Дохійського раунду переговорів СОТ, було підписано Угоду про спрощення процедур торгівлі СОТ (УСПТ), в оригіналі – *Trade Facilitation Agreement*.

ВМО своє бачення заходів із сприяння торгівлі реалізувала під час перегляду Міжнародної конвенції щодо спрощення гармонізації митних процедур (Конвенція Кіото), що відбувалася у рамках Постійного технічного комітету ВМО протягом 1995 – 1999 рр. Переглянута Конвенція Кіото 1999 р. визначає наступні принципи спрощення і гармонізації митних процедур:

¹ Ibid.

² Singapore WTO Ministerial 1996: Ministerial Declaration. WT/MIN(96)/DEC 18 December 1996. https://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/min96_e/wtodec_e.htm

- постійне удосконалення та підвищення ефективності митних правил та процедур;
- застосування митних правил та процедур є передбачуваним, послідовним та прозорим;
- надання заінтересованим сторонам усієї необхідної інформації щодо нормативно-правових актів з митного регулювання;
- сучасні методи роботи, такі як система аналізу ризиків, метод контролю, який базується на аудиті, максимальне використання інформаційних технологій;
- співробітництво з іншими національними органами влади, митними службами інших держав та торговими співтовариствами;
- впровадження міжнародних стандартів;
- безперешкодний доступ до процедур адміністративного та судового контролю.

Ще однією ідеєю ВМО є забезпечення належного балансу між «підвищенням безпеки міжнародного торговельного ланцюга постачання та більшим сприянням законній торгівлі»¹, що знайшло своє відображення у чотирьох редакціях (2005, 2007, 2010, 2012) Рамкових стандартів безпеки та сприяння світовій торгівлі – *SAFE Framework of Standards to Secure and Facilitate Global Trade*.

Рамкових стандарти передбачають забезпечення сумісності підходів митних адміністрацій до реалізації безпекової функції та залучення до реалізації даної функції недержавних суб'єктів – економічних операторів, що здійснюють імпорتنі та експортні операції. Відповідні спільні підходи включають надання переваг бізнесу, який відповідає мінімальним вимогам безпеки ланцюга постачання та найкращим практикам (авторизовані економічні оператори).

2. Угода COT щодо спрощення процедур торгівлі

Угода щодо спрощення процедур торгівлі COT (УСПТ), була підписана у 2013 р. за результатами переговорів в рамках Міністерській конференції Балі та набула чинності 22 лютого 2017 р. після її ратифікації двома третинами членів COT. УСПТ містить три основних групи зобов'язань:

¹ Resolution of The Customs Co-Operation Council on The Framework Of Standards to Secure and Facilitate Global Trade, (2005). WCO SAFE Framework of Standards. World Customs Organisation. June 2012. <http://surl.li/pwlyn>

- положення щодо прискорення переміщення, випуску та митного оформлення товарів (у т.ч. транзитних);
- заходи для ефективної співпраці між митницею та іншими відповідними органами з питань сприяння торгівлі та забезпечення дотримання митних правил;
- положення щодо технічної допомоги та розвитку потенціалу.

Слід зазначити, що процес створення УСПТ базувався на прийнятій в рамках СОТ практиці уточнювати статті базової угоди ГАТТ у більш спеціалізованих та деталізованих угодах СОТ¹.

У Преамбулі УСПТ зазначено, що ця угода підписана з метою роз'яснити та вдосконалити відповідні положення статей V, VIII і X ГАТТ 1994 року з метою подальшого прискорення переміщення, випуску та оформлення товарів, включаючи транзитні товари.

Таким чином, система зобов'язань щодо сприяння торгівлі, що наразі діє в рамках СОТ складається з двох категорій правил:

- зобов'язання, що містяться у ст. V, VIII та X ГАТТ;
- зобов'язання, що містяться у ст. 1 – 12 частини I УСПТ.

Останні охоплюють 36 окремих заходів із сприяння торгівлі, щодо яких країни-учасниці звітують про впровадження відповідно до погоджених графіків імплементації².

У зв'язку з такими особливостями всі передбачені УСПТ заходи щодо сприяння торгівлі прийнято класифікувати в залежності від їх новизни відносно норм попередніх угод СОТ. За цим критерієм зобов'язання, що містяться в тексті УСПТ поділяються на три категорії.

- існуючі зобов'язання (ті що були наявні у відповідних статтях ГАТТ);
- посилені зобов'язання (такі що розширюють та деталізують базові вимоги ГАТТ);
- нові зобов'язання (які з'явилися лише в рамках УСПТ)³.

¹ Gregorsson L. A Legal Analysis of The New WTO Agreement on Trade Facilitation – With a focus on developing countries. Stockholm. Stockholm University. 2014. P. 24.

² Trade Facilitation Database. Implementation Progress by Measure. *World Trade Organisation*. <https://www.tfadatabase.org/implementation/progress-by-measure>

³ McDougall, R. Evaluating the Implementation Obligations of the Trade Facilitation Agreement in the Context of Existing Multilateral Trade Rules. Geneva: International Centre for Trade and Sustainable Development. 2017. P. 21. <http://surl.li/pwhbi>

СИСТЕМА ЗОБОВ'ЯЗАНЬ СОГ ЩОДО СПРИЯННЯ ТОРГІВЛІ			
Стаття X ГАТТ Публікація та застосування правил торгівлі			
Стаття 1 УСПП: Опублікування і доступність інформації			
1.1. Опублікування	1.2. Інформація, доступна через Інтернет	1.3. Інформаційні пункти	1.4. Повідомлення
Стаття 2 УСПП: Можливість надання коментарів, інформування до набрання чинності та консультації			
2.1. Можливість надання коментарів та інформування до набрання чинності		2.2. Консультації	
Стаття 3 УСПП: Попередні рішення			
3. Попередні рішення			
Стаття 4 УСПП: Процедури оскарження або перегляду			
4. Процедури оскарження або перегляду			
Стаття 5 УСПП: Інші заходи щодо посилення неупередженості, недискримінації та прозорості			
5.1. Повідомлення про посилення контролю або інспектування	5.2. Затримання	5.3. Процедури лабораторних досліджень	
Стаття VIII ГАТТ Збори та формальності, пов'язані з імпортом та експортом			
Стаття 6 УСПП: Правила щодо зборів і платежів, які застосовуються до імпортування та експортування або у зв'язку з ними та штрафи			
6.1. Загальні правила щодо зборів і платежів, які застосовуються до імпортування та експортування або у зв'язку з ними	6.2. Спеціальні правила щодо зборів і платежів, які застосовуються чи пов'язані з імпортуванням та експортуванням		6.3. Штрафні санкції
Стаття 7 УСПП: Випуск і митне очищення товарів			
7.1. Обробка документів до прибуття товару	7.2. Електронні платежі	7.3. Відокремлення випуску від остаточного визначення розміру мит, податків, зборів і платежів	
7.4. Управління ризиками	7.5. Аудит після митного очищення	7.6. Встановлення та опублікування середнього часу випуску	
7.7. Заходи зі спрощення процедур торгівлі для уповноважених операторів	7.8. Термінові відправлення	7.9. Товари, що швидко псуються-	
Стаття 8 УСПП: Співробітництво між органами контролю на кордоні			
8. Співробітництво між органами контролю на кордоні			
Стаття 9 УСПП: Переміщення товарів, призначених для імпорту, під митним контролем			
9. Переміщення товарів, призначених для імпорту, під митним контролем			
Стаття 10: Формальності, пов'язані з імпортуванням, експортуванням і транзитом			
10.1. Формальності та вимоги до документації	10.2. Прийняття копій	10.3. Використання міжнародних стандартів	
10.4. Єдине вікно	10.5. Передвідантажувальна інспекція	10.6. Використання митних брокерів	
10.7. Єдині процедури на кордоні та уніфіковані вимоги до документації	10.8. Товари, недопущені до ввезення	10.9. Тимчасове ввезення товарів та їх переробка на митній території і поза її межами	
Стаття V ГАТТ Свобода транзиту			
Стаття 11 УСПП: Свобода транзиту			
11. Свобода транзиту			
<i>Нове зобов'язання</i>			
Стаття 12 УСПП: Митне співробітництво			
12. Митне співробітництво			

Таблиця 2. Зобов'язання щодо сприяння ГАТТ та УСПП¹.

¹ McDougall, R. Evaluating the Implementation Obligations of the Trade Facilitation Agreement in the Context of Existing Multilateral Trade Rules. Geneva. 2017. <http://surl.li/pwhbi>

Зобов'язання щодо імплементації УСПТ є диференційованими. Розвинуті країни-члени СОТ зобов'язалися імплементувати УСПТ невідкладно після набрання чинності, тобто 22 лютого 2017 року.

Країни-члени, що розвиваються, та найменш розвинуті країни (LDC), взяли на себе зобов'язання встановити власний графік впровадження для зобов'язань категорій А, В і С.

Для країн, що розвиваються та найменш розвинутих країн (LDC) Розділом II УСПТ передбачено особливий та диференційований режим, який таким країнам самостійно визначити, коли вони будуть імплементувати окремі положення Угоди, і визначити положення, які вони зможуть запровадити лише після отримання технічної допомоги та підтримки для розвитку потенціалу. З метою реалізації диференційованого режиму всі зобов'язання розділено на три категорії (ст.14 УСПТ)%:

- категорія А містить положення, які країна-член, що розвивається, або найменш розвинена країна-член визначає як такі, що впроваджуються з моменту набрання чинності УСПТ;
- категорія В містить положення, які країна-член, що розвивається, або найменш розвинена країна-член визначає як такі, що впроваджуються на дату після завершення перехідного періоду, що слідує за набранням чинності УСПТ;
- категорія С містить положення, які країна-член, що розвивається, або найменш розвинена країна-член визначає як такі, що впроваджуються на дату після завершення перехідного періоду, що слідує за набранням чинності УСПТ, і вимагає набуття імплементаційної здатності шляхом надання підтримки та допомоги у розвитку потенціалу.

Розділ III УСПТ містить положення щодо створення Комітету зі сприяння торгівлі СОТ (ст. 23.1 УСПТ) який доповідає Раді із торгівлі товарами СОТ. Крім того, даний розділ вимагає щоб кожна країна-член СОТ мала Національний комітет для сприяння внутрішній координації та реалізації положень Угоди.

3. Поняття та класифікація митних процедур (режимів)

До середини XIX ст. за загальним правилом будь-яке переміщення товарів через митний кордон підлягало оподаткуванню митними платежами, крім випадків надання тих або інших митних пільг та преференцій. Розвиток міжнародного транспорту, насамперед – за-

лізничного, обумовив необхідність створення митних процедур, які б враховували мету переміщення товарів через митний кордон, і за певних умов надавали таким товарам звільнення від оподаткування. Так сформувалися правила транзитного переміщення. Згодом, у процесі ускладнення зовнішньоекономічних зав'язків, почали з'являтися окремі правила і для інших випадків ввезення або вивезення товарів, з метою, відмінною від імпорту або експорту. Таким чином, основним призначенням митної процедури є застосування або не застосування заходів тарифного та нетарифного регулювання в залежності від мети переміщення товарів.

Наразі в українському законодавстві використовується термін «митний режим», який є аналогом терміну «процедура» у більшості міжнародно-правових актів з митних питань, а також у митному законодавстві ЄС.

«Митний режим – комплекс взаємопов'язаних правових норм, що відповідно до заявленої мети переміщення товарів через митний кордон України визначають митну процедуру щодо цих товарів, їх правовий статус, умови оподаткування і обумовлюють їх використання після митного оформлення» (п. 25 ст. 4 МКУ).

Нормами МКУ (ч. 1 ст. 70) запроваджено чотирнадцять митних режимів: 1) імпорт (випуск для вільного обігу), 2) реімпорт, 3) експорт, 4) реекспорт, 5) транзит, 6) тимчасове ввезення, 7) тимчасове вивезення, 8) митний склад, 9) вільна митна зона, 10) безмитна торгівля, 11) переробка на митній території, 12) переробка за межами митної території, 13) знищення або руйнування, 14) відмова на користь держави.

При цьому, ч. 2 ст. 70 МКУ вказує, що митні режими встановлюються виключно Митним кодексом. Тож даний перелік митних режимів є вичерпним, і безпосередньо МКУ ніякої класифікації таких режимів не встановлює.

Словник митних термінів ВМО¹ визначає, що *митна процедура* це – процедура, яка застосовується митницею до товарів, що знаходяться під митним контролем.

¹ WCO. (2018). Glossary of International Customs Terms. Brussels: World Customs Organization. <https://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/topics/facilitation/instruments-and-tools/tools/glossary-of-international-customs-terms/glossary-of-international-customs-terms.pdf>

У Переглянутій Конвенцією Кіото (в редакції 1999 р.), усі митні процедури (режими) зведені у шість спеціальних додатків (від В до G).

Спеціальний додаток В охоплює процедури ввезення товарів на митну територію – «Випуск для вільного обігу» (що застосовується до іноземних товарів) та «Реімпорт в тому ж самому стані» (застосовується для національних товарів, які були раніше вивезені за межі митної території).

Спеціальний додаток С встановлює таку процедуру, як «Остаточний експорт», спеціальний додаток D – процедури «Митний склад» та «Вільна зона».

Спеціальний додаток E присвячений транзитним перевезенням, та визначає такі процедури як: «Митний транзит» (переміщення товарів між двома митними органами); «Траншипмент» (перевантаження товарів з транспортного засобу на якому його було ввезено на транспортний засіб для вивезення в зоні діяльності одного митного органу) та «Перевезення товарів вздовж узбережжя» (каботаж).

Спеціальним додатком F встановлюються процедури переробки товарів, які включають такі, як: «Переробка на митній території» та «Переробка поза митною територією».

Спеціальний додаток G встановлює процедуру «Тимчасове ввезення».

Відповідно до п. 16 ст. 5 Митного кодексу Союзу (МКЄС), «митна процедура» означає будь-яку з наступних процедур, під які товари можуть бути поміщені відповідно до Кодексу: (а) випуск у вільний обіг; (б) спеціальні процедури; (с) експорт.

Можна побачити, що ця класифікація виділяє дві процедури, в яких тарифне та нетарифне регулювання застосовується повною мірою – імпорт та експорт, а також «спеціальні процедури», які передбачають звільнення від такого регулювання за певних умов.

Надалі зазначені процедури конкретизуються у відповідних розділах МКЄС – Розділ VI «Випуск для вільного використання та звільнення від імпортного мита», Розділ VII «Спеціальні процедури» та Розділ VIII «Товари, які вивозяться з митної території Союзу». У кожному з цих розділів митні процедури класифікуються додатково.

Так, Розділ VI крім процедури імпорту (ст. 201 МКЄС), виділяє також випадки випуску для вільного обігу товарів із звільненням

від сплати імпортного мита – «Товари що повертаються» (ре-імпорт) (ст. 203 МКЄС).

До спеціальних процедур Розділу VII МКЄС (ст. 210) відносить:

(а) транзит, що включає зовнішній та внутрішній транзит;

(б) зберігання, яке включає митні склади та вільні зони;

(с) специфічне використання, що включає тимчасове ввезення та кінцеве використання;

(д) переробка, що включає внутрішню (на митній території) та зовнішню (за межами митної території) переробку.

У Розділі VIII МКЄС окремо виділяються експорт товарів Союзу (ст. 269 МКЄС), та ре-експорт товарів не-Союзу (ст. 270 МКЄС). До цього можна також додати, що Розділ XVIII МКЄС регулює також тимчасове вивезення, хоча не в якості окремої митної процедури, а як випадок звільнення від сплати експортного мита (ст. 277 МКЄС «Звільнення від експортного мита для товарів Союзу, які тимчасово експортовані»).

Попри всю багатоманітність митних процедур можна виділити декілька базових характеристик, які є наслідком поміщення товарів у відповідну митну процедуру.

Перше, це *збереження або зміна митного статусу товарів*. У залежності від обраного митного режиму товари можуть або зберігати, або змінювати свій *митний статус*, під яким розуміється належність товарів до національних (або митного союзу) або іноземних.

Наприклад, відповідно до ст. 5 МКЄС 23, «Товари Союзу» означають товари:

(а) повністю отримані на митній території Союзу і не включають товари, імпортовані з країн або територій за межами митної території Союзу;

(б) ввезені на митну територію Союзу з країн або територій за межами цієї території та випущені для вільного обігу;

(с) отримані або виготовлені на митній території Союзу виключно з товарів, зазначених у пункті (б), або з товарів, зазначених у пунктах (а) і (б);

«Товари не-Союзу» (іноземні) означають товари, крім товарів Союзу, або які втратили свій митний статус товарів Союзу.

По-друге, це *застосування заходів економічної політики – тарифного та нетарифного регулювання*. У залежності від митної

процедури, законодавством може бути встановлено два випадки застосування заходів нетарифного регулювання:

- обов'язок виконати вимоги щодо застосування передбачених законом заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності (імпорт, експорт);
- переміщення без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності (всі інші митні процедури).

Слід зазначити, що поміщення товарів у будь-яку митну процедуру не звільняє товари від застосування до них встановлених законодавством заборон щодо переміщення через митний кордон та застосування відповідних видів контролю, які повинні забезпечити дотримання цих заборон.

Що стосується застосування заходів тарифного регулювання, то тут можна виділити чотири типи оподаткування товарів в залежності від обраної митної процедури:

- *сплата мита* – товари оподатковуються митом та іншими податками у повному обсязі, згідно митного та податкового законодавства;
- *звільнення від оподаткування митом* – товари звільнюються від сплати мита, здійснюється повернення раніше сплачених сум митних платежів;
- *умовне повне звільнення від оподаткування митом* – звільнення від сплати нарахованого податкового зобов'язання за умови дотримання вимог митної процедури;
- *умовне часткове звільнення від оподаткування митом* (при тимчасовому ввезенні деяких видів товарів) – за кожний повний або неповний календарний місяць заявленого строку тимчасового ввезення сплачується відсоток від суми митних платежів, яка підлягала б сплаті у разі випуску цих товарів у вільний обіг.

По-третє, митною процедурою визначаються *умови використання та розпорядження товарами після завершення митного оформлення*. Такі умови представляють собою встановлені митною процедурою заборони або обмеження щодо дій з товарами, виконання яких покладено на особу «утримувача процедури», яка відповідальна за додержання відповідних зобов'язань. У залежності від наяв-

ності таких заборон та обмежень, можна виділити п'ять типів умов використання та розпорядження товарами, після їх оформлення у той, або інший митний режим:

- вільне використання (відсутність будь-яких обмежень з боку митного законодавства) – (імпорт, реімпорт, експорт, реекспорт);
- користування товарами визначеними особами (утримувачами процедури) протягом встановленого часу (тимчасове ввезення, тимчасове вивезення);
- здійснення операцій з товарами без права користування (виконання вантажних операцій, зберігання, транспортування, підготовка до продажу) (транзит, митний склад, вільна митна зона);
- переробка товарів (виконання виробничих операцій щодо переробки товарів) – (переробка на митній території, переробка за межами митної території);
- втрата прав на товари – (відмова на користь держави або знищення).

Наявність обмежень щодо вільного користування та розпорядження товарами є умовою перебування товарів у відповідній митній процедурі, яка дозволяє звільнити товари від сплати митних платежів та застосування нетарифних обмежень.

Тема 9. Митне право Європейського союзу

1. Спільна торговельна політика та митне право ЄС.
2. Митний союз та митна територія ЄС.
3. Основні принципи ЄС щодо тарифного регулювання торгівлі товарами.
4. Заходи ЄС щодо нетарифного регулювання торгівлі товарами.

1. Спільна торговельна політика та митне право ЄС

Спільна торговельна політика є найдавнішою із спільних політик ЄС, адже базисом процесу європейської інтеграції стало саме економічне об'єднання через створення Митного союзу. Питання європейської економічної інтеграції постало 15 серпня 1947 р. на засіданні Комітету Європейського Економічного Співробітництва (КЄЕС), коли британська делегація наголосила на необхідності зниження тарифних бар'єрів між західноєвропейськими країнами в якості одно із заходів з відновлення економіки після Другої світової війни. Але оскільки більшість учасників КЄЕС на той час вже були зв'язані результатами переговорів щодо ГАТТ, правила якої забороняли створення нових торговельних преференцій, в якості інструмента лібералізації європейської торгівлі було запропоновано створення одного або кількох європейських митних союзів. В якості прикладу розглядався митний союз Бенілюкс, переговори щодо якого на той момент були щойно завершені, при цьому, що характерно, вже постало питання про те, чи можна передбачати створення митного союзу іншого, ніж «такий, що веде до валютного та навіть економічного союзу»¹.

Початком формування спільних підходів країн – майбутніх членів ЄС до питань торговельної політики та митного регулювання можна вважати 23 серпня 1947 р., коли на розгляд пленарної сесії КЄЕС було внесено пропозицію щодо створення окремої групи вивчення Європейського митного союзу (*European Customs Union Study Group* – ECUSG)². Упродовж 1948–1950 рр. було проведено

¹ Kormyck, B. (2017). The European Customs Union Study Group: Drafting The EU Customs Legislation. *European Political and Law Discourse*, 4(6), 7–13.

² Milward, A. (1984). *The Reconstruction of Western Europe, 1945–51*. Berkeley: University of California Press, p. 241.

шість зустрічей ECUSG, на яких обговорювалася низка технічних питань, пов'язаних із підготовкою до утворення митного союзу західноєвропейських країн. Робота ECUSG проходила у тісній взаємодії з Організацією Європейського Економічного Співробітництва та Секретаріатом ГАТТ причому як шляхом надання інформації про розроблені висновки та пропозиції, так і з використанням напрацьованих, зроблених у рамках переговорів щодо ГАТТ.

Серед технічних митних питань утворення митного союзу у рамках ECUSG розглядалися наступні: формування спільного тарифу; визначення оподаткованої вартості; встановлення ставок мит; прогресивне скасування мит між країнами-членами.

При цьому для формування Спільного митного тарифу було визнано необхідним узгодження таких аспектів, як: встановлення класифікації товарів, вибір між адвалорною та специфічною ставкою мит, встановлення спільної бази оподаткування¹.

Уже у рамках Європейського Співтовариства вугілля та сталі (ЄСВС) його основою як першого з європейських Співтовариств було саме створення зони вільної торгівлі щодо 2 видів товарів – вугілля та сталі. Нормами ст. 4а Договору про створення ЄСВС визначалося, що «товарообіг вугілля та сталі між країнами, що об'єднуються, буде негайно звільнено від усіх митних зборів». Спільний ринок вугілля та залізної руди почав функціонувати з 19 лютого 1953 р., а спільний ринок сталі – з 1 травня того ж року.

28 листопада 1953 р. з огляду на ефективність щойно створеного Спільного ринку щодо вугілля та сталі на зустрічі 6 країн-членів ЄСВС засновано міжурядову конференцію щодо розробки проекту створення Європейського Економічного Співтовариства, а 1 червня 1955 р. на конференції ЄСВС в м. Месіна (Італія) прийнято остаточне політичне рішення щодо поширення процесу економічної інтеграції на всі сектори економіки. Результатом стало підписання Договору про Співтовариство 1957 р., основною метою якого було проголошено створення Митного союзу. Саме Митний союз в рамках ЄЕС фактично став ключовим у формуванні того інтеграційного об'єднання, яким на сьогодні є ЄС.

¹ Кормич Б. А. Формування інституцій міжнародного митного співробітництва: від Групи вивчення Європейського митного союзу до РМС/ВМО (1947 – 1953). *Митна справа*. 2015. № 2. С. 3–10.

Початком реалізації спільної торговельної політики ЄС можна вважати 1 липня 1968 р., коли розпочалося функціонування Митного союзу для шести оригінальних країн-членів ЄЕС та набув чинності Спільний митний тариф щодо промислових товарів. З 1 січня 1970 р. дію Спільного митного тарифу було поширено і на сільсько-господарські товари¹.

Крім того, з 1 липня 1968 р. після запровадження Спільного митного тарифу відбулася заміна індивідуальних зобов'язань країн-членів в рамках ГАТТ на зобов'язання ЄЕС як єдиного суб'єкта. Відповідно, питання дотримання положень ГАТТ та подальшої взаємодії у рамках цієї угоди перейшли до виключної компетенції ЄЕС. А з 1 січня 1970 р. країни-члени ЄЕС почали координацію своєї торговельної політики щодо третіх країн, хоча на практиці така координація була розпочата ще під час перехідного періоду після підписання Римської угоди. Зокрема, у 1964 р. була укладена угода з торговельних питань між ЄЕС та Ізраїлем, а під час переговорів Кеннеді раунду ГАТТ (1963–1967) країни-члени ЄЕС вже виступали із координованою позицією, і саме результати цих переговорів стали основою першого Спільного митного тарифу ЄЕС 1968 р.

2. Митний союз та митна територія ЄС

Одним із головних завдань митного права ЄС є забезпечення функціонування Митного союзу, який об'єднав митні території держав-членів ЄС. Згідно зі ст. 28 Договору про діяльність ЄС основою ЄС є Митний союз, що охоплює всю торгівлю товарами і передбачає заборону імпорتنих та експортних мит і будь-яких рівнозначних зборів у торговельних відносинах між державами-членами, а також встановлення Спільного митного тарифу у їх відносинах з іншими країнами.

Функціонування Митного союзу ЄС базується на двох ключових аспектах, встановлених міжнародним правом. Так, у розумінні п. 8 ст. XXIV ГАТТ Митний союз становить собою «заміну кількох митних територій однією митною територією», де виконуються дві ключові вимоги: мита та інші обмежувальні засоби регулювання торгівлі скасовуються щодо основної частини торгівлі між складовими

¹ Регламент 2451/69 від 8 грудня 1969 р. щодо зміни Регламенту 950/68 про Спільний митний тариф (О. J. 1969 L311/1–381).

територіями союзу чи принаймні щодо основної частини торгівлі товарами, які походять із таких територій; в основному такі ж мита та інші засоби регулювання торгівлі застосовуються кожним з членів союзу до торгівлі територій, не включених до цього союзу. Крім того, згідно зі ст. 1 розділу I Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур такий союз передбачає наявність у нього компетенції «видавати власні правила, обов'язкові для держав-членів», та «приймати рішення відповідно до внутрішніх процедур щодо підписання, ратифікації та приєднання» до міжнародних угод з митних питань. У такому розумінні Митний союз у рамках ЄС було сформовано на 1 липня 1968 р. стосовно промислових товарів. Правовою основою Митного союзу є Договір про Співтовариство 1957 р. Створення Митного союзу було досягнуто завдяки реалізації таких заходів, як: 1) усунення мит та еквівалентних зборів між державами-членами ЄС; 2) прийняття Спільного зовнішнього митного тарифу; 3) усунення кількісних обмежень та еквівалентних заходів; 4) заборона захисту Внутрішнього ринку за допомогою внутрішніх податків та гармонізація в галузі опосередкованого оподаткування.

Важливим елементом функціонування Митного союзу ЄС стала гармонізація законодавства щодо непрямого оподаткування. До непрямих податків відносяться податки на продаж та споживання, насамперед акцизний податок та податок на додану вартість (ПДВ), які також стягуються з товарів, що ввозяться на митну територію ЄС. Різниця у непрямому оподаткуванні створювала істотні перешкоди щодо вільного руху товарів. Крім того, інститути ЄС були заінтересовані у встановленні стандартів у цій сфері, адже, наприклад, відсотки від зібраного державами-членами ПДВ були джерелом формування бюджету ЄС.

Необхідно зазначити, що між державами-членами ЄС у рамках Митного союзу були ліквідовані лише мита та кількісні обмеження. У той же час митні кордони між державами-членами фактично продовжували існувати. На них здійснювався митний контроль та митне оформлення товарів, з товарів стягувалися акцизні збори та ПДВ. Лише після 31 грудня 1992 р. зазначені процедури були значно спрощені та гармонізовані на рівні ЄС. У стягненні акцизів та ПДВ зараз діють 2 основні принципи: щодо товарів ЄС – це принцип «країни призначення», щодо імпортованих товарів – принцип

«країни імпорту». Остаточне вирішення питань непрямого оподаткування товарів на митній території ЄС було вирішено директивами 2006/112/ЄС та 2008/118/ЄС.

Митний союз ЄС становить собою єдину митну територію. На рівні ЄЕС питання складу митної території вперше були визначені у 1968 р.¹, а на сьогодні відповідні норми включені до Митного кодексу ЄС (МКС)².

На міжнародно-правовому рівні питання митної території визначається нормами ГАТТ та Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур. Так, згідно з Міжнародною конвенцією про спрощення і гармонізацію митних процедур митна територія – це територія, на якій застосовується митне законодавство сторони, що домовляється. Тож в цьому аспекті поняття митної території ЄС визначає просторову дію норм *acquis* ЄС, які регулюють суспільні відносини з митних питань.

3. Основні принципи ЄС щодо тарифного регулювання торгівлі товарами

Спільна торговельна політики ЄС історично базується на двох основних елементах: глобальна лібералізація світової торгівлі в рамках багатосторонньої торговельної системи СОТ та регіональна інтеграція через укладання двосторонніх торговельних угод та угод про асоціацію. Загальні принципи спільної торговельної політики ЄС визначені у ст. 206 Договору про діяльність ЄС, згідно з якою ЄС має сприяти у спільних інтересах гармонічному розвитку світової торгівлі, прогресивній ліквідації обмежень міжнародної торгівлі та прямого іноземного інвестування, зниженню митних та інших бар'єрів. У питаннях регулювання торгівлі товарами ЄС зв'язаний насамперед своїми зобов'язаннями в рамках СОТ, які складаються як із загальних норм багатосторонніх угод щодо торгівлі товарами, так і з індивідуального «Розкладу поступок», якого має дотримуватися ЄС відповідно до положень ст. II ГАТТ, надаючи «торгівлі інших сторін режим не менш сприятливий, ніж той, що передбача-

¹ Регламент 1496/68 від 27 вересня 1968 р. щодо визначення митної території (О. J. 1968. L 238).

² Регламент 952/13 від 9 жовтня 2013 р., що впроваджує Митний кодекс Союзу (О. J. 2013 L269).

ється відповідною частиною відповідного розкладу, доданого до цієї Угоди».

Поточні розклади поступок ЄС в рамках СОТ були сформовані 17 жовтня 2017 р. Відповідні розклади поступок СОТ щодо торгівлі товарами складаються з чотирьох частин: Частина I – «Тариф режиму найбільшого сприяння» – яка поділяється на окремі розділи (розділ I-A «Тариф на сільськогосподарські товари», розділ I-B «Тарифні квоти на сільськогосподарські товари», розділ II-A «Тарифи на інші товари», розділ II-B «Тарифні квоти на інші товари»). Цим розділом встановлено максимальні рівні ставок ввізних мит на товари походженням з країн-членів СОТ, а також мінімальні обсяги тарифних квот для ввезення товарів з певних країн за меншими ставками мита. Самі розклади щодо тарифів складаються з окремих колонок, в яких зазначаються: код товару згідно з товарною номенклатурою, опис товару, зв'язана (максимальна) ставка мита, можливість застосування захисних заходів, інші правила та умови.

Частина II – «Преференційні поступки» (зобов'язання щодо преференційних угод, передбачених ст. I ГАТТ) наразі щодо ЄС не застосовуються.

Частина III – «Поступки щодо нетарифних заходів».

Частина IV – «Сільськогосподарські товари: поступки щодо обмеження субсидування», що поділяються на окремі розділи (розділ I – «Внутрішня підтримка: поступки щодо сукупних заходів підтримки», розділ II – «Експортні субсидії: витрати бюджету та зменшення обсягів зобов'язань», розділ III – «Поступки щодо обмеження сфери експортних субсидій»). Зобов'язання цієї групи встановлено у відповідності до ст. 3 Угоди про сільське господарство, вони визначають граничні обсяги державної підтримки виробництва сільськогосподарської продукції для Внутрішнього ринку ЄС та для експорту.

Слід зазначити, що розклади поступок ЄС переглядалися кожного разу після вступу до ЄС нових країн з огляду на їх обсяги зовнішньої торгівлі та попередні індивідуальні зобов'язання в рамках СОТ. Так само планується перегляд відповідних поступок після виходу Великобританії зі складу ЄС.

Ще одним видом конвенційних мит, що застосовуються ЄС, є мита, які встановлюються двосторонніми та багатосторонніми торговельними угодами ЄС. Такі угоди, як правило, встановлюють зони

вільної торгівлі або митні союзи між ЄС та відповідними країнами та повинні відповідати вимогами ст. XXIV ГАТТ. Згідно з класифікацією, прийнятою Комісією ЄС, такі угоди поділяються на чотири типи: Угоди з вільної торгівлі (FTA) «нової генерації»; Глибокі та всеосяжні зони вільної торгівлі (DCFTA/ГВЗВТ); Угоди щодо економічного співробітництва (ЕРА); Угоди з вільної торгівлі (FTA) «першої генерації» .

Автономні ставки мит встановлюються Радою ЄС за поданням Європейської Комісії відповідно до повноважень, передбачених ст. 31 Договору про діяльність ЄС. Автономні ставки мит поширюються на товари, які не підпадають під дію правил СОТ або інших двосторонніх або багатосторонніх угод ЄС.

Стаття 32 Договору про діяльність ЄС визначає основні принципи, якими Європейська Комісія має керуватися під час розробки пропозицій щодо заходів митного регулювання на території ЄС. До таких принципів належать: необхідність просування торгівлі між державами-членами та іншими країнами; розвиток умов конкуренції всередині ЄС, наскільки це веде до поліпшення конкурентних можливостей; потреби ЄС у постачанні сировини та напівфабрикатів; необхідність уникнення спотворених умов конкуренції між державами-членами щодо промислових товарів; необхідність уникнення серйозного розбалансування в економіках держав-членів і забезпечення раціонального розвитку виробництва та розширення споживання всередині ЄС.

Загальні питання встановлення всіх митних процедур вирішуються Європейською Комісією, якій згідно зі ст. 2 МКС надано повноваження видавати «делеговані акти», деталізуючи положення митного законодавства, зокрема, з питань митного декларування, підтвердження митного статусу товарів та застосування процедури внутрішнього транзиту. Відповідно до ст. 285 МКС виконання делегованих повноважень Європейська Комісія взаємодіє з Комітетом Митного кодексу, повноваження якого визначені Регламентом 182/2011. Основними завданнями Комітету є: а) допомога Європейській Комісії у підготовці рішень з питань митного законодавства; б) ухвалення правил процедури відповідно до МКС та ІК; в) перевірка будь-яких питань, що стосуються митного законодавства, які виносяться на розгляд головою Комітету МКС або за вимогою представника держави-члена ЄС.

4. Заходи ЄС щодо нетарифного регулювання торгівлі товарами

Загальні принципи нетарифного регулювання імпорту та експорту товарів в ЄС визначаються низкою угод СОТ, включаючи ГАТТ та інші угоди Додатка 1А, а також угодами Додатка 4. Крім того, правила щодо окремих країн встановлюються угодами ЄС щодо вільної торгівлі та щодо асоціацій.

Нетарифне регулювання в ЄС включає доволі широкий спектр заходів, який згідно з класифікацією, що застосовується в діяльності Комісії ЄС, включає такі види, як: А. Технічні стандарти; В. Оцінка відповідності; С. Передвідвантажувальна інспекція та інші формальності; D. Торговельні засоби захисту; Е. Заходи контролю якості; F. Заходи контролю зборів, податків та цін; G. Фінансові заходи; Н. Антиконтурентні заходи; І. Пов'язані з торгівлею інвестиційні заходи; J. Обмеження щодо дистрибуції; К. Обмеження щодо післяпродажного обслуговування; L. Субсидії; М. Обмеження щодо урядових закупівель; N. Інтелектуальна власність; О-а. Преференційні правила походження та відповідні сертифікати походження; О-в. Непреференційні правила походження та відповідні сертифікати походження; P. Заходи, пов'язані з експортом¹.

Крім того, ст. 36 Договору про діяльність ЄС залишає країнам-членам ЄС право встановлювати обмеження щодо імпорту, експорту чи транзиту товарів, які базуються на міркуваннях суспільної моралі, публічної політики або громадської безпеки, захисту здоров'я та життя людей, тварин чи рослин, захисту національних художніх, історичних або археологічних цінностей, захисту промислової або комерційної власності. Але подібні обмеження не повинні мати дискримінаційного характеру.

Найбільш поширеним видом кількісних обмежень щодо імпорту є тарифні квоти, які встановлюють граничні обсяги товарів, що можуть бути імпортовані в ЄС за пільговими або преференційними ставками мита. Право на встановлення тарифних квот базується на повноваженнях Ради ЄС, визначених ст. 31 Договору про діяльність ЄС. Існує два види тарифних квот – преференційні та автономні.

¹ Navigating Non-Tariff Measures: Insights from a Business Survey in the European Union Geneva: ITC/EC. 2016. P. 7. http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2016/december/tradoc_155181.pdf

Преференційні тарифні квоти встановлюються згідно з угодами про вільну торгівлю, або угодами про асоціацію з третіми країнами. Такі квоти визначають обсяги товарів походженням з відповідної країни, які можуть бути імпортовані в ЄС за конвенційними ставками ввізного мита, визначеними відповідною угодою. Застосування преференційних тарифних квот передбачає обов'язкове підтвердження походження товару.

Автономні тарифні квоти встановлюються Європейською Комісією, виходячи із потреб стимулювання розвитку або модернізації окремих секторів економіки, підвищення конкуренції або створення додаткових робочих місць. Автономні тарифні квоти визначають обсяги товарів, які можуть бути імпортовані в ЄС за автономними (встановленими ЄС в односторонньому порядку) пільговими ставками мита. Як правило, автономні тарифні квоти встановлюються на сировину, напівфабрикати або комплектуючі, які або не виробляються в ЄС, або виробляються у недостатній кількості. Наразі обсяги автономних квот встановлюються Регламентом 1388/2013 щодо сільськогосподарських та промислових товарів¹ та Регламентом 2015/2265 щодо певних продуктів морського промислу².

Окреме місце в системі нетарифного регулювання в ЄС займають заходи торговельного захисту, до яких належать антидемпінгові, компенсаційні (антисубсидійні) та захисні заходи. Їх застосування віднесено до компетенції Європейської Комісії, яка, зокрема, здійснює антидемпінгові та антисубсидійні розслідування щодо імпорту товарів з третіх країн. Наразі щороку в ЄС ініціюється близько 50 відповідних розслідувань або переглядів раніше встановлених заходів.

Слід зазначити, що у питаннях порядку застосування заходів торговельного захисту ЄС зв'язаний вимогами угод СОТ, зокрема, Угодою про застосування ст. VI ГАТТ, Угодою про субсидії і компенсаційні заходи, Угодою про захисні заходи, якими встановлено

¹ Регламент 1388/2013 від 17 грудня 2013 р. щодо відкриття та застосування автономних тарифних квот Союзу на певні сільськогосподарські та промислові товари та заміни Регламенту 7/2010 (О. J. 2013. L 354).

² Регламент 2015/2265 від 7 грудня 2015 р. щодо відкриття та застосування автономних тарифних квот Союзу щодо певної продукції морського промислу на період 2016–2018 рр. (О. J. 2015. L 322/4).

як порядок проведення відповідних розслідувань, так і граничні розміри та строки застосування відповідних заходів торговельного захисту.

Антидемпінгові розслідування здійснюються Європейською Комісією як за ініціативою виробників ЄС, так і за власною ініціативою відповідно до порядку, встановленого Регламентом 2016/1036¹. Антидемпінговий захід встановлюється щодо товару походженням з конкретної країни (або групи країн) у вигляді антидемпінгового мита, розмір якого не повинен перевищувати фактичної демпінгової маржі. Відомості про ініційовані розслідування та прийняті рішення оприлюднюються у Офіційному Журналі ЄС у формі відповідних повідомлень Європейської Комісії.

Антисубсидійні розслідування здійснюються щодо імпорту товарів, при виробництві яких використовувалися державні субсидії, якщо це впливає на ціну товарів, що імпортуються до ЄС. Порядок проведення антисубсидійних розслідувань визначається Регламентом 2016/1037². Компенсаційні мита встановлюються у розмірі, необхідному для нейтралізації ефекту від наданої субсидії. Порядок публікації повідомлень Комісії є ідентичним тому, що діє для антидемпінгових розслідувань.

Слід зазначити, що згідно з правилами СОТ встановлені антидемпінгові та компенсаційні мита можуть бути переглянуті Органом із врегулювання суперечок цієї організації. У такому випадку дії Європейської Комісії визначаються Регламентом 2015/476³, згідно із яким вона може або скасувати чи змінити оскаржений захід, або встановити інший захід, що буде відповідним обставинам з метою забезпечення дотримання Союзом рекомендацій та рішень СОТ.

Крім того, у випадку ініціювання антидемпінгових та антисубсидійних розслідувань проти товарів, походженням з країн, з якими ЄС має угоди щодо вільної торгівлі, або угоди про асоціацію, вста-

¹ Регламент 2016/1036 від 8 червня 2016 р. щодо захисту проти демпінгового імпорту з країн, що не є членами Європейського Союзу (О. J. 2016. L 176/21).

² Регламент 2016/1037 від 8 червня 2016 р. щодо захисту проти субсидованого імпорту з країн, що не є членами Європейського Союзу (О. J. 2016. L 176/55).

³ Регламент 2015/476 від 11 березня 2015 р. щодо заходів, які Союз може застосувати після висновку, прийнятого Органом врегулювання суперечок СОТ стосовно антидемпінгових або антисубсидійних питань (О. J. 2015. L 83/6).

новленню відповідних заходів торговельного захисту передують консультації з країною походження товарів згідно з процедурою, встановленою відповідною угодою.

Захисні заходи застосовуються у випадках непередбаченого, швидкого та раптового зростання імпорту, що завдає або може завдати шкоди певній галузі промисловості ЄС. Існує кілька окремих процедур, за якими Європейська Комісія проводить відповідні розслідування та приймає рішення про застосування захисних заходів. Зокрема, такі процедури передбачені щодо імпорту з країн-членів СОТ – Регламент 2015/478¹ та імпорту з країн, які не є членами СОТ, а також з Китайської Народної Республіки – Регламент 2015/755². Окремі правила також діють стосовно захисних заходів щодо цін на морські та річкові судна, що імпортуються в ЄС – Регламент 2016/1035³.

¹ Регламент 2015/478 від 11 березня 2015 р. щодо спільних правил для імпорту (О. J. 2015 L 83/16).

² Регламент 2015/755 від 29 квітня 2015 р. щодо спільних правил для імпорту з певних третіх країн (О. J. 2015. L 123/33).

³ Регламент 2016/1035 від 8 червня 2016 р. щодо захисту від шкідливого ціноутворення на судна (О. J. 2016. L 176/1).

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

ЗАНЯТТЯ № 1

Тема

МІЖНАРОДНЕ МИТНЕ ПРАВО: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ДЖЕРЕЛА

Питання заняття

1. Поняття та зміст міжнародного митного права.
2. Система джерел міжнародного митного права.
3. Поняття та структура національного митного законодавства.
4. Особливості набрання чинності та застосування митного законодавства.
5. Державна митна політика: поняття та функції.

Література:

1. Калашнікова О. Міжнародні договори України в системі нормативно-правового регулювання використання інформаційних технологій та інформаційних ресурсів у митній справі. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 7. С. 196-200. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pgip_2018_7_36
2. Einhorn, T. (2014). International Customs Law. *Max Planck Encyclopedia of Public International Law*. <http://surl.li/pwiag>
2. Kormych, B. (2018). The Modern Trends of the Foreign Trade Policy Implementation: Implications for Customs Regulations. *Lex Portus, no. 5*, 27-45. <https://doi.org/10.26886/2524-101X.5.2018.2>
3. Laszuk, M., & Šramková, D. (2021). Challenges of Customs Law during the Paradigm of “Facility and Security” in International Trade. *Białostockie Studia Prawnicze*, 26, 9–21. <https://doi.org/10.15290/bsp.2021.26.05.01>
4. Perepolkin, S., Havrylenko, O., & Mazur, A. (2023). Formation and development of international customs law: periodisation issues. *World Customs Journal*, 16(2). <http://surl.li/pwiao>
5. Valantiejus, G. (2020). Conflicts of international and national customs law with EU customs law: the example of the Republic of

Lithuania. *Lex Portus*, no. 2, 30-41. <https://doi.org/10.26886/2524-101X.2.2020.2> нормативно-правові акти:

6. Митний кодекс України, 2012. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (ст.ст. 1 – 3, 5, 6).

ЗАНЯТТЯ № 2

Тема

ІСТОРІЯ ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО МИТНОГО ПРАВА

Питання заняття

1. Практика стягнення мит у стародавньому світі.
2. Митна справа у середньовічній Європі.
3. Митна справа Нового часу.
4. Історичні форми митної політики (монетаризм та меркантилізм).
5. Сучасні форми митної політики (вільна торгівля та протекціонізм).
6. Односторонній та взаємний режим найбільшого сприяння.
7. Умовний та безумовний режим найбільшого сприяння.

Література:

1. Кормич Б. А. Етапи формування режиму найбільшого сприяння у міжнародному митному праві. *Правове життя сучасної України*: матер. Міжнар. наук. конф. проф.-викл. складу (Одеса, 20–21 квітня 2012 р.). Т. 2 / відп. за випуск д.ю.н., проф. В. М. Дрьомін / Націон. ун-т «Одеська юридична академія». О.: Фенікс, 2012. С. 107-109. <http://surl.li/pwiea>

2. Кормич Б. Історія розвитку митної справи в Європі: періодизація та основні тенденції. *Lex Portus*. 2016. № 1. С. 51-63. <https://lexportus.net.ua/vipusk-1-2016/kormych.pdf>

3. Кормич Б. Класичні форми митної політики: зміст та історія формування. *Lex Portus*. 2016. № 2. С. 76-86. <https://lexportus.net.ua/vipusk-2-2016/kormych.pdf>

4. Історія митної справи в Україні / К. М. Колесников, О. В. Морозов, Г. М. Виноградов та ін.; за ред. ред. П. В. Пашко, В. В. Ченцов. К.: Знання, 2006. <http://surl.li/pwicw>

5. Gras N. S. B. (n.d.) The Origin of the National Customs-Revenue of England. *JSTOR*. <https://www.jstor.org/stable/1882673>

6. Wang, A. (2022). History of the MFN Clause in International Law. In: *The Interpretation and Application of the Most-Favored-Nation Clause in Investment Arbitration*. Leiden: Brill. https://doi.org/10.1163/9789004517899_003

нормативно-правові акти:

7. Генеральна угода з тарифів і торгівлі, 1947. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_264#Text (ст. I).

ЗАНЯТТЯ № 3

Тема

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ТЕРИТОРІЙ ТА СУБ'ЄКТИ ПРАВОВІДНОСИН У МІЖНАРОДНОМУ МИТНОМУ ПРАВІ

Питання заняття

1. Поняття та принципи здійснення митної справи.
2. Митна територія та митний кордон.
3. Міжнародно-правовий статус митних союзів.
4. Поняття та типологія зон вільної торгівлі.
5. Поняття та види митних правовідносин.
6. Безпосередні об'єкти митних правовідносин.
7. Правовий статус Всесвітньої митної організації.
8. Поняття та місія митних органів.
9. Фізичні та юридичні особи – суб'єкти митних правовідносин.

Література:

1. Петухова В. Теоретичні засади дослідження митних союзів як досконалої форми зони вільної торгівлі у контексті міжкраїнної взаємодії. <http://surl.li/pwild>

2. Що таке зона вільної торгівлі? <https://kse.ua/ua/community/stories/shho-take-zona-vilnoyi-torgivli/>

3. Ovádek, M., & Willemyns, I. (2019). International Law of Customs Unions: Conceptual Variety, Legal Ambiguity and Diverse Practice. *European Journal of International Law*, 30(2), 361–389. <https://doi.org/10.1093/ejil/chz028>

4. Mitchell, A. D., & Voon, T. (n.d.). Free Trade Agreements and Public International Law. Cambridge University Press, Bilateral and Regional Trade Agreements: Commentary and Analysis. *U of Melbourne Legal Studies Research Paper No. 321*. <https://ssrn.com/abstract=1123263>

5. Regional Trade Agreements. https://www.wto.org/english/Tratop_e/region_e/region_e.htm

6. Weerth, C. (2020). The World Trade Organization and World Customs Organization key conventions and agreements (TFA, HSC, RKC): membership trends and opportunities. *World Customs Journal*, 14(1). <http://surl.li/pwnat>

нормативно-правові акти:

7. Митний кодекс України, 2012. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (ст.ст. 2, 4, 7 – 10, 12 – 18).

8. Генеральна угода з тарифів і торгівлі, 1947. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_264#Text (ст. XXIV).

9. Конвенція про створення Ради Митного Співробітництва, 1950. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_184#Text

ЗАНЯТТЯ № 4

Тема

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ (частина 1)

Питання заняття

1. Митні платежі. Об'єкти та база оподаткування митом. Платники мита.
2. Податок на додану вартість з імпортованих товарів. Платники, об'єкти та база оподаткування.
3. Акцизний податок з імпортованих товарів. Платники, об'єкти оподаткування.
4. Ввізне мито. Митний тариф. Ставки ввізного мита.
5. Вивізне мито. Сезонне мито. Додатковий імпортний збір.
6. Міжнародна конвенція щодо гармонізованої системи опису та кодування товарів.

7. Українська класифікація товарів ЗЕД, структура та порядок ведення.
8. Виникнення та припинення обов'язку сплати митних платежів. Строки сплати.
9. Тарифні пільги, звільнення від оподаткування митом.

Література:

1. Давидовська Г., Сидор Г. Поняття митних пільг та їх класифікація. *Інноваційна економіка*. 2018. № 5-6. С. 104-110. <http://surl.li/rwnoj>

2. Курс для працівників підприємств, відповідальних за митні питання. *Департамент спеціальної підготовки та кінологічного забезпечення*. <https://dspkz.customs.gov.ua/курс-для-представників-аео/> (п. 3.8., 3.10., 3.11.).

3. Науково-практичний коментар до Митного кодексу України: у 3 т. / П. В. Пашко, В. Ю. Хомутиннік, Т. І. Єфименко та ін. К.: ДННУ «Акад. фін. управління», 2012. Т. 2. https://afu.kiev.ua/getfile.php?page_id=452&num=7 (с. 200-272).

4. Як досягти більшої лібералізації торгівлі з ЄС: стан використання тарифних квот ЄС Україною. <https://kse.ua/wp-content/uploads/2020/01/Trade-Tarifni-kvoti-YES-dlya-Ukrayini.pdf>

нормативно-правові акти:

5. Митний кодекс України, 2012. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (ст.ст. 36 – 69, 270 – 317).

6. Податковий кодекс України, 2010. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (ст. 180, 185, 190, 191, 193, 212, 213, 215).

ЗАНЯТТЯ № 5

Тема

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ (частина 2)

Питання заняття

1. Загальний режим найбільшого сприяння ГАТТ та розклади поступок.

2. Національний режим ГАТТ.
3. Генеральна система преференцій.
4. Правила СОТ щодо митної вартості. Основний метод.
5. Другорядні методи визначення митної вартості.
6. Визначення країни походження товару. Сертифікат походження товару.
7. Регіональна конвенція про пан-євро-середземноморські преференційні правила походження.

Література:

1. Бортман О., Качмар О. Коригування митної вартості: як імпортеру захиститись від незаконних донарахувань митних платежів? Аналіз практики Верховного Суду. 2020. <http://surl.li/pwnrj>

2. Курс для працівників підприємств, відповідальних за митні питання. *Департамент спеціальної підготовки та кінологічного забезпечення*. <https://dspkz.customs.gov.ua/курс-для-представників-аео/> (п. 3.8., 3.10., 3.11.).

3. Науково-практичний коментар до Митного кодексу України: у 3 т. / П. В. Пашко, В. Ю. Хомутич, Т. І. Єфименко та ін. К.: ДННУ «Акад. фін. управління», 2012. Т. 2. <http://surl.li/pwpzm> (с. 270-317).

4. Оформлення та видача сертифікатів походження. <http://surl.li/pwpyt>

5. Part I Article I General Most-Favoured-Nation Treatment. https://www.wto.org/english/res_e/publications_e/ai17_e/gatt1994_art1_gatt47.pdf

нормативно-правові акти:

6. Генеральна угода з тарифів і торгівлі, 1947. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_264#Text (ст.ст. I, II, III).

7. Митний кодекс України, 2012. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (ст.ст. 36 – 69, 270 – 317).

8. Про затвердження Форми декларації митної вартості та Правил її заповнення: наказ Мінфіну України від 24.05.2012 р. № 599. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0984-12#Text>

9. Про затвердження форми рішення про коригування митної вартості товарів, Правил заповнення рішення про коригування митної вартості товарів та Переліку додаткових складових до ціни договору: наказ Мінфіну України від 24.05.2012 р. № 598. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0883-12#Text>

10. Про затвердження Порядку верифікації (перевірки достовірності) сертифікатів і декларацій про походження товару з України: постановою Кабінету Міністрів України від 09.12.2015 р. № 1029. <http://surl.li/pwqcg>

ЗАНЯТТЯ № 6

Тема

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ НЕТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ

Питання заняття

1. Поняття та класифікація нетарифних обмежень.
2. Правила СОТ щодо застосування нетарифних обмежень.
3. Заборони та обмеження щодо переміщення товарів через митний кордон.
4. Кількісні обмеження та порядок їх застосування.
5. Угода про застосування санітарних та фітосанітарних заходів.
6. Угода СОТ про технічні бар'єри в торгівлі.
7. Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення.

Література:

1. Курс для працівників підприємств, відповідальних за митні питання. *Департамент спеціальної підготовки та кінологічного забезпечення*. <https://dspkz.customs.gov.ua/курс-для-представників-аео/> (п. 3.1., 3.2., 3.4.-3.6.).

2. Технічні бар'єри та санітарні та фітосанітарні заходи в міжнародній торгівлі: види, тенденції розвитку, регулювання: посібник державного службовця / за ред. І. Бураковський, К. Кравчук, В. Мовчан. Київ, Інститут економічних досліджень і політичних консультацій 2015. http://www.ier.com.ua/files/publications/Books/Sanitary_measures.pdf

нормативно-правові акти:

3. Генеральна угода з тарифів і торгівлі, 1947. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_264#Text (ст.ст. XI, XII, XIX, XX).

4. Митний кодекс України, 2012. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (ст.ст. 196, 197, 275).

5. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16 березня 1991 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text> (ст.ст. 1, 16, 17).

6. Угода про застосування санітарних та фітосанітарних заходів, 1994. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_006#Text

7. Угода про технічні бар'єри в торгівлі, 1994. <http://surl.li/ntkag>

8. Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення, 1979. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_129#Text

9. Про затвердження переліків товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, та квот на 2023 рік: постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2022 р. № 1466. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1466-2022-п#Text>

ЗАНЯТТЯ № 7

Тема

ПРАВИЛА СОТ ЩОДО ЗАХОДІВ ТОРГІВЕЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Питання заняття

1. Демпінговий імпорт як об'єкт антидемпінгових заходів.
2. Субсидований імпорт як об'єкт компенсаційних заходів.
3. Зростаючий імпорт як об'єкти заходів торговельного захисту.
4. Порядок проведення антидемпінгового розслідування.
5. Порядок проведення антисубсидійного розслідування.
6. Процедура застосування спеціальних заходів щодо імпорту.

Література:

1. Заходи торговельного захисту: посібник для суддів. К.: Національна школа суддів, 2021. <http://surl.li/pwjaj>

2. Курс для працівників підприємств, відповідальних за митні питання. *Департамент спеціальної підготовки та кінологічного забезпечення*. <https://dspkz.customs.gov.ua/курс-для-представників-аео/> (п. 3.1., 3.2., 3.4.-3.6.).

нормативно-правові акти:

3. Генеральна угода з тарифів і торгівлі, 1947. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_264#Text (ст.ст. XI, XII, XIX, XX).

4. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16 березня 1991 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text> (ст.ст. 1, 16, 17).

5. Угода про застосування статті VI Генеральної угоди про тарифи й торгівлю, 1994. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_010#n7

6. Угода про захисні заходи https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_016#n7

7. Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту: Закон України від 22.12.1998 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/331-14#Text>

ЗАНЯТТЯ № 8

Тема

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ СПРОЩЕННЯ, ГАРМОНІЗАЦІЇ ТА СТАНДАРТИЗАЦІЇ МИТНИХ ПРОЦЕДУР (МИТНЕ ОФОРМЛЕННЯ)

Питання заняття

1. Поняття заходів із сприяння торгівлі.
2. Угода СОТ щодо спрощення процедур торгівлі.
3. Поняття та класифікація митних процедур (режимів).
4. Митні формальності при транзитних переміщеннях.
5. Тимчасове зберігання товарів під митним контролем.
6. Форма митного декларування, види митних декларацій.
7. Правовий статус декларанта, митний брокер.
8. Митна декларація на бланку ЄАД.
9. Перевезення вантажів із застосуванням книжки міжнародних дорожніх перевезень (МДП).
10. Використання книжок А. Т. А при переміщенні товарів через митний кордон.
11. Митне оформлення за принципом «єдиного вікна».

Література:

1. Довідник процедур для експортера. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. 2020. <http://surl.li/pwqeu> (с. 5-32).

2. Курс для працівників підприємств, відповідальних за митні питання. *Департамент спеціальної підготовки та кінологічного забезпечення*. <https://dspkz.customs.gov.ua/курс-для-представників-аео/> (п. 2.1.-2.10, 2.14, 2.15.).

нормативно-правові акти:

1. Митний кодекс України, 2012. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (ст.ст. 4, 19 – 31, 33-1, 70, 201 – 206, 246 – 269).

2. Про затвердження Порядку взаємодії між декларантами, їх представниками, іншими заінтересованими особами та митними органами, іншими державними органами, установами та організаціями, уповноваженими на здійснення дозвільних або контрольних функцій щодо переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, з використанням механізму «єдиного вікна»: постанова Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2020 р. № 971. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/971-2020-п#n125>

3. Про затвердження Порядку виконання митних формальностей при здійсненні митного оформлення товарів із застосуванням митної декларації на бланку єдиного адміністративного документа: наказ Міністерства фінансів України від 30 травня 2012 р. № 631. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1360-12#Text>

4. Питання, пов'язані із застосуванням митних декларацій: постанова Кабінету Міністрів України від 21 травня 2012 р. № 450 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/450-2012-п#Text>

5. Про затвердження Порядку заповнення митних декларацій на бланку єдиного адміністративного документа: наказ Міністерства фінансів України від 30.05.2012 р. № 651. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1372-12#Text>

6. Про затвердження відомчих класифікаторів інформації з питань державної митної справи, які використовуються у процесі оформлення митних декларацій: наказ Міністерства фінансів України від 20 вересня 2012 р. № 1011. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0988-12#Text>

ЗАНЯТТЯ № 9

Тема

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ СПРОЩЕННЯ, ГАРМОНІЗАЦІЇ ТА СТАНДАРТИЗАЦІЇ МИТНИХ ПРОЦЕДУР (МИТНИЙ КОНТРОЛЬ)

Питання заняття

1. Поняття, принципи та строки митного контролю.
2. Суб'єкти та об'єкти митного контролю.
3. Правовий режим зони митного контролю.
4. Попередній документальний контроль, перевірка документів та відомостей.
5. Облік, огляд і переогляд товарів та транспортних засобів.
6. Усне опитування, особистий огляд громадян, огляд поклажі і багажу.
7. Огляд територій та приміщень, перевірка обліку товарів.
8. Система управління ризиками.
9. Перебування товарів і транспортних засобів під митним контролем.
10. Зберігання товарів на складах митних органів.
11. Проведення документальних виїзних та невиїзних перевірок.

Література:

1. Годяк А. І., Ілюшик О. М., Павлович-Сенетаб Я. П. Митне право України. Львів: СПОЛОМ, 2017. <http://surl.li/pwjhvh> (с. 108-130).
2. Курс для працівників підприємств, відповідальних за митні питання. *Департамент спеціальної підготовки та кінологічного забезпечення*. <https://dspkz.customs.gov.ua/курс-для-представників-аео/> (п. 2.1.-2.10, 2.14, 2.15.).

нормативно-правові акти:

3. Митний кодекс України, 2012. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (ст.ст. 318 – 363).
4. Питання пропуску через державний кордон осіб, автомобільних, водних, залізничних та повітряних транспортних засобів перевізників і товарів, що переміщуються ними: постанова Кабінету

Міністрів України від 21 травня 2012 р. № 451 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/451-2012-п#Text>

5. Про затвердження Порядку створення зон митного контролю: наказ Міністерства фінансів України від 22 травня 2012 р. № 583 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-12#Text>

6. Про затвердження вичерпного переліку підстав, за наявності яких може проводитись огляд (переогляд) товарів, транспортних засобів комерційного призначення митними органами України: постанов Кабінету Міністрів України від 23 травня 2012 р. № 467 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/467-2012-п#Text>

7. Про затвердження Порядку проведення огляду та переогляду товарів, транспортних засобів комерційного призначення: наказ Міністерства фінансів України від 12.12.2012 р. № 1316 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0318-13#Text>

8. Про затвердження Порядку здійснення аналізу та оцінки ризиків, розроблення і реалізації заходів з управління ризиками для визначення форм та обсягів митного контролю: наказ Міністерства фінансів України від 31.07.2015 р. № 684. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1021-15#Text>

ЗАНЯТТЯ № 10

Тема

МИТНЕ ПРАВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ (частина 1)

Питання заняття

1. Історія створення митного союзу в Європі.
2. Етапи розвитку режиму найбільшого сприяння то роль країн Європи у формуванні міжнародної митної політики.
3. Функції та форми митної політики ЄС.
4. Митне право ЄС: поняття, зміст, сутність і специфіка розвитку.

Література:

1. Биков І. О. Європейські митні стандарти. *Lex Portus*. 2017. № 1. С. 147-155. <https://lexportus.net.ua/vipusk-1-2017/bykov.pdf>

2. Кормич Б. А. Формування інституцій міжнародного митного співробітництва: від Групи вивчення Європейського митного союзу до РМС/ВМО (1947 – 1953). *Митна справа*. 2015. № 2. С. 3–10. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ms_2015_2_3

3. Kormych, B. (2017). The European Customs Union Study Group: Drafting The EU Customs Legislation. *European Political and Law Discourse*, 4(6), 7–13. <https://eppd13.cz/wp-content/uploads/2017/2017-4-6/03.pdf>

4. Lux, M. (2007). EU Customs Law and International Law. *World Customs Journal*, 1(1). <https://cutt.ly/KwZhvXLe>

5. Milward, A. (1984). The Reconstruction of Western Europe, 1945–51. Berkeley: University of California Press. 527 p.

6. THE EU CUSTOMS UNION @ 50. Concept to Continuum. <http://surl.li/pzkag>

7. The EU customs union: protecting people and facilitating trade. https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/resources/docs/customs_en-1.pdf

8. Truel, C., Maganaris, E., & Grigorescu, D.-R. (2015). The Development of EU Customs Law: From The Community Customs Code to The Union Customs Code. *Journal of Legal Studies*, 16, 83–106. <https://doi.org/10.1515/jles-2015-0014>

нормативно-правові акти:

9. Consolidated text: Regulation (EU) No 952/2013 of the European Parliament and of the Council of 9 October 2013 laying down the Union Customs Code (recast). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02013R0952-20221212>

10. Регламент 2451/69 від 8 грудня 1969 р. щодо зміни Регламенту 950/68 про Спільний митний тариф (О. J. 1969 L311/1–381).

11. Регламент 1496/68 від 27 вересня 1968 р. щодо визначення митної території (О. J. 1968. L 238).

12. Регламент 952/13 від 9 жовтня 2013 р., що впроваджує Митний кодекс Союзу (О. J. 2013 L269).

13. Navigating Non-Tariff Measures: Insights from a Business Survey in the European Union Geneva: ITC/EC. 2016. http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2016/december/tradoc_155181.pdf

ЗАНЯТТЯ № 11

Тема МИТНЕ ПРАВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ (частина 2)

Питання заняття

1. Мита в ЄС. Класифікація митних зборів.
2. Загальний митний тариф.
3. Податки з обороту і акцизи.
4. Спеціальні митні збори:
 - а) антидемпінгові заходи і процедура їх введення;
 - б) компенсаційні мита і правила застосування;
 - в) захисні заходи.
5. Інтегрований тариф ЄС.
6. Загальні правила походження товарів. Методи для визначення походження товарів.

Література:

1. Биков І. О. Європейські митні стандарти. *Lex Portus*. 2017. № 1. С. 147-155. <https://lexportus.net.ua/vipusk-1-2017/bykov.pdf>
2. Commission Staff Working Document Evaluation Interim Evaluation of the implementation of the Union Customs Code. <https://cutt.ly/owZhQ7ov>
3. Landowski, B., Angowska, S., & Holenko, K. (2023). Customs procedures used in trade. *MATEC Web Conf.*, 375, 01005. <https://doi.org/10.1051/mateconf/202337501005>
4. Świerczyńska, J. (2023). The customs system of the European Union in the face of the current challenges of customs handling in supply chains. *Central European Review of Economics & Finance*, 43, 65–82. <https://doi.org/10.24136/ceref.2023.010>
5. THE EU CUSTOMS UNION @ 50. Concept to Continuum. https://taxation-customs.ec.europa.eu/system/files/2019-01/01_2019_the_eu_customs_union_50th_book_en.pdf
6. The EU customs union: protecting people and facilitating trade. https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/resources/docs/customs_en-1.pdf

нормативно-правові акти:

7. Consolidated text: Regulation (EU) No 952/2013 of the European Parliament and of the Council of 9 October 2013 laying down the Union Customs Code (recast). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02013R0952-20221212>

8. Регламент 1388/2013 від 17 грудня 2013 р. щодо відкриття та застосування автономних тарифних квот Союзу на певні сільськогосподарські та промислові товари та заміни Регламенту 7/2010 (О. J. 2013. L 354).

9. Регламент 2015/2265 від 7 грудня 2015 р. щодо відкриття та застосування автономних тарифних квот Союзу щодо певної продукції морського промислу на період 2016–2018 рр. (О. J. 2015. L 322/4).

10. Регламент 2016/1036 від 8 червня 2016 р. щодо захисту проти демпінгового імпорту з країн, що не є членами Європейського Союзу (О. J. 2016. L 176/21).

11. Регламент 2016/1037 від 8 червня 2016 р. щодо захисту проти субсидованого імпорту з країн, що не є членами Європейського Союзу (О. J. 2016. L 176/55).

12. Регламент 2015/476 від 11 березня 2015 р. щодо заходів, які Союз може застосувати після висновку, прийнятого Органом врегулювання суперечок СОТ стосовно антидемпінгових або антисубсидійних питань (О. J. 2015. L 83/6).

13. Регламент 2015/478 від 11 березня 2015 р. щодо спільних правил для імпорту (О. J. 2015 L 83/16).

14. Регламент 2015/755 від 29 квітня 2015 р. щодо спільних правил для імпорту з певних третіх країн (О. J. 2015. L 123/33).

15. Регламент 2016/1035 від 8 червня 2016 р. щодо захисту від шкідливого ціноутворення на судна (О. J. 2016. L 176/1).

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ (РЕКОМЕНДАЦІЇ) ДЛЯ ВИКЛАДАЧІВ, ЯКІ ПРОВОДЯТЬ ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Проведення практичних занять дозволяє вирішувати такі дидактичні цілі:

- оптимально поєднувати лекційні заняття із систематичною самостійною навчально-пізнавальною діяльністю здобувачів вищої освіти, їх теоретичну підготовку з практичною;
- розвивати уміння, навички розумової праці, творчого мислення, уміння використовувати теоретичні знання для вирішення практичних завдань;
- формувати у здобувачів вищої освіти інтерес до науково-дослідної роботи і залучення їх до наукових досліджень, які здійснює кафедра;
- забезпечувати системне повторення, поглиблення і закріплення знань здобувачів вищої освіти за певною темою;
- формувати уміння і навички здійснення різних видів майбутньої професійної діяльності;
- здійснювати діагностику і контроль знань здобувачів вищої освіти з окремих розділів і тем програми, формувати уміння і навички виконання різних видів майбутньої професійної діяльності.

При проведенні практичних занять викладач заздалегідь формує порядок проведення практичного заняття, у якому визначає порядок і послідовність заслуховування підготовлених відповідно до теми заняття доповідей, обговорення їх, опитування здобувачів вищої освіти, проведення захисту рефератів, у разі наявності таких та проведення дискусії з теми практичного заняття.

Слід також продемонструвати здобувачам вищої освіти види записів, використання яких допоможе їм брати участь у обговоренні конкретних проблем:

- виписки, цитати – дослівні, точні записи конкретного тексту з посиланням на джерело інформації та його автора;
- план виступу – сукупність чітко сформульованих, послідовно викладених думок, які відбивають основний зміст прочитаного;

- тези – основні положення тексту без додаткових пояснень;
- конспект – короткий послідовний виклад інформації з першоджерела. Для оперативного використання здобувачам вищої освіти можна рекомендувати накопичувати інформацію на спеціальних картках – аркушах твердого паперу невеликого формату.

Оцінка доповідей, відповідей на запитання оцінюються за національною шкалою, про що ставиться відмітка у журналі академгрупи.

При проведенні занять, крім відповідей на питання (відповідно до рекомендованих планів), здобувачами вищої освіти розв'язуються ситуативні завдання (задачі).

Оцінювання вирішення ситуативних завдань проводиться також за національною шкалою, про що робиться відмітка в журналі академгрупи.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ¹

Тема

МІЖНАРОДНЕ МИТНЕ ПРАВО: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Визначте методи правового регулювання, що застосовуються у міжнародному митному праві; занотуйте.
2. Охарактеризуйте рівні публічного адміністрування митних правовідносин; занотуйте результати дослідження.
3. Означте поняття економічного суверенітету і основних функцій держави щодо його охорони у сучасній митній системі міждержавних відносин; підготуйте коротке повідомлення.
4. Охарактеризуйте діяльність Всесвітньої митної організації у сфері боротьби з порушеннями митних правил; занотуйте основні напрямки.
5. Визначте характерні риси міжнародно-правової відповідальності у міжнародному митному праві; занотуйте результати дослідження.
6. Проаналізуйте форми співробітництва і взаємодопомоги держав у боротьбі з контрабандою наркотичних засобів та психотропних речовин за Міжнародною конвенцією про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства; занотуйте.

Тема

ІСТОРІЯ ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО МИТНОГО ПРАВА

1. Дослідіть генезу виникнення митної справи у стародавньому світі; занотуйте основні етапи становлення та відомі пам'ятки.
2. Визначте характерні риси формування митної справи в країнах Європи; занотуйте основні етапи.

¹ Рекомендована література до відповідних тем передбачена у планах практичних занять та у списку наприкінці посібника.

3. Визначте поняття міжнародного митного співробітництва та охарактеризуйте його зв'язок з міжнародним митним правом; занотуйте результати дослідження.

4. Складіть таблицю передумов виникнення митних платежів і прообразів сучасних мит на території сучасної Європи. Позначте державу, часовий період і суб'єктів стягнення мит.

5. Зробіть порівняно-правовий аналіз формування митної справи на території Європи і сучасної України XV-XVIII ст.

6. Визначте основні тенденції здійснення митної політики сучасних держав світу; занотуйте.

Тема

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ТЕРИТОРІЙ ТА СУБ'ЄКТИ ПРАВОВІДНОСИН У МІЖНАРОДНОМУ МИТНОМУ ПРАВІ

1. Охарактеризуйте митні союзи та зони вільної торгівлі, визначте характерні риси; занотуйте.

2. Складіть приблизний план створення вільної економічної (митної) зони та визначте пакет необхідної документації.

3. Складіть таблицю вільних економічних зон на території певного географічного регіону з вказанням країни, часу створення, метод, вид і якими пільгами і поступками користуються суб'єкти тої чи іншої вільної економічної зони.

4. Проведіть порівняльно-правовий аналіз суб'єктів міжнародного митного права та міжнародних митних правовідносин, визначте коло прав та обов'язків; занотуйте.

Тема

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ (частина 1)

1. Розрахуйте роздрібну ціну на імпортований товар «А» за таких умов: митна вартість одиниці товару, перерахована в євро за ринковим курсом 30:

мито, 15%;

ставка акцизу, 35%;

ставка ПДВ, 20%;

додаткові витрати по імпорту, що відносяться на витрати обігу, 70 центів;

вільна оптово-відпускна ціна без ПДВ, встановлена з урахуванням ситуації, що ціни на аналогічний товар, під впливом попиту, пропозиції та інших факторів, +0,25 євро;

величина торгової надбавки до вільної роздрібною ціни, 25%.

2. Декларується ввезений на митну територію ЄС товар – телефонні апарати. Митна вартість товару – 4800 євро. Ставка ввізного мита – 15%. Країна походження товару невідома. Обчисліть ввізне мито.

3. Наявні два промислових верстата певної моделі, вироблених на одному заводі. Один з цих верстатів проданий для ввезення на територію ЄС, другий проданий для ввезення в третю країну. Чи є зазначені верстати ідентичними товарами і чи можливо порівняння відомостей про продаж цих верстатів в рамках розглянутого методу?

4. Визначте порядок надання тарифних пільг та звільнення від оподаткування митом; занотуйте.

Тема

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ (частина 2)

1. Визначте умови дотримання конфіденційності інформації при визначенні країни походження товару; занотуйте.

2. Складіть перелік документів, що підтверджують країну походження товару.

3. Дайте визначення верифікації (перевірки достовірності) сертифікатів про походження товару з України; занотуйте.

4. Запишіть цілі використання відомостей про митну вартість товарів.

5. Розгляньте порядок здійснення контролю правильності визначення митної вартості та його значення; занотуйте результати дослідження.

Тема
МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ НЕТАРИФНОГО
РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ

1. Визначте, яка форма митної політики практикує широке використання нетарифних методів регулювання; занотуйте.

2. Перелічте основні види нетарифних бар'єрів, що застосовувалися країнами під час пандемії (2020-2022 рр.) та під час широко-масштабного російського вторгнення в Україну; підготуйте коротку інформаційну довідку.

3. Охарактеризуйте основні правила застосування нетарифних бар'єрів та запишіть; визначте, чи сформований на теперішній час вичерпний перелік таких заходів.

Тема
ПРАВИЛА СОТ ЩОДО ЗАХОДІВ ТОРГІВЕЛЬНОГО
ЗАХИСТУ

1. Дослідіть поняття демпінгу, визначте його вплив на конкуренцію та фактори, що сприяють демпінгу на зовнішніх ринках; занотуйте результати дослідження.

2. Охарактеризуйте економічні наслідки зловживання антидемпінговими заходами; підготуйте коротке повідомлення.

3. Визначте поняття «ембарго», наведіть приклади та означте причини запровадження; підготуйте коротке повідомлення.

4. Означте особливості спеціального розслідування як інструментів торговельного захисту; занотуйте.

5. Визначте роль СОТ в регулюванні світової торгівлі товарами та послугами; занотуйте результати дослідження.

Тема
МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ СПРОЩЕННЯ, ГАРМОНІЗАЦІЇ
ТА СТАНДАРТИЗАЦІЇ МИТНИХ ПРОЦЕДУР

1. Визначте поняття спрощених митних процедур, неповної декларації та спрощеної декларації; занотуйте.

2. Дослідіть практику впровадження «єдиного вікна» різними державами світу (мають бути представлені усі континенти, а також Україна); підготуйте коротке повідомлення.

3. Визначте, з якою метою укладаються угоди про співробітництво у галузі контролю митної вартості товарів, які переміщуються через митний кордон держави, зокрема України; проаналізуйте норми відповідних угод та визначте їх вплив на роботу митних органів; занотуйте.

4. Визначте спрощення, які урегульовано Конвенцією про спрощення формальностей у торгівлі товарами від 20.05.1987 р. та Конвенцією про єдиний режим транзиту від 20.05.1987 р.; занотуйте.

5. Охарактеризуйте двостороннє співробітництво України з метою спрощення, гармонізації та стандартизації митних процедур, визначте напрями розвитку; підготуйте коротке повідомлення.

Тема

МИТНЕ ПРАВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

1. Дослідіть історію формування митного союзу ЄС; занотуйте основні етапи розвитку.

2. Надайте характеристику органам співтовариства як суб'єктам митного права; занотуйте.

3. Визначте, у чому полягає особливість формування митного права ЄС як галузі; занотуйте результати дослідження.

4. Здійсніть аналіз джерел митного права ЄС, якими закріплено основні положення щодо митного союзу; одержані результати оформіть у вигляді короткої доповіді.

5. Складіть таблицю зі схематичним представленням за ієрархією джерел митного права ЄС і до кожної групи / підгрупи наведіть приклади нормативних актів.

6. Заповніть Карнет АТА (доступний за посиланням: https://ata.ucci.org.ua/upload/090419162942_ATACARNET.PDF).

7. Проаналізуйте судові рішення щодо застосування антидемпінгових і захисних мит, надайте їх правову оцінку, а також визначте тенденції, які з розслідувань в ЄС порушуються частіше і які чинники на це впливають; запишіть.

РЕКОМЕНДОВАНІ ТЕМИ РЕФЕРАТІВ, ДОПОВІДЕЙ, ПРЕЗЕНТАЦІЙ

Підготовка реферату (доповіді) або презентації в межах питань, що розглядаються на лекційних та практичних заняттях. Реферат повинен являти собою результати поглибленого дослідження окремих питань курсу та бути підкріпленим значною науково-літературною базою та прикладами з практики. Доповідь являє собою інформаційне повідомлення.

Тема 1. Міжнародне митне право: загальна характеристика та джерела

Місце міжнародного митного права у системі міжнародного права.

Міжнародні митні відносини.

Міжнародне митне співробітництво України.

Тема 2. Історія формування міжнародного митного права

Історія формування режиму найбільшого сприяння у міжнародному праві.

Міжнародна конвенція щодо спрощення митних формальностей 1923 року.

Тема 3. Правовий режим територій та суб'єкти правовідносин у міжнародному митному праві

Міжнародно-правовий статус Всесвітньої митної організації.

Міжнародно-правовий статус митних союзів.

Угоди щодо зон вільної торгівлі – поняття та типологія.

Свобода транзиту у міжнародному праві.

Тема 4. Міжнародні стандарти тарифного регулювання зовнішньої торгівлі (частина 1)

Загальний режим найбільшого сприяння згідно ст. I ГАТТ.

Національний режим згідно ст. II ГАТТ.

Поняття та структура митного тарифу.

Історія тарифних переговорів в рамках ГАТТ/COT.

Тема 5. Міжнародні стандарти тарифного регулювання зовнішньої торгівлі (частина 2)

Правила СОТ щодо визначення митної вартості.

Міжнародна конвенція щодо гармонізованої системи опису та кодування товарів.

Генеральна система преференцій.

Правила СОТ щодо походження товарів.

Регіональна конвенція про пан-євро-середземноморські преференційні правила походження.

Тема 6. Міжнародні стандарти нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі

Класифікація заходів нетарифного регулювання ЮНКТАД.

Вимоги СОТ щодо застосування кількісних обмежень.

Угода СОТ про технічні бар'єри в торгівлі.

Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення.

Тема 7. Правила СОТ щодо заходів торгівельного захисту

Угода про застосування ст. VI ГАТТ.

Угода про захисні заходи.

Тема 8. Міжнародні стандарти спрощення, гармонізації та стандартизації митних процедур

Стамбульська конвенція про тимчасове ввезення (1990).

Митна конвенція про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП.

Міжнародні стандарти щодо Авторизованого Економічного Оператора.

Угода щодо спрощення процедур торгівлі СОТ.

Звід стандартів ВМО щодо безпеки та сприяння глобальній торгівлі.

Тема 9. Митне право Європейського Союзу

Глибока та всеосяжна зона вільної торгівлі Україна-ЄС.

Історія формування Митного союзу ЄС.

Система спільного транзиту.

Співробітництво країн ЄС щодо протидії митним правопорушенням.

Митний борг та гарантії згідно МКЄС.

Правила ЄС щодо визначення митної вартості.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ І ВМІНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

1. Поняття та зміст міжнародного митного права.
2. Система джерел міжнародного митного права.
3. Місце міжнародного митного права у системі міжнародного права.
4. Міжнародне митне співробітництво України.
5. Поняття та структура національного митного законодавства.
6. Особливості набрання чинності та застосування митного законодавства.
7. Поняття та фактори формування державної митної політики.
8. Функції державної митної політики.
9. Міжнародне співробітництво у протидії митним правопорушенням.
10. Практика стягнення мит у стародавньому світі.
11. Митна справа у середньовічній Європі.
12. Митна справа Нового часу.
13. Історичні форми митної політики (монетаризм та меркантилізм).
14. Сучасні форми митної політики (вільна торгівля та протекціонізм).
15. Односторонній та взаємний режим найбільшого сприяння.
16. Умовний та безумовний режим найбільшого сприяння.
17. Свобода транзиту у міжнародному праві.
18. Поняття та принципи здійснення митної справи.
19. Митна територія та митний кордон.
20. Принцип виключної юрисдикції держави на її митній території.
21. Міжнародно-правовий статус митних союзів.
22. Поняття та типологія зон вільної торгівлі.
23. Поняття та види митних правовідносин.
24. Безпосередні об'єкти митних правовідносин.
25. Правовий статус Всесвітньої митної організації.
26. Завдання та компетенція СОТ щодо торгівлі товарами.
27. Керівні органи СОТ.
28. Механізм огляду торгівельної політики СОТ.

29. Механізм врегулювання суперечок СОТ.
30. Європейська економічна комісія ООН та розробка угод в митній сфері.
31. Поняття та місія митних органів.
32. Фізичні та юридичні особи – суб'єкти митних правовідносин.
33. Митні платежі. Об'єкти та база оподаткування митом. Платники мита.
34. Податок на додану вартість з імпортованих товарів. Платники, об'єкти та база оподаткування.
35. Акцизний податок з імпортованих товарів. Платники, об'єкти оподаткування.
36. Ввізне мито. Митний тариф. Ставки ввізного мита.
37. Вивізне мито. Сезонне мито. Додатковий імпорتنний збір.
38. Виникнення та припинення обов'язку сплати митних платежів. Строки сплати.
39. Тарифні пільги, звільнення від оподаткування митом.
40. Загальний режим найбільшого сприяння ГАТТ та розклади поступок.
41. Національний режим ГАТТ.
42. Генеральна система преференцій.
43. Митна вартість. Основний метод визначення митної вартості.
44. Другорядні методи визначення митної вартості.
45. Міжнародна конвенція щодо гармонізованої системи опису та кодування товарів.
46. Українська класифікація товарів ЗЕД, структура та порядок ведення.
47. Визначення країни походження товару.
48. Сертифікат про походження товару. Верифікація сертифікатів походження.
49. Регіональна конвенція про пан-євро-середземноморські преференційні правила походження.
50. Демпінговий імпорт як об'єкт антидемпінгових заходів.
51. Субсидований імпорт як об'єкт компенсаційних заходів.
52. Зростаючий імпорт як об'єкт заходів торговельного захисту.
53. Антидемпінгова процедура.
54. Процедура застосування спеціальних заходів щодо імпорту.
55. Поняття та класифікація нетарифних обмежень.

56. Правила СОТ щодо застосування нетарифних обмежень.
57. Класифікація заходів нетарифного регулювання ЮНКТАД.
58. Заборони та обмеження щодо переміщення товарів через митний кордон.
59. Кількісні обмеження та порядок їх застосування.
60. Угода СОТ про технічні бар'єри в торгівлі.
61. Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення.
62. Види митних режимів, умови поміщення товарів у митний режим.
63. Поняття, вибір та зміна митного режиму.
64. Імпорт, реімпорт, відмова на користь держави.
65. Експорт, реекспорт, знищення або руйнування.
66. Тимчасове ввезення, тимчасове вивезення, транзит.
67. Переробка на митній території, переробка за межами митної території.
68. Митний склад.
69. Безмитна торгівля, вільна митна зона.
70. Угода щодо спрощення процедур торгівлі СОТ.
71. Звід стандартів ВМО щодо безпеки та сприяння глобальній торгівлі.
72. Митні формальності при транзитних переміщеннях.
73. Стамбульська конвенція про тимчасове ввезення (1990).
74. Тимчасове зберігання товарів під митним контролем.
75. Поняття та форма митного декларування.
76. Правовий статус декларанта, митний брокер.
77. Міжнародні стандарти щодо Авторизованого економічного оператора.
78. Види митних декларацій.
79. Митна декларація на бланку ЄАД та її типи.
80. Перевезення вантажів із застосуванням книжки міжнародних дорожніх перевезень (МДП).
81. Використання книжок А. Т. А при переміщенні товарів через митний кордон.
82. Поняття, місце та строки здійснення митного оформлення.
83. Митне оформлення за принципом «єдиного вікна».
84. Глибока та всеосяжна зона вільної торгівлі Україна-ЄС.

85. Функції та форми митної політики ЄС.
86. Поняття, зміст та сутність митного права ЄС.
87. Суб'єкти митного права ЄС.
88. Поняття митного союзу.
89. Митна територія та митний кордон ЄС.
90. Історія формування Митного союзу ЄС.
91. Система митного законодавства ЄС.
92. Система спільного транзиту.
93. Співробітництво країн ЄС щодо протидії митним правопорушенням.
94. Митний борг та гарантії згідно МКЄС.
95. Мита в ЄС. Класифікація митних зборів.
96. Правила ЄС щодо визначення митної вартості.
97. Основні вимоги законодавства ЄС до безпеки та якості товарів.
98. Реєстр EORI.
99. Єдиний адміністративний документ (SAD).
100. Інтегрований тариф ЄС.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Список основних джерел

1. Генеральна угода з тарифів і торгівлі, 1947. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_264#Text
2. Конвенція про створення Ради Митного Співробітництва, 1950. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_184#Text
3. Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення, 1973. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_129#Text
4. Митна конвенція про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП (Конвенція МДП), 1975. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_012#Text
5. Конвенція про процедуру спільного транзиту, 1987. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-87#Text
6. Конвенція про тимчасове ввезення, 1990. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_472#Text
7. Угода про застосування статті VI Генеральної угоди про тарифи й торгівлю, 1994. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_010#n7
8. Угода про застосування статті VII Генеральної угоди про тарифи й торгівлю, 1994. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_011#Text
9. Угода про застосування санітарних та фітосанітарних заходів, 1994. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_006#Text
10. Угода про технічні бар'єри в торгівлі, 1994. <http://surl.li/ntkag>
11. Угода про захисні заходи, 1994. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_016#n7
12. Угода про субсидії та компенсаційні заходи, 1994. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_015#Text
13. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 952/2013 від 9 жовтня 2013 року про встановлення Митного кодексу Союзу. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_009-13#Text
14. Регламент 2451/69 від 8 грудня 1969 р. щодо зміни Регламенту 950/68 про Спільний митний тариф (О. J. 1969 L311/1–381).
15. Регламент 1496/68 від 27 вересня 1968 р. щодо визначення митної території (О. J. 1968. L 238).

16. Регламент 952/13 від 9 жовтня 2013 р., що впроваджує Митний кодекс Союзу (О. J. 2013 L269).
17. Регламент 1388/2013 від 17 грудня 2013 р. щодо відкриття та застосування автономних тарифних квот Союзу на певні сільськогосподарські та промислові товари та заміни Регламенту 7/2010 (О. J. 2013. L 354).
18. Регламент 2015/2265 від 7 грудня 2015 р. щодо відкриття та застосування автономних тарифних квот Союзу щодо певної продукції морського промислу на період 2016–2018 рр. (О. J. 2015. L 322/4).
19. Регламент 2016/1036 від 8 червня 2016 р. щодо захисту проти демпінгового імпорту з країн, що не є членами Європейського Союзу (О. J. 2016. L 176/21).
20. Регламент 2016/1037 від 8 червня 2016 р. щодо захисту проти субсидованого імпорту з країн, що не є членами Європейського Союзу (О. J. 2016. L 176/55).
21. Регламент 2015/476 від 11 березня 2015 р. щодо заходів, які Союз може застосувати після висновку, прийнятого Органом врегулювання суперечок СОТ стосовно антидемпінгових або антисубсидійних питань (О. J. 2015. L 83/6).
22. Регламент 2015/478 від 11 березня 2015 р. щодо спільних правил для імпорту (О. J. 2015 L 83/16).
23. Регламент 2015/755 від 29 квітня 2015 р. щодо спільних правил для імпорту з певних третіх країн (О. J. 2015. L 123/33).
24. Регламент 2016/1035 від 8 червня 2016 р. щодо захисту від шкідливого ціноутворення на судна (О. J. 2016. L 176/1).
25. Consolidated text: Regulation (EU) No 952/2013 of the European Parliament and of the Council of 9 October 2013 laying down the Union Customs Code (recast). <http://surl.li/pyjoa>
26. Navigating Non-Tariff Measures: Insights from a Business Survey in the European Union Geneva: ITC/EC. 2016. http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2016/december/tradoc_155181.pdf
27. Угода про спрощення процедур торгівлі, 2014. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_053#Text
28. Биков І. О. Європейські митні стандарти. *Lex Portus*. 2017. № 1. С. 147-155. <https://lexportus.net.ua/vipusk-1-2017/bykov.pdf>

29. Бортман О., Качмар О. Коригування митної вартості: як імпортеру захиститись від незаконних донарахувань митних платежів? Аналіз практики Верховного Суду. 2020. <http://surl.li/pwnrj>
30. Годяк А. І., Ілюшик О. М., Павлович-Сенетаб Я. П. Митне право України. Львів: СПОЛОМ, 2017. <http://surl.li/pwjhv>
31. Давидовська Г., Сидор Г. Поняття митних пілг та їх класифікація. *Інноваційна економіка*. 2018. № 5-6. С. 104-110. <http://surl.li/rwnpj>
32. Довідник процедур для експортера. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. 2020. <http://surl.li/pwqeu>
33. Історія митної справи в Україні / К. М. Колесников, О. В. Морозов, Г. М. Виноградов та ін.; за ред. П. В. Пашко, В. В. Ченцов. К.: Знання, 2006. <http://surl.li/pwicw>
34. Калашнікова О. Міжнародні договори України в системі нормативно-правового регулювання використання інформаційних технологій та інформаційних ресурсів у митній справі. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 7. С. 196-200. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pgip_2018_7_36
35. Кормич Б. А. Етапи формування режиму найбільшого сприяння у міжнародному митному праві. *Правове життя сучасної України: матеріали Міжнар. наук. конф. проф.-викл. складу (Одеса, 20–21 квітня 2012 р.)*. Т. 2 / відп. за випуск д.ю.н., проф. В. М. Дрьомін / Націон. ун-т «Одеська юридична академія». О.: Фенікс, 2012. С. 107-109. <http://surl.li/pwiea>
36. Кормич Б. Історія розвитку митної справи в Європі: періодизація та основні тенденції. *Lex Portus*. 2016. № 1. С. 51-63. <https://lexportus.net.ua/vipusk-1-2016/kormych.pdf>
37. Кормич Б. Класичні форми митної політики: зміст та історія формування. *Lex Portus*. 2016. № 2. С. 76-86. <https://lexportus.net.ua/vipusk-2-2016/kormych.pdf>
38. Кормич Б. А. Формування інституцій міжнародного митного співробітництва: від Групи вивчення Європейського митного союзу до РМС/ВМО (1947 – 1953). *Митна справа*. 2015. № 2. С. 3–10. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ms_2015_2_3
39. Науково-практичний коментар до Митного кодексу України: у 3 т. / П. В. Пашко, В. Ю. Хомутич, Т. І. Єфіменко та ін.

- К.: ДННУ «Акад. фін. управління», 2012. Т. 2. https://afu.kiev.ua/getfile.php?page_id=452&num=7
40. Оформлення та видача сертифікатів походження. <http://surl.li/pwpyt>
 41. Петухова В. Теоретичні засади дослідження митних союзів як досконалої форми зони вільної торгівлі у контексті міжкrajнної взаємодії. <http://surl.li/pwild>
 42. Технічні бар'єри та санітарні та фітосанітарні заходи в міжнародній торгівлі: види, тенденції розвитку, регулювання: посібник державного службовця / за ред. І. Бураковський, К. Кравчук, В. Мовчан. Київ, Інститут економічних досліджень і політичних консультацій 2015. http://www.ier.com.ua/files/publications/Books/Sanitary_measures.pdf
 43. Що таке зона вільної торгівлі? <https://kse.ua/ua/community/stories/shho-take-zona-vilnoyi-torgivli/>
 44. Як досягти більшої лібералізації торгівлі з ЄС: стан використання тарифних квот ЄС Україною. <https://kse.ua/wp-content/uploads/2020/01/Trade-Tarifni-kvoti-YES-dlya-Ukrayini.pdf>
 45. Commission Staff Working Document Evaluation Interim Evaluation of the implementation of the Union Customs Code. <https://cutt.ly/owZhQ7ov>
 46. Einhorn, T. (2014). International Customs Law. *Max Planck Encyclopedia of Public International Law*. <http://surl.li/pwiag>
 47. Duong, V. H. (2023). Natural Resource Underpricing in WTO Subsidies Rules and Beyond: A Reflection of North-South Divide in Globalization. *Lex Portus*, 9(2), 28–42. <https://doi.org/10.26886/2524-101X.9.2.2023.3>
 48. Gayk A., Naujokè E., Kormych B. (2021). Harmonization of procedures is still work in progress. *WCO News*, 94. <https://mag.wcoomd.org/magazine/wco-news-94/harmonization-of-procedures-is-still-work-in-progress/>
 49. Gras N. S. B. (n.d.) The Origin of the National Customs-Revenue of England. *JSTOR*. <https://www.jstor.org/stable/1882673>
 50. Kivalov, S. (2022). Administrative Penalties for Customs Infringements in Ukraine: Wandering Sideways. *Lex Portus*, 8(4), 28–47. <https://doi.org/10.26886/2524-101X.8.4.2022.2>

51. Kormych, B. (2018). The Modern Trends of the Foreign Trade Policy Implementation: Implications For Customs Regulations. *Lex Portus*, 5, 27-45. <https://doi.org/10.26886/2524-101X.5.2018.2>
52. Kormych, B. (2017). The European Customs Union Study Group: Drafting The EU Customs Legislation. *European Political and Law Discourse*, 4(6), 7–13. <https://epdd13.cz/wp-content/uploads/2017/2017-4-6/03.pdf>
53. Lux, M. (2007). EU Customs Law and International Law. *World Customs Journal*, 1(1). <https://cutt.ly/KwZhvXLe>
54. Landowski, B., Angowska, S., & Holenko, K. (2023). Customs procedures used in trade. *MATEC Web Conf.*, 375, 01005. <https://doi.org/10.1051/matecconf/202337501005>
55. Laszuk, M., & Šramková, D. (2021). Challenges of Customs Law during the Paradigm of “Facility and Security” in International Trade. *Białostockie Studia Prawnicze*, 26, 9–21. <https://doi.org/10.15290/bsp.2021.26.05.01>
56. Lux, M. (2007). EU Customs Law and International Law. *World Customs Journal*, 1(1). <https://cutt.ly/KwZhvXLe>
57. Milward, A. (1984). *The Reconstruction of Western Europe, 1945–51*. Berkeley: University of California Press. 527 p.
58. Mitchell, A. D., & Voon, T. (n.d.). *Free Trade Agreements and Public International Law*. Cambridge University Press, *Bilateral and Regional Trade Agreements: Commentary and Analysis*. *U of Melbourne Legal Studies Research Paper No. 321*. <https://ssrn.com/abstract=1123263>
59. Naujokė, E. (2022). EU’s Preferential Trade Agreements: Why Lithuanian Firms Underutilize Them? *Lex Portus*, 8(4), 7-27. <https://doi.org/10.26886/2524-101X.8.4.2022.1>
60. Ovádek, M., & Willemys, I. (2019). International Law of Customs Unions: Conceptual Variety, Legal Ambiguity and Diverse Practice. *European Journal of International Law*, 30(2), 361–389. <https://doi.org/10.1093/ejil/chz028>
61. Part I Article I General Most-Favoured-Nation Treatment. https://www.wto.org/english/res_e/publications_e/ai17_e/gatt1994_art1_gatt47.pdf
62. Perepolkin, S., Havrylenko, O., & Mazur, A. (2023). Formation and development of international customs law: periodisation issues. *World Customs Journal*, 16(2). <http://surl.li/pwiao>

63. Regional Trade Agreements. <http://surl.li/pyjqd>
64. Świerczyńska, J. (2023). The customs system of the European Union in the face of the current challenges of customs handling in supply chains. *Central European Review of Economics & Finance*, 43, 65–82. <https://doi.org/10.24136/ceref.2023.010>
65. Valantiejus, G. (2020). Conflicts of international and national customs law with EU customs law: the example of the Republic of Lithuania. *Lex Portus*, 2, 30-41. <https://doi.org/10.26886/2524-101X.2.2020.2>
66. Wang, A. (2022). History of the MFN Clause in International Law. In: *The Interpretation and Application of the Most-Favored-Nation Clause in Investment Arbitration*. Leiden: Brill. https://doi.org/10.1163/9789004517899_003
67. Weerth, C. (2020). The World Trade Organization and World Customs Organization key conventions and agreements (TFA, HSC, RKC): membership trends and opportunities. *World Customs Journal*, 14(1). <http://surl.li/pwnat>

список допоміжних джерел

68. Додатковий протокол до Договору між Україною і Республікою Молдова про державний кордон, 1999. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/498_047#Text
69. Податковий кодекс України, 2010. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
70. Митний кодекс України, 2012. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>
71. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.03.1991 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>
72. Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту: Закон України від 22.12.1998 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/331-14#Text>
73. Питання, пов'язані із застосуванням митних декларацій: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 р. № 450 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/450-2012-п#Text>
74. Питання пропуску через державний кордон осіб, автомобільних, водних, залізничних та повітряних транспортних засобів перевізників і товарів, що переміщуються ними: Постанова Кабінету

- Міністрів України від 21.05.2012 р. № 451 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/451-2012-п#Text>
75. Про затвердження вичерпного переліку підстав, за наявності яких може проводитись огляд (переогляд) товарів, транспортних засобів комерційного призначення митними органами України: Постанова Кабінету Міністрів України від 23.05.2012 р. № 467 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/467-2012-п#Text>
 76. Про затвердження Порядку верифікації (перевірки достовірності) сертифікатів і декларацій про походження товару з України: Постанова Кабінету Міністрів України від 09.12.2015 р. № 1029. <http://surl.li/pwqcg>
 77. Про затвердження Порядку взаємодії між декларантами, їх представниками, іншими заінтересованими особами та митними органами, іншими державними органами, установами та організаціями, уповноваженими на здійснення дозвільних або контрольних функцій щодо переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, з використанням механізму «єдиного вікна»: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2020 р. № 971. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/971-2020-п#n125>
 78. Про затвердження переліків товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, та квот на 2023 рік: Постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2022 р. № 1466. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1466-2022-п#Text>
 79. Про затвердження Порядку створення зон митного контролю: Наказ Міністерства фінансів України від 22.05.2012 р. № 583 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-12#Text>
 80. Про затвердження Форми декларації митної вартості та Правил її заповнення: Наказ Мінфіну України від 24.05.2012 р. № 599. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0984-12#Text>
 81. Про затвердження форми рішення про коригування митної вартості товарів, Правил заповнення рішення про коригування митної вартості товарів та Переліку додаткових складових до ціни договору: Наказ Мінфіну України від 24.05.2012 р. № 598. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0883-12#Text>
 82. Про затвердження Порядку виконання митних формальностей при здійсненні митного оформлення товарів із застосуванням

- митної декларації на бланку єдиного адміністративного документа: Наказ Міністерства фінансів України від 30.05.2012 р. № 631. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1360-12#Text>
83. Про затвердження Порядку заповнення митних декларацій на бланку єдиного адміністративного документа: Наказ Міністерства фінансів України від 30.05.2012 р. № 651. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1372-12#Text>
84. Про затвердження відомчих класифікаторів інформації з питань державної митної справи, які використовуються у процесі оформлення митних декларацій: Наказ Міністерства фінансів України від 20.09.2012 р. № 1011. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0988-12#Text>
85. Про затвердження Порядку проведення огляду та переогляду товарів, транспортних засобів комерційного призначення: Наказ Міністерства фінансів України від 12.12.2012 р. № 1316 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0318-13#Text>
86. Про затвердження Порядку здійснення аналізу та оцінки ризиків, розроблення і реалізації заходів з управління ризиками для визначення форм та обсягів митного контролю: Наказ Міністерства фінансів України від 31.07.2015 р. № 684. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1021-15#Text>
87. Бураковський І. Теорія міжнародної торгівлі. К.: Основа, 1996. 241 с.
88. Заходи торговельного захисту: посібник для суддів. К.: Національна школа суддів. <http://surl.li/pwjaj>
89. Кормич Б. А. Правила СОТ щодо митної вартості: деякі аспекти застосування. *Lex Portus*. 2018. № 3. С. 19–40. <https://doi.org/10.26886/2524-101X.3.2018.2>
90. Курс для працівників підприємств, відповідальних за митні питання. *Департамент спеціальної підготовки та кінологічного забезпечення*. <https://dspkz.customs.gov.ua/курс-для-представників-аео/>
91. Федчишин Ю., Лазарев О., Іванченко Я., Павленко О. *Довідник процедур для експортера*. Київ. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, 2020. <http://surl.li/pwqeu>
92. A Collection of all Treaties of Peace, Alliance and Commerce between Great-Britain and other Powers from the Revolution in 1688, to the

- Present Time. Vol. II. From 1727 to 1771. London: Printed for J. Almon, Oppfite Burlington-houfe, in Piccadilly, MCCLXXII. P. 318-327.
93. Ashley P. Modern Tariff Hystoty. Germay – United States – France. Third Edition. London: Murrey, 1920. 365 p.
 94. Bairoch P. Economic and World History: Myths and Paradoxes. Chicago: The University of Chicago Press, 1993. 194 p.
 95. Baldwin R. E. U. S. Trade Policy Since 1934: An Uneven Path Toward Greater Trade Liberalization. National Bureau Of Economic Research Working Paper Series: Working Paper 15397. October 2009. 34 p. <http://www.nber.org/papers/w15397>
 96. Butterly T. Historical Perspective on National Trade Facilitation Bodies. Global Trade Solutions Section. UNECE. https://www.wto.org/english/tratop_e/tradfa_e/documents09_e/unece_april09_e.pdf
 97. Dalberg, R. (1921). Valuta – Dumping. Berlin. 44 s.
 98. Darahan, V. (2018). Obstacles to free international trade: pressing challenges of the freedom of transit. *Lex Portus*, 5, 46-62. <https://doi.org/10.26886/2524-101X.5.2018.3>
 99. Durán Lima, J., Alvarez, M., Cracau, D. (2016). *Manual On Foreign Trade and Trade Policy. Basics, Classifications and Indicators of Trade Patterns and Trade Dynamics*. Santiago: United Nations. <http://surl.li/pyjtl>
 100. Erkoreka, M. (2020). The European Union Customs Administration and the Fight Against Fraud. *European Papers*, 5(3), <https://www.europeanpapers.eu/en/europeanforum/european-union-customs-fight-against-fraud>
 101. European Commission. (2022). Compendium of Customs Valuation Texts. *European Commission*. <https://taxation-customs.ec.europa.eu/system/files/2022-07/2022%20EU%20Valuation%20Compendium%20EN.pdf>
 102. European Office of United Nation. Information centre. Press Release No. 469. Geneva. 27 October 1947. 8 p.
 103. European Communities – Customs Classification of Certain Computer Equipment – AB-1998-2 – Report of the Appellate Body. WT/DS62/AB/R; WT/DS67/AB/R; WT/DS68/AB/R; – 05/06/1998. 43 p.
 104. Fabio, Massimo. (2020). *Customs Law of the European Union*. Fifth Edition. Philadelphia: Kluwer Law International.

105. Glossary of International Customs Terms. *WCO*. <http://surl.li/pyjuc>
106. Gregorsson L. A Legal Analysis of The New WTO Agreement on Trade Facilitation – With a focus on developing countries. Stockholm. Stockholm University. 2014. 98 p.
107. Guide to Customs Valuation and Transfer Pricing. *WCO*. <https://www.wcoomd.org/en/topics/valuation/instruments-and-tools/guide-to-customs-valuation-and-transfer-pricing.aspx>
108. Hoda, A. *Tariff Negotiations and Renegotiations: Procedures and Practices*. Cambridge: University Press, 2002.
109. IRVIN's Business Law. Boston, 1994.
110. Kleitz, A. (2003). Costs and Benefits of Trade Facilitation. In: Cosgrove-Sacks and Apostolov (Eds.). *Trade Facilitation: The Challenge for Growth and Development*. United Nations Economic Commission for Europe (UNECE). P. 165–166.
111. Kormych, B. (2019). Customs Procedures in Ukrainian Legislation: The Issues of Concept, System and Europeanization. *Legal scholarly discussions in the XXI century*. Lviv-Toruń. Liha-Pres. <https://ssrn.com/abstract=3538856>
112. Kril, R. (2021). Common Transit Procedure and NCTS Implementation: the Case of Ukraine. *Lex Portus*, 7(3), 32-59. <https://doi.org/10.26886/2524-101X.7.3.2021.2>
113. Malyarenko, T., & Kormych. B. (2023). Russian policy towards the economy of occupied Ukrainian territories: crawling de-modernization. *Eurasian Geography and Economics*, 64(2), 220-237. <https://doi.org/10.1080/15387216.2023.2167097>
114. McDougall, R. Evaluating the Implementation Obligations of the Trade Facilitation Agreement in the Context of Existing Multilateral Trade Rules. Geneva: International Centre for Trade and Sustainable Development. 2017. 22 p. <http://surl.li/pwhbi>
115. Milner C., Morrissey O., Zgovu E. Trade Facilitation in Developing Countries. Credit Research Paper. No. 08/05. 34 p. <http://surl.li/pwlyf>
116. Omi, Kenji. (2019). 'Extraterritoriality' of Free Zones: The Necessity for Enhanced Customs Involvement. Research Paper No. 47. *WCO*. https://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/topics/research/research-paper-series/47_free_zones_customs_involvement_omi_en.pdf

117. Recommendation No. 4 National Trade Facilitation Bodies (ECE/TRADE/425). <https://unece.org/sites/default/files/2023-09/Rec04-ECE-TRADE-425E.pdf>
118. Resolution 21 (II). Preferential or free entry of exports of manufactures and semi-manufactures of developing countries to the developed countries. 26 March 1968. *Proceedings of the United Nations Conference on Trade And Development Second Session*. New Delhi, 1 February – 29 March 1968 .Vol. I. Report and Annexes – New York: United Nations, 1968.
119. Resolution of The Customs Co-Operation Council on The Framework Of Standards to Secure and Facilitate Global Trade, 2005). WCO SAFE Framework of Standards. World Customs Organisation. June 2012. <http://surl.li/pwlyn>
120. Rogmann, Achim. (2019). Impact of International Law on the EU Customs Union. *Erasmus Law Review*, 3, 233-245. <https://doi.org/10.5553/ELR.000126>
121. SAFE Framework of Standards. Brussels: WCO. <http://surl.li/pyjvi>
122. Singapore WTO Ministerial 1996: Ministerial Declaration. WT/MIN(96)/DEC 18 December 1996. https://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/min96_e/wtodec_e.htm
123. Taussig, F. W.(2010). *The Tariff History of the United States*. Auburn: Ludwig von Mises Institute. 536 p.
124. THE EU CUSTOMS UNION @ 50. Concept to Continuum. https://taxation-customs.ec.europa.eu/system/files/2019-01/01_2019_the_eu_customs_union_50th_book_en.pdf
125. The EU customs union: protecting people and facilitating trade. https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/resources/docs/customs_en-1.pdf
126. Trade Facilitation Database. Implementation Progress by Measure. *World Trade Organisation*. <https://www.tfadatabase.org/implementation/progress-by-measure>
127. Treaty Of Amity And Commerce Between The United States And France (Paris, February 6, 1778). *Treaties and Other International Acts of the United States of America*. Edited by Hunter Miller. Vol. 2. Documents 1-40: 1776-1818. Washington: Government Printing Office, 1931.
128. Treaty of Commerce and Navigation between Great Britain and Japan, 1894. *Treaty Series*. 1894. No. 23.

129. Treaty Of Peace With Italy, 1947. *Australian Treaty Series*. 1948. No 2.
130. Trebilcock M. J., Howse R. The Regulation of International Trade. 3-rd Edition. New York, Routledge, 2005.
131. Truel, C., Maganaris, E., & Grigorescu, D.-R. (2015). The Development of EU Customs Law: From The Community Customs Code to The Union Customs Code. *Journal of Legal Studies*, 16, 83–106. <https://doi.org/10.1515/jles-2015-0014>
132. WCO Origin Compendium. <http://surl.li/pyjwg>

Інформаційні ресурси

- www.president.gov.ua – Президент України
- www.rada.gov.ua – Верховна Рада України
- www.ombudsman.kiev.ua – Уповноважений Верховної Ради з прав людини
- www.kmu.gov.ua – Кабінет Міністрів України
- <https://customs.gov.ua/> – Державна митна служба України
- <https://www.mof.gov.ua/uk> – Міністерство фінансів України
- <https://eu-ua.kmu.gov.ua> – Євроінтеграційний портал
- https://www.wto.org/english/tratop_e/tratop_e.htm – WTO trade topics. World Trade Organization.
- <https://www.wcoomd.org/en.aspx> – World Customs Organization
- https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/actions-topic/customs_en – European Union. Customs.
- <https://lexportus.net.ua> – науковий журнал @Lex Portus”
- <https://www.wcoomd.org/en/media/wco-news-magazine.aspx> – WCO News
- <https://customsandinternationaltradelaw.com> – Customs & International Trade Law Blog

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

МІЖНАРОДНЕ МИТНЕ ПРАВО

Навчально-методичний посібник

для підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
галузі знань 29 «Міжнародні відносини»
за спеціальністю 293 «Міжнародне право»

Електронне видання

Укладачі:

***Борис Анатолійович Кормич,
Тетяна Володимирівна Аверочкіна***

В авторській редакції

Ум-друк. арк. 6,6.
Зам. № 2403-02.

Видавець ПП «Фенікс»
(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02).
Україна, м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25.
e-mail: fenix-izd@ukr.net